

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

ΤΜΗΜΑ ΔΙΕΘΝΩΝ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΔΙΑΤΜΗΜΑΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΚΑΙ ΑΣΦΑΛΕΙΑ

(Συνεργαζόμενα Τμήματα : ΔΕΣ – ΒΣΑΣ – ΑΔΙΣΠΟ)

Η ΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΣΤΟ ΙΡΑΚ:

ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΙΣΒΟΛΗ ΤΟΥ 2003 ΜΕΧΡΙ ΚΑΙ ΣΗΜΕΡΑ

Αναστάσιος Στρατής

Μεταπτυχιακή Εργασία

Επιβλέπων Καθηγητής : Γεώργιος Χρηστίδης

Αναπληρωτής Καθηγητής

Τμήματος Βαλκανικών, Σλαβικών & Ανατολικών Σπουδών

Πανεπιστημίου Μακεδονίας

Δεκέμβριος, 2020

Σελίδα Σκόπιμα Κενή

Δηλώνω υπεύθυνα ότι όλα τα στοιχεία σε αυτήν την εργασία τα απέκτησα, τα επεξεργάστηκα και τα παρουσιάζω, σύμφωνα με τους κανόνες και τις αρχές της ακαδημαϊκής δεοντολογίας, καθώς και τους νόμους που διέπουν την έρευνα και την πνευματική ιδιοκτησία. Δηλώνω επίσης υπεύθυνα ότι, όπως απαιτείται από αυτούς τους κανόνες, αναφέρομαι και παραπέμπω στις πηγές όλων των στοιχείων που χρησιμοποιώ και τα οποία δεν συνιστούν πρωτότυπη δημιουργία μου.

Ξάνθη 8 Δεκεμβρίου 2020

Αναστάσιος Στρατής

Σελίδα Σκόπιμα Κενή

Στη γυναίκα της ζωής μου Νίκη

για την αγάπη

και τη διαρκή παρακίνηση.

...στους γιους μου Γιάννη και Χρήστο

για την ελπίδα.

Σελίδα Σκόπιμα Κενή

ΣΥΝΟΨΗ

Το παρόν πόνημα αποτελεί μία αναλυτική προσπάθεια καταγραφής των εξωτερικών πολιτικών των ΗΠΑ που εφαρμόστηκαν στην περιοχή της Μ. Ανατολής. Η εν λόγω περιοχή αποτελεί διαχρονικά πεδίο υψηλής γεωπολιτικής αξίας και ανταγωνισμού ανάμεσα στους ισχυρότερους διεθνείς και περιφερειακούς διεκδικητές. Όσο η παγκόσμια οικονομία παραμένει εξαρτημένη από τη χρήση υδρογονανθράκων, η αξία της Μ. Ανατολής, θα παραμένει υψηλή και ικανή να ανατρέψει υφιστάμενες γεωστρατηγικές ισορροπίες.

Πιο συγκεκριμένα, μελετάται η εξωτερική πολιτική των ΗΠΑ στην εν λόγω περιοχή, εστιάζοντας χρονικά στην περίοδο που ακολούθησε μετά την τρομοκρατική επίθεση στους Δίδυμους Πύργους του Παγκόσμιου Κέντρου Εμπορίου έως τις μέρες μας.

Η Ουάσιγκτον, κυριαρχώντας στον Ψυχρό Πόλεμο, επιχείρησε να εγκαθιδρύσει την ηγεμονία της στο νέο μονοπολικό σύστημα και να διατηρήσει την ισορροπία στη νέα τάξη πραγμάτων. Στο πλαίσιο της παραπάνω προσπάθειας, η περιοχή της Μ. Ανατολής και ιδιαίτερα οι συγκρούσεις στο Ιράκ και στο Αφγανιστάν, αποτελούν τη σπουδαιότερη πρόκληση για την αμερικανική εξωτερική πολιτική, καθώς τη σύντομη επικράτηση των στρατευμάτων των ΗΠΑ στο δεύτερο Πόλεμο του Κόλπου, ακολούθησε μια μακρόχρονη παρουσία στην περιοχή που ξεπέρασε σε διάρκεια τον πόλεμο του Βιετνάμ.

Λέξεις κλειδιά: Εξωτερική Πολιτική, Ιράκ, Μ. Ανατολή, ΗΠΑ, Στρατηγικές των ΗΠΑ, Απομονωτισμός, Παρεμβατισμός

Σελίδα Σκόπιμα Κενή

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

1ο Κεφ. ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗΣ ΕΞΩΤΕΡΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΤΩΝ ΗΠΑ	3
1.1 Σύντομη Ιστορική Αναδρομή :Από τον Απομονωτισμό στον Παρεμβατισμό	3
1.1.1 Περίοδος Ψυχρού Πολέμου (Πολιτική της Ανάσχεσης)	5
1.1.2 Περίοδος Μετά τον Ψυχρό Πόλεμο	7
1.2 Ιδεολογικά Ρεύματα Διαμόρφωσης της Εξωτερικής Πολιτικής των ΗΠΑ	9
1.3 Όργανα και Συνιστώσες Διαμόρφωσης Εξωτερικής Πολιτικής των ΗΠΑ	12
1.3.1 Το Θεσμικό πλαίσιο	13
1.3.2 Το εγχώριο, κοινωνικό-πολιτικό επίπεδο	16
1.3.3 Το διεθνές-περιφερειακό	17
2ο Κεφ. ΤΟ ΙΡΑΚ ΩΣ ΠΕΡΙΟΧΗ ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΝΤΟΣ	19
2.1 Η ευρύτερη περιοχή της Μ. Ανατολής	19
2.2 Ιράκ: Σύντομη Ιστορική Αναδρομή	20
2.3 Οικονομικά Στοιχεία Ιράκ	21
2.4 Ενέργεια	23
2.5 Η Αμερικανική Γεωστρατηγική Θεώρηση στην Περιοχή	24
2.6 Σχέσεις ΗΠΑ - ΙΡΑΚ	27
3ο Κεφ. Η ΕΞΩΤΕΡΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΤΩΝ ΗΠΑ ΜΕΤΑ ΤΟΥΣ ΔΙΔΥΜΟΥΣ ΠΥΡΓΟΥΣ. ΑΠΟ ΤΗ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΤΗΣ ΑΝΑΣΧΕΣΗΣ ΣΤΟΥΣ ΠΡΟΛΗΠΤΙΚΟΥΣ ΠΟΛΕΜΟΥΣ	32
3.1 Προεδρία Μπους του Πρεσβύτερου	33
3.2 Προεδρία Κλίντον	35
3.3 Πρόεδρος Μπους ο Νεότερος	37
4ο Κεφ. : Η ΕΞΩΤΕΡΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΤΩΝ ΗΠΑ ΣΤΟ ΙΡΑΚ ΚΑΤΑ ΤΗ ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗ ΟΜΠΑΜΑ ΚΑΙ ΤΡΑΜΠ	56
4.1 Προεδρία Ομπάμα	56
4.2 Προεδρία Τραμπ	67
4.3 Πρόεδρία Μπάιντεν	72
5ο Κεφ.: ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΙΑΠΙΣΤΩΣΕΙΣ - ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ - ΕΠΙΛΟΓΟΣ	74
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	79

Σελίδα Σκόπιμα Κενή

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

ΓΕΝΙΚΑ

Η Μέση Ανατολή αποτέλεσε από την αρχαιότητα σημείο συγκρούσεων πολιτισμών, οι οποίοι διεκδικούσαν την κυριαρχία τους στην περιοχή. Στη σύγχρονη εποχή, από την περίοδο που ανακαλύφθηκαν τα πλούσια αποθέματα υδρογονανθράκων, αυξήθηκε κατακόρυφα το ενδιαφέρον από τις Μεγάλες Δυνάμεις για πρόσβαση στα κοιτάσματα, καθώς όποιος κυριαρχήσει σε αυτά αναμένεται να αυξήσει την ισχύ του και μέσα από την εφαρμοζόμενη ενεργειακή πολιτική να βελτιώσει τη θέση του στο παγκόσμιο σύστημα.

Την περίοδο του Ψυχρού Πολέμου, οι δύο Υπερδυνάμεις έχοντας διαμορφώσει τις δικές τους σφαίρες επιρροής, διατηρούσαν μια ισορροπία που κατά καιρούς ανατρεπόταν από τοπικά καθεστώτα, τα οποία προσπαθούσαν με κατάλληλους ελιγμούς να εκμεταλλευτούν την ένταση και το ενδιαφέρον των Σοβιετικών και των Αμερικανών, προκειμένου να αυξήσουν το κέρδος τους και να αναβαθμίσουν τη θέση τους στο παγκόσμιο σύστημα.

Μετά την κατάρρευση των Σοβιετικών, οι ΗΠΑ κατέκτησαν το θρόνο της παγκόσμιας ηγεμονίας όπου πέρα από τα οφέλη της κυριαρχίας τους, κλήθηκαν να διαχειριστούν και να εξισορροπήσουν το νέο μονοπολικό σύστημα που αρχικά φάνηκε να διαμορφώνεται. Παράλληλα, έπρεπε να επέμβουν, εξαλείφοντας κάθε εστία σύγκρουσης και προστριβής, προς όφελός τους.

ΣΚΟΠΟΣ

Σκοπός της εργασίας είναι η εξαγωγή χρήσιμων συμπερασμάτων σχετικά με τις πολιτικές επιλογές και κινήσεις των ΗΠΑ, ως προς το υποσύστημα της Μ. Ανατολής και ιδιαιτέρως του Ιράκ, μέσα από την ανάλυση θεσμικών κειμένων της εξωτερικής πολιτικής της Ουάσιγκτον, από το 2003 μέχρι σήμερα.

ΔΟΜΗ ΤΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Για την άρτια ανάλυση του θέματος, η εργασία έχει χωρισθεί σε πέντε κεφάλαια. Αρχικά, στο πρώτο κεφάλαιο αναλύεται η θέση των ΗΠΑ στο παγκόσμιο σύστημα και επεξηγείται η διαδικασία διαμόρφωσης της εξωτερικής πολιτικής της Ουάσιγκτον. Στο δεύτερο κεφάλαιο αναλύεται η γεωπολιτική αξία της ευρύτερης περιοχής της Μ. Ανατολής και του Ιράκ, προκειμένου να

αιτιολογηθεί το παγκόσμιο ενδιαφέρον για την περιοχή. Στη συνέχεια στο τρίτο κεφάλαιο παρουσιάζεται η εξωτερική πολιτική των ΗΠΑ μετά την επίθεση στους Δίδυμους Πύργους, κατά την περίοδο προεδρίας τους Μπους του νεότερου. Ακολούθως, στο τέταρτο κεφάλαιο παρουσιάζεται η εφαρμοζόμενη εξωτερική πολιτική στο Ιράκ από τους Προέδρους Ομπάμα και Τραμπ, γίνεται μια εκτίμηση της ενδεχόμενης πολιτικής Μπάιντεν και τέλος στο τελευταίο κεφάλαιο παρουσιάζονται οι διαπιστώσεις και τα συμπεράσματα που προέκυψαν από την συνολική ανάλυση του αντικειμένου.

ΠΑΡΑΔΟΧΕΣ

Τα στοιχεία προέκυψαν από τη μελέτη αδιαβάθμητων εγγράφων των ΗΠΑ και από ανοικτές πηγές του διαδικτύου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο: ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗΣ ΕΞΩΤΕΡΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΤΩΝ ΗΠΑ

1.1 Σύντομη Ιστορική Αναδρομή : Από τον Απομονωτισμό στον Παρεμβατισμό

Οι ΗΠΑ, έχοντας διατηρήσει μια μακρόχρονη περίοδο σχεδόν 200 χρόνων ακολουθώντας τον απομονωτισμό, είχαν καταφέρει να δημιουργήσουν ένα σταθερό πολιτικό σύστημα, να ισχυροποιήσουν την οικονομία τους και να αυξήσουν την εθνική τους ισχύ. Ο απομονωτισμός υπήρξε μια παραδοσιακή τάση και αποτυπώνεται από τα λόγια του Τζωρτζ Ουάσιγκτον : «*Το καλύτερο που έχουμε να πράξουμε σε σχέση με τα ξένα έθνη, είναι να διευρύνουμε τις εμπορικές μας σχέσεις και να διατηρούμε μαζί τους τις ελάχιστες δυνατές πολιτικές σχέσεις. Η Ευρώπη έχει ένα σύνολο ενδιαφερόντων που με μας δεν έχουν καμία ή έχουν ελάχιστη σχέση. Έτσι πιθανόν να εμπλέκεται σε συχνές αντιπαραθέσεις των οποίων οι αιτίες είναι βασικά ξένες στα συμφέροντά μας. Ως εκ τούτου, δεν είναι συνετό να εμπλέξουμε τους εαυτούς μας, με τεχνητούς δεσμούς, στις συνηθισμένες αντιξοότητες της πολιτικής της, ή στους συνηθισμένους συνδυασμούς και συγκρούσεις των συμμάχων ή των εχθρών της.*»¹

Η ιδέα του απομονωτισμού του Ουάσιγκτον διευρύνθηκε ακόμα περισσότερο από τον Πρόεδρο Τόμας Τζέφερσον, ο οποίος χαρακτηριστικά έλεγε: «*ειρήνη, εμπόριο και ειλικρινή φιλία με όλα τα έθνη και αποστασιοποίηση από εμπλεκόμενες συμμαχίες.*»² Με φάρο τις ιδέες των Τζέφερσον και Ουάσιγκτον, οι ΗΠΑ παρέμειναν για τους δύο σχεδόν πρώτους αιώνες της ιστορίας τους μακριά

¹ Μετάφραση του λόγου του Τζωρτζ Ουάσιγκτον «*The great rule of conduct for us, in regard to foreign nations, is in extending our commercial relations, to have with them as little political connection as possible. Europe has a set of primary interests, which to us have none, or a very remote relation. Hence, she must be engaged in frequent controversies the causes of which are essentially foreign to our concerns. Hence, therefore, it must be unwise in us to implicate ourselves, by artificial ties, in the ordinary vicissitudes of her politics, or the ordinary combinations and collisions of her friendships or enmities.* » (Hodge & Nolan, 2007)

² Μετάφραση της φράσης του President Thomas Jefferson (4 March 1801 inaugural address) “*peace, commerce, and honest friendship with all nations, entangling alliances with none.*” (Kaplan, 1987)

από τη διεθνή σκηνή, δίχως να έχουν ουσιαστικά αναμειχθεί στα θέματα που απασχολούσαν τον υπόλοιπο κόσμο.

Ακόμα και μετά την έναρξη του Β' Παγκοσμίου Πολέμου (Β' ΠΠ), όταν την 1η Σεπτεμβρίου 1939 η Γερμανία επιτέθηκε στην Πολωνία και ακολούθως η Γαλλία και η Αγγλία κήρυξαν τον πόλεμο ενάντια στη Γερμανία, ο Πρόεδρος Ρούζβελτ διαβεβαίωνε τον αμερικανικό λαό ότι θα έπραττε ότι ήταν εφικτό προκειμένου να παραμείνει το έθνος μακριά από τον πόλεμο. Παράλληλα όμως δήλωνε: «Όταν η ειρήνη απειλείται κάπου, τότε η ειρήνη όλων των κρατών παντού διακυβεύεται.»³, αφήνοντας ανοιχτό το ενδεχόμενο για είσοδο των ΗΠΑ στον Β' ΠΠ. Ακολούθως, ενώ ο Άξονας σταδιακά κυριαρχούσε στην Ευρώπη, στις ΗΠΑ ξεκίνησε μια εσωτερική διαμάχη, διχάζοντας την κοινή γνώμη, αναφορικά με τη συμμετοχή ή όχι στο Β' ΠΠ. Οι υπέρμαχοι του απομονωτισμού ισχυρίζονταν ότι οι ΗΠΑ έπρεπε να διατηρήσουν την ουδετερότητά τους, ακλόνητες στις αρχές του Ουάσιγκτον, ενώ η παράταξη που παρακινούσε τη συμμετοχή των ΗΠΑ στον πόλεμο, διατηρούσε ως κύριο έρεισμα τη ρήξη ανάμεσα στα ιδανικά της αμερικανικής κοινωνίας και τους στόχους των ΗΠΑ. «Πως μπορούμε να παραμένουμε παρατηρητές σε έναν πόλεμο εναντίον του εαυτού μας;»⁴ αναρωτιόταν ο Archibald MacLeish, ενώ ο Πρόεδρος Ρούζβελτ δήλωνε το Δεκέμβριο του 1940 «... ο Άξονας όχι μόνο παραδέχεται, αλλά διακηρύττει ότι δεν μπορεί να υπάρξει απόλυτη ειρήνη ανάμεσα στην δική τους και στη δική μας (των ΗΠΑ) φιλοσοφία διακυβέρνησης»⁵, εννοώντας ότι ο Άξονας αντίκειται στην αμερικανική ιδεολογία για δημοκρατία.

Στη συνέχεια, μετά την επίθεση των Ιαπώνων στο Περγλ Χάρμπορ, οι ΗΠΑ εισήλθαν δυναμικά στη διεθνή σκηνή και παραμένουν έκτοτε, έως τις μέρες μας, σε πρωταγωνιστικό ρόλο για σχεδόν

33 Μετάφραση του αποσπάσματος ραδιοφωνικής συνέντευξης του «President Roosevelt assured that he would do all he could to keep them out of war.» However, he also said: «*When peace has been broken anywhere, the peace of all countries everywhere is in danger.*» »Radio Address Delivered by President Roosevelt From Washington, September 3, 1939 (U.S. Department of State Publication, 1983)

4 Μετάφραση του «*How could we sit back as spectators of a war against ourselves?*» (Guilbaut, 1983)

5 Μετάφραση του λόγου του Προέδρου Ρούζβελτ «...*the Axis not merely admits but proclaims that there can be no ultimate peace between their philosophy of government and our philosophy of government.*» (Colucci, 2012)

έναν αιώνα. Η επικράτηση αυτή υπήρξε αρκετά απότομη και σχετικά απροετοίμαστη, εάν τη συγκρίνει κανείς με την αντίστοιχη πορεία των ευρωπαϊκών παραδοσιακών δυνάμεων (Ρωσία, Γαλλία, Γερμανία, Μεγάλη Βρετανία και Αυστροουγγαρία), οι οποίες διαδραμάτιζαν κυρίαρχο ρόλο τα τελευταία 150 περίπου χρόνια στην Ευρασία. Οι ΗΠΑ, παραμένοντας τόσο μεγάλο διάστημα κατ' επιλογή μακριά από οποιαδήποτε μορφή ανάμιξης, πέτυχαν αφενός την εσωτερική τους οικονομική ανάπτυξη, αφετέρου όμως φάνηκαν απροετοίμαστες για τις πρωτόγνωρες προκλήσεις που κλήθηκαν να αντιμετωπίσουν, καθώς στερούνταν της εμπειρίας, της τεχνογνωσίας και της διεθνούς και εσωτερικής (σε κάποιες περιπτώσεις) υποστήριξης. Οι παραπάνω αδυναμίες- ελλείψεις επηρέασαν σε σημαντικό βαθμό τις στρατηγικές τους επιλογές σε διάφορες περιοχές του πλανήτη, συμπεριλαμβανομένης της Μέσης Ανατολής και ιδιαίτερα μετά την ψυχροπολεμική περίοδο.

1.1.1 Περίοδος Ψυχρού Πολέμου (Πολιτική της Ανάσχεσης)

Το τέλος του Β' ΠΠ υπήρξε η αφετηρία μιας εποχής όπου θα λάμβανε χώρα η ιδεολογική και κοινωνικοπολιτική διαμάχη ανάμεσα στον καπιταλισμό και τον κομμουνισμό, οριοθετώντας το πλαίσιο διαμόρφωσης του μεταπολεμικού κόσμου και κάνοντας σαφές ότι η νέα κατάσταση στη διεθνή σκηνή θα διαμορφωνόταν υπό την επίδραση των δύο υπερδυνάμεων, της Σοβιετικής Ένωσης και των ΗΠΑ. Από την πλευρά των ΗΠΑ, το υπόβαθρο για τη διεθνή πολιτική της αποτέλεσε το μακρύ τηλεγράφημα⁶ που έστειλε από τη Μόσχα στις αρχές του 1946, ο Αμερικανός διπλωμάτης George Kennan, ως απάντηση στο ερώτημα του αμερικανικού υπουργείου Οικονομικών, αναφορικά με τα κίνητρα που οδήγησαν τους Σοβιετικούς να αρνηθούν τους θεσμούς της Παγκόσμιας Τράπεζας και του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου. Ο Kennan λοιπόν είναι ο κύριος διαμορφωτής της στρατηγικής της ανάσχεσης που αποσκοπούσε στον περιορισμό της κομμουνιστικής επιρροής στην Ανατολική Ευρώπη, την Ασία, την Αφρική και τη Λατινική Αμερική. Ακολούθως, το NSC 68 συνετέλεσε στην στρατιωτικοποίηση και παγκοσμιοποίηση της στρατηγικής της ανάσχεσης, καθώς μετά και τον πόλεμο της Κορέας έγινε σαφές ότι η στρατηγική της ανάσχεσης θα υλοποιούταν με τη χρήση της στρατιωτικής ισχύος. (Κουρκουβέλας, 2012)

6 (Long Telegram)

Οι ΗΠΑ μετά το Β' ΠΠ, σε αντίθεση με τη Σοβιετική Ένωση, τη Γερμανία, την Ιαπωνία και τους άλλους ισχυρούς της εποχής, βρέθηκε σε ιδιαίτερα πλεονεκτική θέση. Ανήκε στο στρατόπεδο των νικητών, με σημαντική στρατιωτική ισχύ και ενδυναμωμένη οικονομία, προσανατολισμένη στην πολεμική βιομηχανία. Με αυτά τα δεδομένα, οι ΗΠΑ επέλεξαν να υποστηρίξουν (π.χ. σχέδιο Marshall) την οικονομική ανοικοδόμηση των Ευρωπαίων, με στόχο τη δημιουργία μιας ισχυρής και ενωμένης Ευρώπης, που θα αποτελούσε μια πρόσφορη για αμερικανικές εξαγωγές αγορά και ταυτόχρονα θα συντελούσε στην αντιμετώπιση των ισχυρών κομμουνιστικών κομμάτων, ιδιαίτερα σε Γαλλία και Ιταλία. Παράλληλα, αξιοποιώντας το κοινό συμφέρον, αλλά και το αντίπαλο δέος προς τους Σοβιετικούς, ανέπτυξαν ισχυρές συμμαχίες με τους Ευρωπαίους, με κύριο όχημα το ΝΑΤΟ, σε μια προσπάθεια εδραίωσης της αποτροπής. (Αρβανιτόπουλος, 2000)

Όλα τα προαναφερόμενα απέβλεπαν ουσιαστικά σε έναν στόχο· στην επικράτηση επί της Ευρασίας. Σύμφωνα άλλωστε με τις γεωπολιτικές αναλύσεις του Μακίντερ, η δύναμη που ελέγχει την Ευρασία, ελέγχει τον πλανήτη, ενώ ο Σπάικμαν επεσήμανε τη σπουδαιότητα του ελέγχου της περιμέτρου της Ευρασίας, για όποιον επιδιώκει να κυριαρχήσει, γεγονός που λάμβανε ιδιαίτερη αξία για μια ναυτική χώρα όπως οι ΗΠΑ. Οι θεωρήσεις των Μακίντερ και Σπάικμαν αποτέλεσαν ουσιαστικά το γεωπολιτικό υπόβαθρο για την αμερικανική εξωτερική πολιτική μετά το Β' ΠΠ, ενώ ο Κέναν όριζε τους πολιτικούς όρους αυτής της πολιτικής, μέσα από το δόγμα της ανάσχεσης. (Αρβανιτόπουλος, 2000) Με γνώμονα τα παραπάνω, οι ΗΠΑ επιδόθηκαν σε ένα κινήγι συμμάχων, που σκοπό είχε την περικύκλωση του στόχου τους και την επικράτηση της Ουάσιγκτον έναντι της Μόσχας, σε μια περίοδο που χαρακτηρίζεται από στοιχεία του διπολικού διεθνούς συστήματος.

Οι ΗΠΑ, κατά την περίοδο του Ψυχρού Πολέμου, με βάση την πολιτική της ανάσχεσης στοχεύοντας στην αποτροπή του σοβιετικού επεκτατισμού και την αποδυνάμωσή του, ενεπλάκησαν σε διάφορα πολιτικό-κοινωνικά περιστατικά στην υφήλιο, με αποκορύφωμα τον πόλεμο του Βιετνάμ. Μέσα από αυτή την τακτική, η στρατηγική της ανάσχεσης οδήγησε τις ΗΠΑ σε μια ιδεολογική σταυροφορία, κατά την οποία προσπάθησαν να αποδείξουν ότι η επέκταση του κομμουνιστικού καθεστώτος απειλεί την ελευθερία του δυτικού κόσμου και την εθνική ασφάλεια των ΗΠΑ. Η αποτυχημένη εξέλιξη του πολέμου του Βιετνάμ επέφερε έντονες κοινωνικές, πολιτικές και οικονομικές συνέπειες για τις ΗΠΑ. Εξαπλώθηκε ένα διεθνές αντιαμερικανικό κύμα και ταυτόχρονα,

η Σοβιετική Ένωση με κύριο όπλο την ανάπτυξη του πυρηνικού της οπλοστασίου αναδείχθηκε σε ισότιμο αντίπαλο. (Κουσκουβέλης,2000)

Επί προεδρίας Νίξον, όταν κύριος σύμβουλος εξωτερικών ήταν ο Κίσινγκερ, διαπιστώθηκε μια αλλαγή στη διεθνή πολιτική των ΗΠΑ, καθώς επιδιώχθηκε η αποδοχή του διεθνούς συστήματος και η εξισορρόπηση με τη Σοβιετική Ένωση, αποσκοπώντας σε ένα ειρηνικό περιβάλλον. Ο Νίξον στόχευε στη μείωση των αμερικανικών στρατιωτικών δυνάμεων στο εξωτερικό και επεδίωξε την παροχή βοήθειας στα μικρότερα κράτη, ώστε από μόνα τους να οργανώσουν την άμυνά τους, διασφαλίζοντας έτσι αρκετούς αμερικανικούς πόρους για να αναπτυχθεί η εθνική οικονομία των ΗΠΑ. Η στρατηγική που χαρακτηρίζει την εποχή της ύφεσης (Détente) (History.com Editors,2019) αποτέλεσε συνέχεια της «ανάσχεσης», πλην όμως έδινε πιο ενεργό ρόλο στα υπόλοιπα κράτη τα οποία καλούνταν με τις εθνικές τους δυνάμεις, να αποκρούσουν την επέκταση του κομμουνισμού. Η πολιτική του Νίξον απέτυχε, εξαιτίας κυρίως του διεθνούς κλίματος αντιαμερικανισμού. Αξιοσημείωτο όμως είναι το γεγονός ότι αυτή την περίοδο εμφανίστηκε στο εσωτερικό των ΗΠΑ ένα ρεύμα, το οποίο ήταν υπέρμαχο των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, σηματοδοτώντας την αφετηρία της εποχής του ιδεαλισμού.

Οι πρόεδροι που ακολούθησαν, βασιζόμενοι στο εθνικό συμφέρον των ΗΠΑ και αντλώντας επιχειρήματα νομιμοποίησης από τον ιδεαλισμό, εφάρμοσαν τον παρεμβατισμό σε παγκόσμιο επίπεδο, επιδιώκοντας την κυριαρχία της χώρας τους στη διεθνή σκηνή.

1.1.2 Περίοδος Μετά τον Ψυχρό Πόλεμο

Η κατάρρευση της ΕΣΣΔ σηματοδότησε το τέλος του Ψυχρού Πολέμου. Οι ΗΠΑ επικράτησαν και κυριάρχησαν πλέον στη διεθνή σκηνή. Η νίκη στον Ψυχρό Πόλεμο ενίσχυσε το εθνικό κύρος και τα ιδεώδη των Αμερικανών και αρχικά φάνηκε να σηματοδοτεί μια εποχή δίχως εξωτερική απειλή για την εθνική ασφάλεια των ΗΠΑ. Υπερίσχυσαν και ενδυναμώθηκαν τα ιδεώδη τους και ωραιοποιήθηκε η αμερικανική κουλτούρα και ο αμερικανικός τρόπος ζωής παγκοσμίως, ιδιαίτερος δε στα πρώην κράτη-μέλη της πρώην ΕΣΣΔ. Η κατάσταση χαρακτηρίστηκε από την έντονα φιλελεύθερη οικονομία, με στοιχεία καπιταλισμού, παγκοσμιοποίησης και αλληλεξάρτησης, ενώ η πλειοψηφία των κρατών προσανατολίστηκε προς φιλελεύθερες δημοκρατίες.

Στη διεθνή πολιτική ξεκίνησε μια περίοδος όπου οι ΗΠΑ κλήθηκαν να εξασφαλίσουν πλέον την ομαλή μετάβαση του διεθνούς συστήματος από το διπολισμό στη μονοπολικότητα και τη διατήρηση της παγκόσμιας ισορροπίας, με αποφυγή κραδασμών εξαιτίας του κενού ισχύος που δημιουργήθηκε από την απουσία των Σοβιετικών. Πλήθος κρατών ανεξαρτητοποιήθηκαν από την πρώην ΕΣΣΔ και σταδιακά άρχισαν να διεκδικούν το ρόλο τους σε διεθνές επίπεδο. Οι ευρωπαϊκές χώρες άρχισαν να συνεργάζονται και διευρύνθηκε η Ευρωπαϊκή Ένωση που διεκδίκησε μια διαρκώς ισχυρότερη θέση στην παγκόσμια σκηνή, στο πλευρό των ΗΠΑ. Το ΝΑΤΟ, παρά την κατάρρευση των Σοβιετικών, εξακολούθησε να διατηρεί το ρόλο του και συνέχισε να ενισχύεται, αποτελώντας μια διαρκώς διευρυνόμενη συμμαχία, η οποία μετά το τρομοκρατικό χτύπημα της 11η Σεπτεμβρίου ανέλαβε πλέον ρόλο και σκοπό ύπαρξης στον πόλεμο κατά της τρομοκρατίας.

Το τρομοκρατικό χτύπημα στους δίδυμους πύργους, που από πολλούς σύγχρονους μελετητές έχει χαρακτηριστεί ισότιμο με την επίθεση των Ιαπώνων στο Περλ Χάρμπορ, σηματοδοτεί μια νέα περίοδο στην εξωτερική πολιτική των ΗΠΑ. Ο Πρόεδρος Τζ. Μπους (πρεσβύτερος) στην ομιλία του κατά την τελετή αποφοίτησης στο West Point ανέφερε ότι οι ΗΠΑ βρίσκονταν σε ένα «πόλεμο ανάμεσα στο καλό και το κακό»⁷. Στόχος του ήταν η εξάπλωση και η κυριαρχία δημοκρατικών κυβερνήσεων ανά την υφήλιο, καθώς έτσι θα εξασφαλιζόταν η πρόοδος και η ευημερία των πολιτών. (Office of the Press Secretary, 2002)

Στη συνέχεια, η Προεδρία Κλίντον χαρακτηρίστηκε από έντονη εξωστρέφεια. Εφαρμόστηκε το Δόγμα Κλίντον “Engagement - Enlargement” το οποίο μεταφράζεται σε «Δέσμευση και Επέκταση». Πράγματι, οι ΗΠΑ κατά την περίοδο Κλίντον (1993 μέχρι το 2001) βρέθηκαν σε κάθε γωνιά του πλανήτη με ενεργή συμμετοχή. Στην προσπάθειά τους να εγκαθιδρύσουν την ειρήνη και να διασφαλίσουν τα αμερικανικά δικαιώματα παρενέβησαν με στρατιωτική ισχύ σε τρεις περιοχές: Βαλκάνια, Αϊτή και Σομαλία, με πρόφαση την εξασφάλιση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και την αποφυγή γενοκτονιών. Δέσμευση - Εμπλοκή παντού και ταυτόχρονα επέκταση δημοκρατικών

⁷ *There can be no neutrality between justice and cruelty, between the innocent and the guilty. We are in a conflict between good and evil, and America will call evil by its name. (Applause.) By confronting evil and lawless regimes, we do not create a problem, we reveal a problem. And we will lead the world in opposing it.*

καθεστώτων σε όλα τα σημεία της γης. Το ρητό Engagement και Enlargement αποκρυσταλλώθηκε και στο κείμενο της 50ης Διακήρυξης του NATO (Washington NATO 50th Summit), όπου δόθηκε έμφαση στην εμπλοκή του NATO σε όλες τις περιοχές, με σκοπό την υποστήριξη των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, αλλά και στην επέκταση του NATO, ώστε να συμπεριλάβει νέες χώρες - μέλη, καλωσορίζοντάς τες σε μια νέα εποχή, στην οποία κυριαρχεί η δημοκρατία. (clintonwhitehouse2.archives.gov, 1999)

1.2 Ιδεολογικά Ρεύματα Διαμόρφωσης της Εξωτερικής Πολιτικής των ΗΠΑ

Η εξωτερική πολιτική των ΗΠΑ, σύμφωνα με το βιβλίο του Walter Russell Mead: «Special Providence. American Foreign Policy and How it Changed the World» και όπως αποτυπώνεται από τον Αρβανιτόπουλο (2000), διαμορφώνεται από τέσσερα κύρια ιδεολογικά ρεύματα που πήραν το όνομα τους από τρεις προέδρους και έναν υπουργό των οικονομικών των ΗΠΑ. Τα ρεύματα χαρακτηρίζονται και ως Σχολές, οι οποίες διακρίνονται στην Τζεφφερσονιανή, στην Τζακσονιανή, στην Ουίλσονιανή και στη Χαμιλτονιανή. Η αμερικανική εξωτερική πολιτική παραμένει διαχρονικά επιτυχής, διότι το πολιτικό σύστημα της χώρας διαρκώς ωθεί τους πολιτικούς να διατηρούν στενούς δεσμούς με αυτές τις Σχολές (ή παραδόσεις όπως τις χαρακτηρίζουν πολλοί) εξασφαλίζοντας μια πλουραλιστικότητα. Επιπλέον, η ανάλυση της εξωτερικής πολιτικής των ΗΠΑ υπό το πρίσμα των παραπάνω Σχολών και όχι μόνο μέσα από τις συμβατικές θεωρίες των διεθνών σχέσεων του ιδεαλισμού, του απομονωτισμού και του διεθνισμού παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον.

Σχολή του Τζέφφερσον

Οι οπαδοί της Σχολής του Τζέφφερσον σέβονται τα ανθρώπινα δικαιώματα και τα υπερασπίζονται, πρωτίστως όμως φαίνεται να ενδιαφέρονται για τα δικαιώματα και τις ελευθερίες των Αμερικανών πολιτών, διότι δεν συμερίζονται το ενδιαφέρον των «Ουίλσονικών» για παγκόσμια εκστρατεία. Η εξωτερική πολιτική για αυτούς είναι ένας προσεκτικός υπολογισμός και μια ορθή διαχείριση του κόστους και των κινδύνων, που θα αποτρέψει την υπέρβαση του κράτους και θα οδηγήσει σε μια αυτοκρατορική προεδρία, η οποία ενισχύεται μέσω αναζητήσεων για γεωπολιτικό κέρδος στο όνομα της Αυτοκρατορίας. Οι «Τζεφφερσονιανοί» φαίνονται να νοιάζονται εξίσου για τη δημοκρατία και τα ανθρώπινα δικαιώματα, δίνοντας όμως περισσότερη έμφαση να τα διατηρήσουν στη χώρα τους και για να το πετύχουν αυτό εστιάζουν στη μείωση των ευπαθειών τους. Αυτή η

ευθραυστότητα (ευπάθεια) απειλείται έντονα από μια ισχυρή εξωτερική πολιτική. Δεδομένου λοιπόν ότι ο κύριος στόχος των «Τζεφφερσονιανών» παραμένει η διατήρηση μιας χώρας ισχυρής στο εσωτερικό, θεωρούν ότι είναι «προτιμότερο να μην αναζητούν στο εξωτερικό τέρατα για να εξοντώσουν». (Bentley & Holland, 2017) Κύριο στοιχείο για τη Σχολή του Τζέφφερσον αποτελεί η δημοκρατία και εκτός από τη διατήρησή της στις ΗΠΑ, η εξάπλωσή της σε παγκόσμιο επίπεδο, αποτελεί πρωταρχικό στόχο της εξωτερικής πολιτικής. (Mead, 1996)

Σχολή του Χάμιλτον

Η σχολή κατατάσσεται στις ρεαλιστικές και υποστηρίζει ότι η εξωτερική πολιτική των ΗΠΑ, πρέπει να διαμορφώνεται με βάση το εθνικό συμφέρον και τις δυνατότητες του κράτους. Ορίζει το εθνικό συμφέρον με βάση τα οικονομικά κριτήρια και πιστεύει ότι το ελεύθερο εμπόριο, οι ανοικτές αγορές και η παγκοσμιοποίηση δημιουργούν συνδέσμους ανάμεσα στα κράτη με αμοιβαίο όφελος και σχέσεις όπου μπορείς να έχεις ένα χαρούμενο πωλητή και έναν ευτυχισμένο πελάτη. Π.χ. όταν η Αυστρία γίνει πλουσιότερη και αγοράζει προϊόντα από τη Γαλλία, ως αποτέλεσμα θα γίνει και αυτή πλουσιότερη (Mead, 1996) (Holloway, 2015) Σύμφωνα με τη σχολή του Χάμιλτον, αμερικανικό ζωτικό συμφέρον αποτελούν η ελεύθερη αεροπλοΐα και ναυσιπλοΐα, καθώς με αυτές εξασφαλίζεται η ελεύθερη διακίνηση των αγαθών και προάγονται τα αμερικανικά συμφέροντα. Ο Carson Holloway γράφει ότι: «Μια πορεία διεθνούς συμπεριφοράς η οποία ρυθμίζεται από το ίδιο το συμφέρον της χώρας, στο βαθμό που η δικαιοσύνη και η καλή πίστη το επιτρέπουν, είναι και πρέπει να είναι η επικρατούσα πολιτική.»⁸ Η σχολή του Χάμιλτον μπορεί να χαρακτηριστεί ως παρεμβατική, αλλά και ως μη παρεμβατική, διότι αφενός σέβεται το δικαίωμα της κάθε χώρας να καθορίζει την κυβέρνησή της, αφετέρου αναγνωρίζει ότι υπό τις κατάλληλες συνθήκες οι ΗΠΑ μπορούν να αναμιχθούν στο εσωτερικό άλλων χωρών, προκειμένου να προωθήσουν την ελευθερία και τη δικαιοσύνη. (Holloway, 2015)

⁸ Μετάφραση του : «A course of international behavior “regulated by” the country’s “own interest, as far as justice and good faith permit, is and ought to be the prevailing” policy.» (Holloway, 2015)

Σχολή του Ουίλσον

Η Ουίλσονική σχολή πηγάζει από τις αρχές του προέδρου Ουίλσον και αντιπροσωπεύει όσους υποστηρίζουν ότι οι ΗΠΑ διακατέχονται από ηθικό και πρακτικό καθήκον να διαδώσουν τις αξίες τους στον κόσμο. Οι ΗΠΑ φέρονται ως βάση της δημοκρατίας, της δικαιοσύνης και της ελευθερίας και οφείλουν να μεταλαμπαδεύσουν αυτά τα ηθικά σε ολόκληρο τον πλανήτη. Οι υπέρμαχοι της σχολής δεν εστιάζουν τόσο πολύ στα οικονομικής φύσεως ζητήματα, αλλά ασχολούνται περισσότερο με ζητήματα ηθικής και νομικής και παρουσιάζουν το αμερικανικό μοντέλο διακυβέρνησης ως υποδειγματικό. Οι Ουίλσονιανοί τείνουν να ταυτίζονται με τους ιδεαλιστές.

Ο ιδεαλισμός που εκφράζεται από τον Ουίλσον αποτελεί την πηγή δημιουργίας της Κοινωνίας των Εθνών και μετά το Β' ΠΠ, του Οργανισμού των Ηνωμένων Εθνών. Έχει ως στόχο την εδραίωση της διεθνούς ειρήνης, μέσα από την εφαρμογή ενός συστήματος συλλογικής ασφάλειας και συνεργασίας των κρατών.

Οι αρχές του Ουίλσον διαχρονικά προσδίδουν επιχειρηματολογία νομιμοποίησης πολλών παρεμβάσεων των ΗΠΑ στην προσπάθεια διαμόρφωσης της παγκόσμιας τάξης πραγμάτων. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η περίοδος του Ψυχρού Πολέμου, όπου η πλειοψηφία της αμερικανικής κοινής γνώμης αποδεχόταν τις διεθνείς αμερικανικές παρεμβάσεις ως μια προσπάθεια επικράτησης της δημοκρατίας. Ακόμα όμως και μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου, αρκετοί πρόεδροι των ΗΠΑ επιλέγουν να επικαλούνται κανόνες του διεθνούς δικαίου και των παραδοσιακών αμερικανικών αξιών, προκειμένου να αιτιολογήσουν και να νομιμοποιήσουν διεθνείς παρεμβάσεις, αντί των πραγματικών γεωπολιτικών επιχειρημάτων. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η αποκατάσταση δημοκρατικών ελευθεριών για το λαό του Ιράκ, η καταστροφή των Όπλων Μάζικης Καταστροφής (ΟΜΚ) και η πάταξη της τρομοκρατίας στην περίπτωση επέμβασης στο Ιράκ.

Σχολή του Τζάκσον

Η Τζακσονιανή σχολή περιλαμβάνει εσωστρεφή και συντηρητική πολιτική κουλτούρα με στοιχεία όπως η τιμή, η ανεξαρτησία, το θάρρος και η στρατιωτική περηφάνια να κυριαρχούν και να είναι καθοριστικά. Οι οπαδοί της θεωρίας έχουν έντονο πατριωτισμό και κινούμενοι από εθνική περηφάνια θεωρούν τιμή τους την υπηρετήση της πατρίδας τους. Στη σχολή ανήκουν μεγάλες στρατιωτικές προσωπικότητες όπως οι στρατηγοί Patton και McArthur. Είναι ρεαλιστές και θεωρούν

ότι τα κράτη είναι σαν τις οικογένειες· αν ο καθένας φρόντιζε την δικιά του τότε όλος ο κόσμος θα ήταν καλύτερος. Τέλος, ως ρεαλιστές, οι Τζακσονιανοί δεν έχουν σε ιδιαίτερη εκτίμηση τους διεθνείς οργανισμούς και το διεθνές δίκαιο και αποδέχονται το γεγονός ότι οι ΗΠΑ καλούνται να εμπλακούν σε προληπτικούς πολέμους, προκειμένου να εξασφαλίσουν τα συμφέροντα τους. Στόχος της εξωτερικής πολιτικής που επηρεάζεται από τη σχολή του Τζάκσον, είναι η υπεράσπιση του έθνους μέσα από μια ρεαλιστική πολιτική, όπου η τιμή, η υπόληψη και η στρατιωτική παράδοση παίζουν ιδιαίτερα καθοριστικό ρόλο. (Αρβανιτόπουλος, 2000)

Αξιοσημείωτη είναι η προσέγγιση των Τζακσονιανών αναφορικά με τους κανόνες που διέπουν τον πόλεμο. Αφενός υποστηρίζουν ότι οι πόλεμοι πρέπει να διεξάγονται με κάθε δύναμη που είναι διαθέσιμη διότι η εμπλοκή σε περιορισμένο πόλεμο χαρακτηρίζεται ως επιζήμια. Ιδιαίτερα όταν πολεμάει κάποιος για τα ζωτικά του συμφέροντα, θα πρέπει ή να πολεμάει με όλες του τις διατιθέμενες δυνάμεις ή να μην πολεμάει καθόλου. Αφετέρου, ισχυρίζονται ότι ο πόλεμος για να χαρακτηρίζεται επιτυχής, θα πρέπει να έχει τις λιγότερες απώλειες για τα αμερικανικά στρατεύματα και να ολοκληρωθεί με την άνευ όρων παράδοση του αντιπάλου. (Αρβανιτόπουλος, 2000) Συνεκτιμώντας τα παραπάνω, χαρακτηρίζονται ως αποδεκτοί οι βομβαρδισμοί της Χιροσίμα και του Ναγκασάκι, καθώς και οι εκτεταμένοι αεροπορικοί βομβαρδισμοί του Ιράκ και του Κοσσυφοπέδιου, που προηγήθηκαν τις εισόδου των χερσαίων στρατευμάτων.

Τέλος, ενδιαφέρον παρουσιάζει το γεγονός ότι η Σχολή του Τζάκσον «αποδέχεται» ελάχιστους ομοσπονδιακούς οργανισμούς, μεταξύ των οποίων είναι και το Πεντάγωνο. Διαφοροποιούνται όμως έντονα με της Σχολή του Τζέφφερσον αναφορικά με την έμφαση που δίνει η τελευταία στη διάδοση της δημοκρατίας. Οι «Τζακσονιανοί» δεν πιστεύουν ότι τα αμερικανικά στρατεύματα μπορούν να εγκαθιδρύσουν τη δημοκρατία σε διάφορες περιοχές του κόσμου, όπως για παράδειγμα στο Κοσσυφοπέδιο.

1.3 Όργανα και Συνιστώσες Διαμόρφωσης Εξωτερικής Πολιτικής των ΗΠΑ

Προκειμένου να γίνει κατανοητή η αμερικανική εξωτερική πολιτική, κρίνεται σκόπιμη η μελέτη της δομής του αμερικανικού πολιτικού συστήματος και η επισήμανση των ιδιαιτεροτήτων, που αυτό περιέχει στη διαδικασία λήψης αποφάσεων. Το θεωρητικό πλαίσιο διαμόρφωσης της

σύγχρονης αμερικανικής εξωτερικής πολιτικής περιλαμβάνει τρία επίπεδα, ήτοι (α) το θεσμικό (β) το εγχώριο, κοινωνικό-πολιτικό και (γ) το διεθνές-περιφερειακό. (Αρβανιτόπουλος, 2009)

1.3.1 Το Θεσμικό Πλαίσιο

Το θεσμικό πλαίσιο περιλαμβάνει τους ομοσπονδιακούς φορείς εκτελεστικής και νομοθετικής εξουσίας προεξέχοντος του Προέδρου των ΗΠΑ, τις αρμόδιες κρατικές υπηρεσίες και το Ανώτατο Δικαστήριο σε ρόλο διαιτητή. Τα θεσμικά όργανα δρουν λαμβάνοντας υπόψη συγκεκριμένες ιδιαιτερότητες που απορρέουν από τον πλουραλιστικό και αποκεντρωτικό χαρακτήρα του ομοσπονδιακού κράτους. Ο θεσμικός πλουραλισμός, αλληλοεπιδρώντας με τη λειτουργική δομή του Κογκρέσου και της Προεδρίας, προωθεί την ανάγκη εξασφάλισης ευρύτερων συναινέσεων και σύμπνοιας, προκειμένου να επιτευχθεί η έγκριση των πολιτικών της Προεδρίας. *«Οι Πατέρες του Έθνους είχαν αποφασίσει ότι η εξουσία θα πρέπει να ανατίθεται σε κάποιον διακριτά, αλλά σε κανέναν δεν μπορεί να υπάρξει εμπιστοσύνη αναφορικά με τη διαχείριση της».*⁹ Με τον τρόπο αυτό εξασφαλίζεται από ορισμού, η ύπαρξη αντιπαραθέσεων και τριβής ανάμεσα στα θεσμικά όργανα και προωθείται ο διάλογος και η αντιπαραβολή απόψεων και επιχειρημάτων, ώστε να οδηγηθούν τελικά σε κοινή απόφαση-σύμπνοια και να διασφαλίζεται η λειτουργία της δημοκρατίας και η χάραξη κοινά αποδεκτής πολιτικής.

Το ίδιο το Σύνταγμα των ΗΠΑ, στην προσπάθειά του να ορίσει θεσμικά τον έλεγχο και τις ισορροπίες (checks and balances) ανάμεσα στις τρεις μορφές εξουσίας (εκτελεστική, νομοθετική και ελεγκτική), έχει δημιουργήσει ένα «πλαίσιο αέναης πάλης» μεταξύ Κογκρέσου και Προέδρου για τη χάραξη της εξωτερικής πολιτικής. Σε σχέση με κάθε άλλη φιλελεύθερη δημοκρατία, η αλληλεπίδραση των θεσμικών οργάνων που ορίζεται από το Σύνταγμα των ΗΠΑ, δυσκολεύει την ανάπτυξη και υλοποίηση μιας συνεκτικής εξωτερικής πολιτικής, δημιουργεί συχνά αβεβαιότητα και αφήνει περιθώριο σε ξένες κυβερνήσεις και άλλα συμφέροντα, να παρέμβουν ασκώντας πίεση στα

⁹ Μετάφραση του λόγου του Cohen :*"The Founding Fathers decided that power necessarily had to be entrusted to someone, but that no one could be trusted with power."* (United States Congress, 1988).

σημεία αποφάσεων. Ως αποτέλεσμα, οι παράγοντες εξωτερικής πολιτικής των ΗΠΑ δεν είναι πάντα ευδιάκριτες.

Η εξωτερική πολιτική της Αμερικής, όπως και κάθε άλλης χώρας, πηγάζει από την προάσπιση των συμφερόντων της, εκφράζει τους στόχους της στον κόσμο και αποτυπώνει τον τρόπο με τον οποίο θα αλληλοεπιδράσει με άλλες χώρες ώστε να επιτευχθούν αυτά. Η παγκόσμια αλληλεξάρτηση και η κατάρρευση των παραδοσιακών συνόρων έχουν αυξήσει την πολυπλοκότητα χάραξης της εξωτερικής πολιτικής. Όπως απέδειξε και η πρόσφατη χρηματοοικονομική κρίση του 2008, οι τοπικές αποφάσεις προκαλούν παγκόσμιους κυματισμούς, επιβεβαιώνοντας το γεγονός ότι είναι εξαιρετικά δύσκολο σε πολλές περιπτώσεις να διακριθούν τα εσωτερικά από τα διεθνή ζητήματα.

Το Σύνταγμα των ΗΠΑ κατανέμει την εξουσία στις τρεις μορφές εξουσίας: στην εκτελεστική, τη νομοθετική και τη δικαστική. Δίνει επίσης σε κάθε ένα τους κάποια μορφή ελέγχου στις άλλες. Έτσι ο Πρόεδρος μπορεί να ασκήσει veto σε κάποια απόφαση της νομοθετικής εξουσίας, το Κογκρέσο μπορεί να παρακάμψει το veto του Προέδρου ενώ τα δικαστήρια μπορούν να κηρύξουν μια πράξη του Προέδρου ή ένα νόμο του Κογκρέσου αντισυνταγματικό και με αυτό τον τρόπο η διαχείριση της εξωτερικής πολιτικής συντελείται ταυτόχρονα από διαφορετικές κυβερνητικές δομές.

Δεσπόζοντα ρόλο διαδραματίζουν οι κάτοχοι θεσμικών αξιωμάτων¹⁰, ιδιαίτερα αν πρόκειται για άτομα με ισχυρές και δυναμικές προσωπικότητες. Σε αυτή την κατηγορία ανήκουν διευθύνοντα

10 Από το 1789 έως το Β'ΠΠ το Department of State και ο Secretary of State, ήταν υπόλογοι έναντι του Προέδρου για την διαχείριση των εξωτερικών υποθέσεων. Το διπλωματικό σώμα (diplomatic corps) και η «Υπηρεσία των Εξωτερικών» (Foreign Service) επιτελούσαν όλο το έργο αντιπροσώπευσης του Αμερικανικού λαού στις διεθνείς υποθέσεις (σύναψη διεθνών συμφωνιών, διαπραγματεύσεις εμπορικών όρων, υπεράσπιση εθνικών συμφερόντων κτλ.) Μετά το Β'ΠΠ με την ανάδειξη των ΗΠΑ ως παγκόσμιας πυρηνικής υπερδύναμης, η παραπάνω αρμοδιότητα επεκτάθηκε και σε άλλους φορείς όπως το Υπουργείο Άμυνας (Defense Department) και το Συμβούλιο Εθνικής Ασφαλείας [National Security Council (NSC) που θεσμοθετήθηκε με το National Security Act of 1947] και αποτελείται από τον Πρόεδρο, τον Αντιπρόεδρο, τον Υπουργό Άμυνας, και τον Αρχηγό των Ενόπλων Δυνάμεων. Σχετικά πρόσφατα (2003) προστέθηκε στη λίστα και το Department of Homeland Security ως αποτέλεσμα των τρομοκρατικών επιθέσεων της 11ης Σεπτεμβρίου.

στελέχη του Συμβουλίου Εθνικής Ασφαλείας και των Υπηρεσιών Πληροφοριών, οι Υπουργοί Εθνικής Άμυνας και Εξωτερικών, οι Αρχηγοί των Κλάδων των Ενόπλων Δυνάμεων κ.α.. Ο Τζώρτζ Ουάσιγκτον είχε παρατηρήσει ότι «...οι ΗΠΑ θα πρέπει να έχουν την πιο πετυχημένη εξωτερική πολιτική διότι διαθέτουν πάρα πολλούς αυτοπροσδιοριζόμενους Υπουργούς Εξωτερικών.»¹¹

Σταδιακά και εξαιτίας των εξελίξεων στο διεθνές σύστημα, διαδραματίστηκε μια ζύμωση των θεσμών και το σύστημα οδηγήθηκε σε μια κατάσταση, όπου το Κογκρέσο και η Προεδρία συνέπλευσαν, ενώ το νομοθετικό σώμα περιορίστηκε σε συμπληρωματικό ρόλο. Με αφετηρία τις πρώτες μεταπολεμικές προεδρίες, οι οποίες χαρακτηρίστηκαν από ισχυρές προσωπικότητες, όπως των Προέδρων Τρούμαν και Αϊζενχάουερ και υπό την επίδραση της Σοβιετικής απειλής, εμφανίζεται η «Προεδρική Πρωτοκαθεδρία» στη λήψη των εξωτερικών αποφάσεων. (Αρβανιτόπουλος, 2009)

Η προεδρική επικυριαρχία τέθηκε σταδιακά εν αμφιβόλω, μετά τη διχαστική για τις ΗΠΑ εμπλοκή στον πόλεμο του Βιετνάμ και το Κογκρέσο άρχισε να αποκτά πιο ενεργό ρόλο στις υποθέσεις εξωτερικής πολιτικής. Πλέον, οι απαιτούμενες αμοιβαίες συναινέσεις δεν μπορούν να θεωρούνται δεδομένες και δεν εξασφαλίζονται με την ίδια ευκολία, ιδιαίτερα σε περιόδους έντονης παρεμβατικότητας (π.χ. κρίση στην Αμερικανική πρεσβεία στην Τεχεράνη). Δεν είναι λίγοι όμως αυτοί που αμφισβητούν την αποτελεσματικότητα της νομοθετικής εξουσίας, καθώς αρκετοί Πρόεδροι των ΗΠΑ βρήκαν τρόπο να παρακάμψουν τη διαδικασία λήψης έγκρισης του Κογκρέσου. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτέλεσε η απόφαση για στρατιωτική επέμβαση στη Λιβύη επί

Σημαντικός είναι και ο ρόλος μιας άλλης ομάδας ομοσπονδιακών υπηρεσιών (η Κεντρική Υπηρεσία Πληροφοριών (Central Intelligence Agency CIA), όπως η Εθνική Υπηρεσία Πληροφοριών (National Security Agency NSA) και η Υπηρεσία Στρατιωτικών Πληροφοριών (Defense Intelligence Agency) που συμμετέχει ενεργά στις διαδικασίες της εξωτερικής πολιτικής και είναι αφιερωμένη στις πληροφορίες. Ο τομέας των πληροφοριών πρόσφατα (2004) επεκτάθηκε και περιλαμβάνει το Διευθυντή των Εθνικών Πληροφοριών (Director of National Intelligence) ο οποίος αποτελεί τον κύριο σύμβουλο του Προέδρου σε θέματα Πληροφοριών. (History.com Editors, 2019)

11 Μετάφραση του λόγου του Τζώρτζ Ουάσιγκτον «... *the U.S. ought to have the most successful foreign policy of any country in the world because it had so many self-styled secretaries of state.*» (Association Foreign Policy, 2020)

προεδρίας Ομπάμα, η οποία ελήφθη κατά παράκαμψη της διαδικασίας έγκρισης από το Κογκρέσο. (Association Foreign Policy, 2020)

Σύμφωνα με την τρέχουσα διαμορφωθείσα κατάσταση, ο Πρόεδρος διατηρεί δύο άτυπες, αλλά ιδιαίτερα αποτελεσματικές δυνατότητες αναφορικά με την εξωτερική πολιτική. Αφενός διατηρεί την ικανότητα καθορισμού της εθνικής ατζέντας φέρνοντας τα ζητήματα στο προσκήνιο της προσοχής και της ανησυχίας του κοινού, αφετέρου έχει τη δύναμη να δεσμεύει το έθνος σε μια συγκεκριμένη πορεία δράσης διπλωματικά. Στην περίπτωση που αυτό λάβει χώρα, φαίνεται να είναι εξαιρετικά δύσκολο για τους λοιπούς δρώντες να αλλάξουν την επιλεγείσα από τον Πρόεδρο πορεία δράσης.

Η διαμόρφωση της εξωτερικής πολιτικής προϋποθέτει τη συμμετοχή του Προέδρου, της εκτελεστικής εξουσίας, του Κογκρέσου και της κοινής γνώμης. Η άσκηση της εξωτερικής πολιτικής όμως παραμένει στις αρμοδιότητες του Προέδρου και της εκτελεστικής εξουσίας, της οποίας ο ίδιος προΐσταται. Η παραπάνω διάκριση είναι συγκεχυμένη, αλλά κρίσιμη, όχι μόνο για τις ΗΠΑ, αλλά και για τις άλλες χώρες. Παράδειγμα τέτοιας διάκρισης αποτελεί η Ελλάδα, όταν αρχικά στο πλαίσιο χάραξης της εξωτερικής της πολιτικής αποφασίζει να υπερασπιστεί την ασφάλεια στο Αιγαίο Πέλαγος. Στη συνέχεια, κατά την υλοποίηση της εξωτερικής πολιτικής, η ελληνική κυβέρνηση αποφασίζει να στείλει το Πολεμικό Ναυτικό στην περιοχή.

1.3.2 Το Εγχώριο, Κοινωνικό-Πολιτικό Επίπεδο

Θεωρητικά η διαδικασία διαμόρφωσης της εξωτερικής πολιτικής ξεκινάει με τον καθορισμό των εθνικών συμφερόντων, ακολουθούμενο από την χάραξη της πολιτικής και την επιλογή των τρόπων ενεργείας που θα προωθήσουν αυτά τα συμφέροντα. Κρίσιμος παράγοντας αποτελεί η εξασφάλιση των απαιτούμενων πόρων για την υλοποίηση των παραπάνω. Τα εθνικά συμφέροντα είναι ένα αποτέλεσμα πλήθους συνιστωσών, που καθεμιά έχει και διαφορετική βαρύτητα. Καθοριστικό στοιχείο στην παραπάνω διαδικασία, αποτελεί η κοινή γνώμη. Το ρόλο τον κατάκτησε σταδιακά κατά τη διάρκεια του Β'ΠΠ και ακολούθως πρωταγωνίστησε κατά τη διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου, αλλά ακόμα και στις μέρες μας, όπου όλοι οι Πρόεδροι επηρεάζονται πλέον σοβαρά από την κοινή γνώμη, στην διαμόρφωση και την άσκηση εξωτερικής πολιτικής.

Πέραν της κοινής γνώμης, το εσωτερικό κοινωνικό-πολιτικό επίπεδο περιλαμβάνει εθνοτικές ομάδες συμφερόντων (εθνικά λόμπυ), πανεπιστημιακά ιδρύματα, διεθνώς αναγνωρισμένες δεξαμενές σκέψης (think tanks), ΜΜΕ, ΜΚΟ, εταιρείες προώθησης συμφερόντων τρίτων κρατών και κοινωνικές ή θρησκευτικές συλλογικότητες¹²

1.3.3 Το Διεθνές-Περιφερειακό

Η ρεαλιστική θεωρία υποστηρίζει ότι τα κράτη λειτουργούν με βάση το υπέρτατο εθνικό συμφέρον που είναι η ασφάλεια και η επιβίωσή τους. *«Επιδιώκουν την ισχύ, αποτιμούν τα συμφέροντά τους στη βάση αποκλειστικά της ισχύος και μέσω αυτής αποσκοπούν στην ικανοποίηση του εθνικού συμφέροντος.»* (Κουσκουβέλης, 2010) Το διεθνές σύστημα είναι άναρχο και γι' αυτό ανταγωνιστικό. Κατ' επέκταση του κλασσικού ρεαλισμού, που εξηγεί τη συμπεριφορά των κρατών σε θέματα κυρίως εξωτερικής πολιτικής με βάση τη γενική έννοια του εθνικού συμφέροντος, ο Waltz προσθέτει την έννοια του διεθνούς συστήματος και θεωρεί ότι η συμπεριφορά των κρατών δεν προκύπτει ως αποτέλεσμα των εσωτερικών διεργασιών όπου προσδιορίζονται τα συμφέροντά τους, αλλά είναι απόρροια των πιέσεων της μεταβολής της κατανομής ισχύος. (Waltz, 2011) Ο Halliday προσθέτει ότι τα περιφερειακά υποσυστήματα δύναται να επιδράσουν εξίσου στις αποφάσεις κάθε κρατικής οντότητας και ιδιαίτερα των ΗΠΑ οι οποίες αποτελούν διαχρονικά μια υπερδύναμη παγκόσμιας εμβέλειας που διατηρεί στρατηγικά συμφέροντα διάσπαρτα σε διάφορες περιοχές του πλανήτη. (Halliday, 2010) Στο γεωπολιτικό χώρο του Ανατολικού ημισφαιρίου, οι ΗΠΑ είχαν να επιλέξουν ανάμεσα στον ήπιο απομονωτισμό - προστατευτισμό και στον άκρατο παρεμβατισμό. Το μέγεθος της αμερικανικής παρεμβατικότητας ήταν ανάλογο της αξίας του γεωπολιτικού συστήματος και των ρυθμιστών που δρούσαν σε αυτό. (Παπασωτηρίου, 2018) Η Μ. Ανατολή και το Ιράκ

12 Απόσπασμα από άρθρο της ηλεκτρονικής έκδοσης της Καθημερινής (άρθρο του κ. Θάνου Βερέμη 23/10/2005) *«...Η μεταπολεμική εξάπλωση του ευαγγελικού προτεσταντισμού επηρέασε βαθύτατα και τις αμερικανικές πολιτικές εξελίξεις. Κατέδειξε αρχικά το χάσμα ανάμεσα στις αμερικανικές αξίες και την πραγματικότητα, με επίκεντρο τις φυλετικές διακρίσεις, ενώ τμήμα των θρησκευόμενων Αμερικανών συμμετείχε στις διαμαρτυρίες κατά του πολέμου στο Βιετνάμ.»* (Βερέμης, 2005)

συμπεριλαμβάνονται στις περιοχές ενδιαφέροντος της υπερδύναμης, ιδιαιτέρως μετά την ανακάλυψη των κοιτασμάτων υδρογονανθράκων και την ύπαρξη μεγάλων αποθεμάτων.

Οι μεγάλες δυνάμεις διαχρονικά επιδιώκουν να έχουν πρόσβαση στους ενεργειακούς πόρους και να ασκούν τον έλεγχο του στρατηγικού περιβάλλοντος της περιοχής της Μ. Ανατολής. Λαμβάνοντας υπόψη τους κινδύνους που διατρέχουν στο ασταθές διεθνοσυστημικό περιβάλλον, διαμορφώνουν ανάλογα το φάσμα των πολιτικών τους επιλογών. Αν και εφαρμόζουν την έννοια της αυτοβοήθειας, προκειμένου να αυξάνουν την ισχύ τους και να βελτιώνουν τη θέση τους στο διεθνές σύστημα, εντούτοις η πολιτική αυτή δεν αρκεί ώστε να συντελέσει στη δημιουργία ενός παγκοσμίου περιβάλλοντος αμοιβαίου σεβασμού της οντολογικής ύπαρξης και των φορτίων ισχύος που διαθέτει κάθε κράτος. Συνεπώς γεννάται και συνεχώς υφίσταται η έννοια της αρπαγής, *«η οποία δεν αποτελεί απλώς και μόνο μια πολιτική επιλογή στη διάθεση των κρατών, αλλά είναι άμεσο απότοκο της συστημικής διεργασίας και πιο συγκεκριμένα της άναρχης δομής του διεθνούς συστήματος.»* (Λίτσας Σ. Ν., 2010)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο : ΤΟ ΙΡΑΚ ΩΣ ΠΕΡΙΟΧΗ ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΝΤΟΣ

2.1 Η Ευρύτερη Περιοχή της Μ. Ανατολής

Το Ιράκ ανήκει στην περιοχή της Μέσης Ανατολής και καταλαμβάνει μια θέση στην αποκαλούμενη περίμετρο της Ευρασίας, στη ζώνη δηλαδή που εκτείνεται από τη Δυτική Ευρώπη έως την Ιαπωνία, διαπερνώντας τα Βαλκάνια, τη Μ. Ανατολή, τον Περσικό Κόλπο, και την Ινδική χερσόνησο. Λόγω της γεωγραφικής του θέσης εντάσσεται στο περίφημο «εσωτερικό παράκτιο τόξο» (inner ή marginal crescent) του Mackinder (1904), ο οποίος θεώρησε την Ευρασία ως τον «Γεωγραφικό Έστορα της Ιστορίας», περιγράφοντας τη μεγάλη χερσαία μάζα της Ανατολικής Ευρώπης και ολόκληρη σχεδόν την Ασία. Σύμφωνα με τον Mackinder, αν μεταβληθεί η ισορροπία δυνάμεων υπέρ του κράτους που κατέχει τον «έστορα» και αυτό επεκταθεί μέχρι της ακτής της Ευρασίας, θα αποκτήσει πρόσβαση σε τεράστιες πηγές και θα επίκειται η παγκόσμια αυτοκρατορία. (Mackinder, 1904) Το Ιράκ, ως έδαφος της Μ. Ανατολής και τμήμα της παραπάνω περιμέτρου, κατέχει ιδιαίτερη αξία, καθώς δια της περιμέτρου αυτής ελέγχεται η κάθοδος των δυνάμεων της Ευρασίας στα «θερμά νερά», γεγονός που διευκολύνεται από τον πολιτικό κατακερματισμό του χώρου, την ύπαρξη ασθενών καθεστώτων, τις πολλές διακρατικές διενέξεις και τις γεωγραφικές συνθήκες.

Η Μ. Ανατολή αποτελεί ένα άναρχο διεθνές υποσύστημα, που βρίσκεται συνεχώς υπό διαμόρφωση και συνεπώς είναι εξελισσόμενο. Η περιοχή βρίσκεται στο σταυροδρόμι των ηπείρων, των θρησκειών και των πολιτισμών και έχει επιβεβαιωθεί και ιστορικά ότι σε τέτοιες ζώνες συνάντησης-συμπίεσης μεγάλων δυνάμεων και σπουδαίων πολιτισμών, παρατηρείται ένας αέναος συγκρουσιακός ανταγωνισμός. Πέραν αυτών, για να αιτιολογήσει κανείς την αστάθεια, θα πρέπει να λάβει υπόψη του ότι η χάραξη των συνόρων από τις αποικιακές δυνάμεις που ασκούσαν τον έλεγχο έγινε με βάση το συμφέρον των αποικιακών αυτοκρατοριών αγνοώντας την εθνική, πολιτιστική και θρησκευτική ανομοιογένεια που δημιουργούσαν. Επιπλέον, παράγοντα αστάθειας αποτέλεσε και η δημιουργία του κράτους του Ισραήλ, που αν και αριθμεί μισό και πλέον αιώνα, αμφισβητείται έντονα από τους Άραβες.

Η περιοχή της Μ. Ανατολής συνεπεία κυρίως του πλούσιου υπεδάφους της, αποτέλεσε διαχρονικά μήλον της έριδος για τις Μεγάλες Δυνάμεις, που προσπαθούν να διατηρήσουν τις σφαίρες

επιρροής τους και να προωθήσουν τα συμφέροντά τους. Περαιτέρω, αιτία προστριβών αποτελεί η αραβοϊσραηλινή αντιπαράθεση, καθώς το Ισραήλ αποτελεί σημαντικό σύμμαχο για τις ΗΠΑ στην περιοχή. Επιπλέον παράγοντα αστάθειας, αποτελεί το κράτος του Ιράν, που χαρακτηρίζεται από το φιλόδοξο βαλλιστικό του πρόγραμμα, την πρόθεσή του να αναπτύξει πυρηνικά και τη σύνδεσή του με οργανώσεις της τρομοκρατίας. Οι έντονες θρησκευτικές αντιπαράθεσεις και ο ανομοιογενής εθνικός κατακερματισμός, προωθούν τον ισλαμικό φονταμενταλισμό και σε συνδυασμό με την διαρκή αναζωπύρωση εστιών τρομοκρατίας, δημιουργούν ένα εύφλεκτο περιβάλλον, που χαρακτηρίζεται από έντονα συγκρουσιακά στοιχεία.

2.2 Ιράκ: Σύντομη Ιστορική Αναδρομή

Στην περιοχή τις Μ. Ανατολής διήλθαν αφήνοντας το αποτύπωμά τους σπουδαίοι κατακτητές και αυτοκρατορίες όπως ο Μ. Αλέξανδρος, οι Ρωμαίοι και οι Οθωμανοί. Το Ιράκ, όντας Οθωμανική κτήση, μετά τον Α' ΠΠ περί το 1920 βρέθηκε υπό τον έλεγχο της Μ. Βρετανίας και περίπου μια δεκαετία μετά (1932) ανεξαρτητοποιήθηκε ως βασίλειο. Ανακηρύχθηκε ως δημοκρατία το 1958 έπειτα από πραξικόπημα που ανέτρεψε τη μοναρχία. Στην πραγματικότητα όμως, μαστιζόταν από απολυταρχικά καθεστώτα, που κυβέρνησαν τη χώρα έως και το 2003. Ο τελευταίος και μακροβιότερος δικτάτορας ήταν ο Σαντάμ Χουσεΐν, ο οποίος έμεινε στην εξουσία από το 1979 έως το 2003. Τη δεκαετία του '80, οι εδαφικές διαφορές με το Ιράν οδήγησαν σε έναν οκταετή πόλεμο (1980-1988). Ο επόμενος πόλεμος ξέσπασε το 1990, αυτή τη φορά ανάμεσα στο Ιράκ και δυνάμεις συνασπισμού του ΟΗΕ υπό την ηγεσία των ΗΠΑ, συνεπεία της παράνομης κατοχής του Κουβέιτ, που είχε προηγηθεί από τα Ιρακινά στρατεύματα. Μετά την εκδίωξη των ιρακινών δυνάμεων κατοχής από το Κουβέιτ το 1991, το Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ, με ψήφισμά του απαίτησε από το Ιράκ να εξουδετερώσει όλα τα όπλα μαζικής καταστροφής (ΟΜΚ), να καταστρέψει τους πυραύλους μεγάλης εμβέλειας που διατηρούσε και να αποδεχθεί επιθεωρήσεις επαλήθευσης από επιτροπή εμπειρογνομόνων του Οργανισμού. Η Ιρακινή μη συμμόρφωση με τα ψηφίσματα του Συμβουλίου Ασφαλείας, συνδυαζόμενη με τα σενάρια υπόθαλψης τρομοκρατών (μετά την 11η Σεπτεμβρίου) οδήγησε στον δεύτερο Πόλεμο του Κόλπου τον Μάρτιο του 2003 και στην εξουδετέρωση του καθεστώτος Χουσεΐν από δυνάμεις των ΗΠΑ. Ακολούθησε το 2005 η έγκριση του συντάγματος μετά από εθνικό δημοψήφισμα και το Μάιο του 2006, η εγκαθίδρυση της πρώτης συνταγματικής κυβέρνησης του Ιράκ, έπειτα από σχεδόν μισό αιώνα. Ακολούθησαν οι εκλογές και εσωτερικές

μεταρρυθμίσεις ώσπου το 2018 ο Adil Abd Al Mahdi ανέλαβε την προεδρία. Δυστυχώς, η ανεργία και η διαφθορά προκάλεσαν εκτεταμένες διαμαρτυρίες τον Οκτώβριο του 2019 ωθώντας τον Abd Al Mahdi σε παραίτηση τον Νοέμβριο του 2019.

Από το 2014 έως το 2017, το Ιράκ πλαισιωμένο από συμμαχικές δυνάμεις συμμετείχε σε στρατιωτική εκστρατεία κατά του Ισλαμικού Κράτους του Ιράκ, για την ανάκτηση εδαφών που είχαν χαθεί στο δυτικό και βόρειο τμήμα της χώρας. Ιρακινές και συμμαχικές δυνάμεις ανακατέλαβαν τη Μοσούλη, τη δεύτερη μεγαλύτερη πόλη της χώρας το 2017 και έδωξαν το ISIS από τα άλλα αστικά προπύργιά του. Τον Δεκέμβριο του 2017, ο τότε πρωθυπουργός Χαϊντάρ αλ-Αμπάντι κήρυξε δημόσια τη νίκη κατά του ISIS, ενώ συνέχιζε τις επιχειρήσεις κατά της εναπομένουσας παρουσίας της οργάνωσης στις αγροτικές περιοχές. Επίσης στα τέλη του 2017, ο Αμπάντι απάντησε σε δημογήφισμα ανεξαρτησίας που διεξήγαγε η περιφερειακή κυβέρνηση του Κουρδιστάν, διατάσσοντας τις ιρακινές δυνάμεις να αναλάβουν τον έλεγχο αμφισβητούμενων εδαφών σε όλο το κεντρικό και βόρειο Ιράκ, τα οποία προηγουμένως βρίσκονταν υπό τον έλεγχο κουρδικών δυνάμεων. Τελευταίος πρωθυπουργός της χώρας είναι ο Μουσταφά Αλ Καντίμι (Mustafa al-Kadhimi), ο οποίος ανέλαβε τα καθήκοντά του την 7η Μαΐου 2020. (CIA - The World Fact Book, 2020)

2.3 Οικονομικά Στοιχεία Ιράκ

Τα τελευταία χρόνια, το Ιράκ, διανύοντας τη μεταπολεμική εποχή, διαθέτει μια οικονομία που βρίσκεται σε ανάκαμψη. Σύμφωνα με τα στοιχεία του 2019 το ονομαστικό ΑΕΠ ανέρχεται σε 196 δις. € αυξανόμενο κατά 1,5% σε σχέση με το έτος 2018, ενώ το χρέος εκφραζόμενο ως ποσοστό του ΑΕΠ ανέρχεται στο 59,7%. Το κατά κεφαλήν ΑΕΠ, το κατά κεφαλήν εισόδημα και το βιοτικό επίπεδο είναι αρκετά χαμηλότερα από το μέσο όρο της περιοχής.

Η κυβέρνηση διαδραματίζει βασικό ρόλο στην οικονομία. Περίπου το μισό ΑΕΠ προέρχεται από τον πετρελαϊκό τομέα ενώ η συντριπτική πλειοψηφία των κρατικών εσόδων (άνω του 90%) προέρχεται από τις πωλήσεις υδρογονανθράκων. Σπουδαιότεροι τομείς της οικονομίας εκτός πετρελαίου είναι οι μεταφορές, οι τηλεπικοινωνίες, ο δημόσιος τομέας, ο τομέας των κατασκευών, το εμπόριο και η αγορά ακινήτων. Στο δημόσιο τομέα αναλογεί ποσοστό άνω του 60% της παραγωγής του Ιράκ αφενός εξαιτίας του μεγέθους της δημόσιας διοίκησης, αφετέρου λόγω του ελέγχου που ασκεί σημαντικότερων τομέων: πετρέλαιο, ορυχεία, ηλεκτρική ενέργεια και υδάτινοι

πόροι. Αξιοσημείωτο είναι επίσης το γεγονός ότι το 66% του τραπεζικού τομέα και το 33% του μεταποιητικού τομέα είναι υπό τον έλεγχο του κράτους, το οποίο επίσης χρηματοδοτεί τα περισσότερα κατασκευαστικά έργα.

2.4 Ενέργεια

Το Ιράκ βρίσκεται στην πέμπτη θέση παγκοσμίως αναφορικά με τα κοιτάσματα πετρελαίου, ενώ νεότερες εκτιμήσεις το κατατάσσουν ακόμα και στην τρίτη θέση μετά την Σαουδική Αραβία και το Ιράν. Εντούτοις το μεγαλύτερο ποσοστό των γνωστών αποθεμάτων πετρελαίου της χώρας παραμένει αναξιοποίητο. Τα αποδεδειγμένα αποθέματα πετρελαίου του Ιράκ υπολογίζονται σε 143 δις. βαρέλια και φυσικού αερίου σε 126,7 τρισ. κυβικά πόδια. Οι εξαγωγές πετρελαίου για το 2020 εκτιμώνται, από τον Διεθνή Οργανισμό Ενέργειας σε 6,1 εκ. βαρέλια ημερησίως. Από τα διαθέσιμα στοιχεία (Διεθνής Οργανισμός Ενέργειας, 2020) προκύπτει ότι το 2019 η μέση ημερήσια παραγωγή πετρελαίου στο Ιράκ, ανήλθε σε 4,45 εκατομμύρια βαρέλια ημερησίως (bpd), πάνω από το «προ-ISIS» επίπεδο των 2,8 εκατομμυρίων bpd το 2013. Αναφορικά με τη γεωγραφική κατανομή το 78% της παραγωγής προήλθε από τα κοιτάσματα του νοτίου Ιράκ και το υπόλοιπο από τα κοιτάσματα της περιοχής του Κερκούκ. Περίπου το ήμισυ της ιρακινής παραγωγής πετρελαίου προέρχεται από δύο μόνο κοιτάσματα: Ρουμάλια στο νότιο Ιράκ και Κερκούκ. (Δαΐρετζής, 2019) Το Ιράκ διαθέτει δύο κύριους αγωγούς εξαγωγής πετρελαίου έναν στον Βορρά που συνδέει τα κοιτάσματα του Κερκούκ με το τουρκικό λιμάνι Τζεϋχάν και έναν που ξεκινάει από τα νότια κοιτάσματα της χώρας διασχίζει το κεντρικό Ιράκ και εξέρχεται στη μεσόγειο μέσω της Συρίας. (Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών, 2020)

Το έτος 2019 το Ιράκ εξήγαγε 124.284 βαρέλια πετρελαίου στις ΗΠΑ, δηλαδή το 4% περίπου των συνολικών εισαγωγών πετρελαίου, καταλαμβάνοντας την 6η θέση στην κατάταξη των χωρών από τις οποίες εισάγουν πετρέλαιο οι ΗΠΑ. (US Energy Info Administration, 2020)

Εξαιτίας του καταστροφικού πολέμου του 2003 και των διεθνών κυρώσεων, ο πετρελαϊκός τομέας του Ιράκ χρίζει εκσυγχρονισμού και επενδύσεων, γεγονός που έχει ενταχθεί στην Εθνική Ενεργειακή Στρατηγική της χώρας. Οι συνολικές επενδύσεις που απαιτούνται στην ενέργεια μέχρι το 2030, σύμφωνα με ετήσια έκθεση του Ελληνικού Γενικού Προξενείου στο Ερμπιλ, που δημοσιεύτηκε το 2018 για την Ιρακινή Οικονομία, εκτιμήθηκε ότι ανέρχονται στο ποσό των 500 δις. δολαρίων. Ο προτεινόμενος νόμος-πλαίσιο περί πετρελαίου και φυσικού αερίου, ο οποίος διέπει την σύναψη

συμβάσεων, αποτελεί μέρος μιας δέσμης τεσσάρων νόμων περί υδρογονανθράκων και βρίσκεται υπό εξέταση στο Συμβούλιο των Υπουργών από το 2008, χωρίς ωστόσο, να έχει λάβει την τελική του μορφή. (Δαϊρετζής, 2019)

Εσωτερική πρόκληση για το Ιράκ αποτελεί η περιφερειακή κυβέρνηση του Κουρδιστάν (KRG) η οποία το 2007, εκμεταλλευόμενη την έλλειψη εθνικού δικαίου του Ιράκ που να καθορίζει τις επενδύσεις στον τομέα των υδρογονανθράκων, ψήφισε ξεχωριστό νόμο αναφορικά με τους υδρογονάνθρακες και κατ' εφαρμογή του προέβη σε σύναψη συμφωνιών με περίπου 50 αλλοδαπές εταιρείες του ενεργειακού τομέα για την ανάπτυξη των κοιτασμάτων για έρευνα και ανάπτυξη, ενώ είναι σε θέση να εξάγει μονομερώς πετρέλαιο που προέρχεται από τα κοιτάσματα που διατηρεί υπό τον έλεγχο της, μέσω του δικού της αγωγού στην Τουρκία, ενέργεια την οποία η Βαγδάτη θεωρεί παράνομη. Το ιρακινό υπουργείο εξέφρασε την αντίρρησή του και κατηγορηματικά δήλωσε ότι το πετρέλαιο που παράγεται στην Περιφέρεια Κουρδιστάν θα πρέπει να εξάγεται από τον Κρατικό Οργανισμό Εμπορίας Πετρελαίου (SOMO), ο οποίος αποτελεί τον κύριο διαχειριστή εξαγωγών πετρελαίου στο Ιράκ. (Δαϊρετζής, 2019)

Αποτέλεσμα της παραπάνω πρωτοβουλίας, ήταν να υποστούν σημαντικό πλήγμα οι εξαγωγές του ιρακινού πετρελαίου, κατά το έτος 2017 και μετά από το δημοψήφισμα στην Περιφέρεια Κουρδιστάν (KRG), η ιρακινή κυβέρνηση να ανακτήσει τον ομοσπονδιακό έλεγχο των αμφισβητούμενων πετρελαϊκών πεδίων και των ενεργειακών υποδομών στο Κιρκούκ. Η ιρακινή κυβέρνηση και η Περιφέρεια Κουρδιστάν βρίσκονται σε αντιπαράθεση ως προς τον ρόλο των ομοσπονδιακών και περιφερειακών αρχών στην ανάπτυξη και εξαγωγή πετρελαίου και απουσία εθνικής νομοθεσίας για τους υδρογονάνθρακες, οι δύο πλευρές έχουν συνάψει πέντε προσωρινές συμφωνίες επιμερισμού του πετρελαίου και των εσόδων από το 2009, οι οποίες ωστόσο δεν τηρήθηκαν. (Δαϊρετζής, 2019)

2.5 Η Αμερικανική Γεωστρατηγική Θεώρηση στην Περιοχή.

«Διαίρει και Βασίλευε»

Ο Νίκολας Σπάικμαν (2004), θεμελιωτής της αμερικανικής γεωπολιτικής σκέψης, επεκτείνοντας την προσέγγιση του Μακίντερ θεωρεί ότι η εξεταζόμενη περιοχή αποτελεί ιστορικά τμήμα του περιφερειακού κρηπιδώματος (Rimland) που περισφίγγει τον ευρασιατικό πυρήνα

(Heartland) και δυσχεραίνει κατ' επέκταση την απρόσκοπτη δίοδο ηπειρωτικών δυνάμεων προς τις θερμότερες θάλασσες.(Srykman, 2004) Ξεκινώντας από τη Δ. Ευρώπη, η περιμετρική αυτή ζώνη εκτείνεται στη Μεσόγειο, τη Μ. Ανατολή, μέχρι τη χερσόνησο της Κορέας, τα Ιαπωνικά νησιά και την Α. Σιβηρία και ο έλεγχός της από τις ΗΠΑ¹³ αποστερεί τις ευρασιατικές δυνάμεις, όπως η Γερμανία και η ΕΣΣΔ παλαιότερα και η Ρωσία με την Κίνα σήμερα, από τη δυνατότητα ανεμπόδιστης πρόσβασης στις περιοχές που είναι πλούσιες σε φυσικούς πόρους και στρατηγικές πρώτες ύλες, παρεμποδίζοντας και την ηγεμονική τους άνοδο στο διεθνές σύστημα. (Παπασωτηρίου, 2006)

Βασική διαχρονική επιδίωξη των ΗΠΑ είναι να διατηρείται η Ευρασία διαιρεμένη μεταξύ όσο το δυνατόν περισσότερων (κατά προτίμηση αμοιβαίως εχθρικών) δυνάμεων. Το παραπάνω αποτελεί επιδίωξη της αμερικανικής εξωτερικής πολιτικής και επιβεβαιώνεται μέσα από τις διάφορες παρεμβάσεις που διενεργούνται.

Αφενός, οι ΗΠΑ υποστηρίζουν κράτη επειδή δεν συμμετέχουν σε ένα σύστημα ή μια δομή συμμαχίας που είναι εχθρική προς την αμερικανική εξουσία. Η εφαρμογή της συμφωνίας Bretton Woods είναι η οικονομική διάσταση αυτής της προσπάθειας. Έτσι, οι Ηνωμένες Πολιτείες έχουν περιορίσει σε μεγάλο βαθμό κάθε επιθυμία εκ μέρους της Νότιας Κορέας, της Ιαπωνίας και των περισσότερων ευρωπαϊκών κρατών να μην συμπορεύονται με την πολιτική της Ουάσιγκτον. Αφετέρου, εξίσου σημαντική είναι και η στρατιωτική διάσταση. Οι ΗΠΑ συνάπτουν διμερείς στρατιωτικές σχέσεις, προκειμένου να προστατεύσουν κράτη που ενδεχομένως να καταπιεστούν από μεγαλύτερες δυνάμεις. Σε αυτό το πλαίσιο βασίστηκε και το ΝΑΤΟ εναντίον των Σοβιετικών, ενώ ακόμη και εντός ΝΑΤΟ, οι Ηνωμένες Πολιτείες έχουν πολύ στενότερη συνεργασία με κράτη όπως το Ηνωμένο Βασίλειο, η Νορβηγία, η Δανία, οι Κάτω Χώρες, η Πολωνία, η Ρουμανία και η Εσθονία, που αισθάνονται ότι είναι πολύ ευάλωτα σε εχθρούς εκτός του ΝΑΤΟ (οι περισσότεροι κυρίως τη Ρωσία) ή ακόμη και τους συμμάχους εντός του ΝΑΤΟ (κυρίως τη Γερμανία).

Παρόμοια τακτική ακολουθείται και προς ένα ευρύ πλήθος μη ευρωπαϊκών κρατών, καθένα από τα οποία αισθάνεται ότι απειλείται από τις περιφερειακές δυνάμεις, για παράδειγμα το Πακιστάν

13 Ο Αμερικανός διπλωμάτης Τζώρτζ Κένναν, από το 1947, είχε αναγνωρίσει τη βαρύτητα της Μ. Ανατολής στην ανάσχεση της Σοβιετικής απειλής (Αμερικανικό Πολιτικό Σύστημα και Εξωτερική Πολιτική 1945-2002)

ανησυχεί για την Ινδία, η Ταϊβάν για την Κίνα, η Σιγκαπούρη για τη Μαλαισία, η Σαουδική Αραβία για το Ιράν, το Ισραήλ για ολόκληρο τον μουσουλμανικό κόσμο, το Κουβέιτ για το Ιράκ κ.α..

Εξίσου σημαντική είναι η χρήση στρατιωτικής ισχύος. Οι επανειλημμένες επεμβάσεις των Ηνωμένων Πολιτειών στην Ευρασία έχουν σχεδιαστεί για να διατηρήσουν μια ισορροπία δυνάμεων ή για να αποτρέψουν οποιαδήποτε διαδικασία στην Ευρασία να οδηγήσει σε μια μοναδική κυριαρχική δύναμη. Παράδειγμα αποτελεί η συμμετοχή τους στους δύο παγκόσμιους πολέμους για να αποτρέψουν τη γερμανική κυριαρχία, και στη συνέχεια η ενίσχυση της Δυτικής Ευρώπης, κατά τη διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου, για να αποτραπεί η ρωσική κυριαρχία. Υπό αυτό το πρίσμα εξηγείται ακόμα και η επέμβαση στο Αφγανιστάν. Η Αλ Κάιντα, η ισλαμιστική μαχητική ομάδα πίσω από τις επιθέσεις της 11ης Σεπτεμβρίου, υιοθέτησε μια ιδεολογία που ζήτησε την αναδημιουργία του χαλιφάτου, μιας πανεθνικής θρησκευτικής-πολιτικής αρχής που θα εκτεινεται από το Μαρόκο έως τις Φιλιππίνες. Δηλαδή η Αλ Κάιντα, θα μπορούσε να θεωρήσει κανείς ότι απειλούσε να εξαπλωθεί και να κατακτήσει το περιφερειακό κρηπίδωμα της θεώρησης Μακίντερ και συνεπώς έπρεπε να περιοριστεί η δράση της.

Αναφορικά με την επέμβαση στο Ιράκ, επιλέχθηκε η συγκεκριμένη χώρα μεταξύ άλλων και για να καταστεί σαφές στις χώρες του Κόλπου, (Συρία, Σαουδική Αραβία, Ιράν) ότι αν δεν άλλαζαν τις πολιτικές τους έναντι της Αλ Κάιντα, θα είχαν την ίδια τύχη. (Stratfor Analysis, 2016)

Εστιάζοντας στην Μ. Ανατολή, οι πρώην Πρέσβεις των ΗΠΑ James Jeffrey και Dennis Ross (2013),¹⁴ αποτυπώνουν τις βασικές αρχές της αμερικανικής εξωτερικής πολιτικής στην περιοχή και εμμέσως, διαμορφώνουν το πλαίσιο για την ανάπτυξη της πολιτικής των ΗΠΑ απέναντι στο Ιράκ. Οι αρχές που αναπτύσσουν οι δύο Πρέσβεις στη δημοσίευσή τους συνοψίζονται στα εξής:

1. Ανάσχεση του Ιράν

¹⁴ Γενικές Αρχές για να καθοδηγήσουν την Πολιτική των ΗΠΑ στη Μ. Ανατολή : Αλλαγή: 2017: Σημειώσεις Πολιτικής για την Προεδρία Τραμπ (General Principles to Guide U.S. Middle East Policy James F. Jeffrey and Dennis Ross «Transition 2017: Policy Notes for the Trump Administration January 2017») (Ross & Jeffrey, 2013)

2. Επικράτηση επί του Ισλαμικού Κράτους
3. Αντιμετώπιση άλλων σουνιτικών εξτρεμιστικών δυνάμεων
4. Διατήρηση συμμαχιών στην περιοχή (π.χ. Ισραήλ)
5. Συνδρομή στην επίλυση περιφερειακών διαφορών στην περιοχή
6. Εφαρμογή Στρατιωτικής Ισχύος
7. Εφαρμογή Οικονομικής και «Ηπιας Ισχύος» συνεπικουρώντας την «σκληρή ισχύ».

Η σημασία του Ιράκ είναι ιδιαίτερη και πηγάζει, από τα πλούσια κοιτάσματα πετρελαίου και φυσικού αερίου και από την γεωγραφική του θέση, καθώς αξιοποιείται διαχρονικά από τις ΗΠΑ για την ανάσχεση του Ιράν και τη διατήρηση του κατακερματισμού των εθνοτήτων στη Μ. Ανατολή. Η σχέση των ΗΠΑ με το Ιράκ αποκτά στρατηγική σημασία διότι αποσκοπεί στη διατήρηση της σταθερότητας στον Περσικό Κόλπο, στην εξασφάλιση της διάθεσης των υδρογονανθράκων για την παγκόσμια οικονομία και στην εξάλειψη ενός ενδεχόμενου πόλεμου με το Ιράν. (Cordesman, 2020) Μια διαρκής ανησυχία των ΗΠΑ αναφορικά με τις χώρες της Μ. Ανατολής, είναι ο ενδεχόμενος συνασπισμός τους υπό ένα κίνημα ή μια «ένωση» που θα οδηγούσε στον έλεγχο της πλειοψηφίας των κοιτασμάτων υδρογονανθράκων παγκοσμίως, προκαλώντας άμεσες συνέπειες στην παγκόσμια οικονομία. (Hahn, 2014) *«Αυτός ο φόβος εμφανίστηκε στην περίπτωση της Ιρακινής εισβολής στο Κουβέιτ. Εάν επιτρεπόταν στον Σαντάμ να διατηρήσει την κατάκτηση του Κουβέιτ, ενδεχομένως στη συνέχεια να κινούταν εναντίον της Σαουδικής Αραβίας. Έτσι θα μπορούσε σύντομα να ελέγχει την πλειονότητα των αποδεδειγμένων αποθεμάτων υδρογονανθράκων στον κόσμο. Η ιδέα και μόνο μιας προσωπικότητας όπως ο Σαντάμ Χουσεϊν, να έχει τόσο μεγάλη εξουσία πάνω στις δυτικές οικονομίες, ήταν κάτι που ο Πρόεδρος Μπους δεν μπορούσε να χωνέψει.»*¹⁵

15 Μετάφραση του *«There was fear that if Saddam was allowed to get away with the conquest of Kuwait, he would immediately move into Saudi Arabia and points beyond. He could soon be in control of a majority of the world's proven oil reserves. And the idea of a guy like Saddam Hussein having that much power over Western economies was something that President Bush just couldn't stomach.»* . (Hahn, 2014)

2.6 Σχέσεις ΗΠΑ - ΙΡΑΚ

Το Ιράκ χάριν στην γεωστρατηγική του θέση, κυρίως όμως λόγω των ενεργειακών του αποθεμάτων υδρογονανθράκων, καταλαμβάνει διαχρονικά δεσπόζουσα θέση στην εξωτερική πολιτική των ΗΠΑ. Το πετρέλαιο αποτελεί κρίσιμο παράγοντα ανάπτυξης των Δυτικών οικονομιών και προσελκύει το ενδιαφέρον των αναπτυγμένων χωρών. Οι ΗΠΑ μετά τον Β΄ ΠΠ διατηρούσαν αμείωτο ενδιαφέρον για τη χώρα και προσπαθούσαν να διατηρούν καλές σχέσεις με τις ιρακινές κυβερνήσεις. Κύρια αιτία παραμένει το πετρέλαιο, περαιτέρω όμως οι ΗΠΑ κατά την περίοδο του Ψυχρού Πολέμου χρησιμοποιούσαν το Ιράκ, προκειμένου να πετυχαίνουν την ανάσχεση αρχικά των Σοβιετικών και του Ιράν αργότερα, στη Μ. Ανατολή. (Ahmad, 2014)

Τη δεκαετία του '70, οι ΗΠΑ χρησιμοποιώντας το Κόμμα του Μπάαθ, κατάφεραν να εξουδετερώσουν το καθεστώς του στρατηγού Κασσίμ (Kassim) και να αναλάβει την εξουσία το φιλοδυτικό καθεστώς του Αρίφ (Abdul Salam Arif). Αρχικά οι σχέσεις Ιράκ - ΗΠΑ βελτιώθηκαν, αργότερα όμως, εξαιτίας της υποστήριξης των ΗΠΑ προς το Ισραήλ κατά τη διάρκεια του αραβοισραηλινού πολέμου, η κατάσταση επιδεινώθηκε και έφτασε στο ναδίρ της τον Ιούνιο του 1967, όταν η Βαγδάτη διέκοψε τις διπλωματικές σχέσεις και τις πωλήσεις πετρελαίου προς τις ΗΠΑ. (Mahboob, 1994) Ο Αρίφ ξεκίνησε δοσοληψίες με τους Σοβιετικούς και με δεδομένη την αντιαμερικανική ιδεολογία του αραβικού κόσμου, ως αντάλλαγμα έλαβε την υποστήριξη της Μόσχας, στην προσπάθεια του να αυξήσει την αποδοχή της παράταξής του στην περιοχή. Μετά το θάνατο του Αμπντούλ Αρίφ, τον διαδέχτηκε στην εξουσία ο αδερφός του Abdul Rahman Arif, ο οποίος δεν υποστηριζόταν από το κόμμα του Μπάαθ. Το 1968 και ενώ ο διάδοχος Αρίφ συνέχιζε την φιλοσοβιετική προσέγγιση, ένα νέο πραξικόπημα έφερε στην εξουσία τον Ahmed Hassan Al-Bakr και το κόμμα του Μπάαθ. Αν και ο Al-Bakr θεωρείται ότι υποστηριζόταν από την Ουάσιγκτον, οι διμερείς σχέσεις δεν διατηρήθηκαν σε καλό επίπεδο. Αγκάθι παρέμενε η φιλοισραηλινή αμερικανική πολιτική που είχε αρνητικό αντίκτυπο στον αραβικό πληθυσμό.

Σημείο αλλαγής στις σχέσεις Ιράκ - ΗΠΑ αποτέλεσε η ανάληψη της εξουσίας στο γειτονικό Ιράν, το 1979 από τον Ayatollah Khomeini, επικεφαλής του ισλαμικού κινήματος. Ο Khomeini ανέτρεψε τον Shah και τάχθηκε ανοικτά εναντίων των ΗΠΑ, όταν τον Νοέμβριο του 1979 (inteltoday.org, 2018) αποκαλούσε σε δημόσια ομιλία του τις ΗΠΑ ως τον «Μεγάλο Σατανά».

«In this revolution, the Great Satan is America that gathers around other devils blatantly... If we see the US, this great Satan, raising chain and bringing the devils together around him, it is because the US grip over our country and our resources curtailed. »

Ayatollah Khomeini (5 November 1979)

Οι ΗΠΑ διακρίνοντας τις αντιαμερικανικές απόψεις του Ιρανικού καθεστώτος στράφηκαν στο Ιράκ, προκειμένου να βρουν ερείσματα στη Μ. Ανατολή. Η Ουάσιγκτον θεωρούσε τον Khomeini απειλή για την ειρήνη στη Μ. Ανατολή και κατ' επέκταση για τα αμερικανικά συμφέροντα, καθώς ένας από τους στόχους της ιρανικής επανάστασης ήταν η αναβίωση του Σιιτισμού σε χώρες όπου την εξουσία κατείχαν Σουνίτες, συμπεριλαμβανομένων του Μπαχρέιν και του Ιράκ. (Mahboob, 1994)

Το 1979 ανέλαβε την εξουσία ο Σαντάμ Χουσεΐν ο οποίος διακατεχόταν από αντιιρανικά συναισθήματα και απολάμβανε της στήριξης των ΗΠΑ. Η παρατεταμένη αντιπαράθεση Ιράν - Ιράκ αναφορικά με τα σύνορά τους, κορυφώθηκε με την κήρυξη του πολέμου μεταξύ των χωρών. Η Ουάσιγκτον επίσημα διατήρησε ουδέτερη στάση, σιωπηρά όμως επέτρεπε στους συμμάχους της, όπως η Γαλλία και το Ηνωμένο Βασίλειο, να πουλήσουν όπλα στο καθεστώς Χουσεΐν. Το Ιράκ κατά τον δετή πόλεμο κάνει χρήση χημικών όπλων, εν γνώση των ΗΠΑ (Shane & Aid, 2013), καταφέροντας απώλειες στην Ιρανική πλευρά. Οι ΗΠΑ απέκτησαν ένα στρατηγικό σύμμαχο στην περιοχή (Simmons, 1994), καθώς Βαγδάτη και Ουάσιγκτον φέρονταν να συνδέονται την δεκαετία του '80 από την αντιπαράθεσή τους ενάντια στο Ιράν. Ακολούθως, οι σχέσεις των δύο χωρών αναπτύχθηκαν και αυξήθηκαν οι οικονομικές τους συναλλαγές δίχως όμως μεγάλη διάρκεια, επειδή ο Χουσεΐν ανακάλυψε ότι οι ΗΠΑ είχαν πουλήσει όπλα στο Ιράν κατά τη διάρκεια της σύρραξης,¹⁶ γεγονός που καλλιέργησε την έλλειψη εμπιστοσύνης προς την Ουάσιγκτον.

Την δεκαετία του '80, οι αμερικανικές παρεμβάσεις στην πολιτική κατάσταση του Ιράκ συνεχίστηκαν και εκφραζόντουσαν, είτε με υποστήριξη φιλοαμερικανικών καθεστώτων να διατηρηθούν στην εξουσία, είτε με πώληση όπλων που αύξαναν την στρατιωτική ισχύ της Βαγδάτης, προκειμένου να μπορεί να λειτουργεί ανταγωνιστικά για τις υπόλοιπες χώρες του Κόλπου.

16 Το σκάνδαλο «Iran-Contra Affair» (HISTORY.COM Editors, 2017)

Αποκορύφωμα αποτελεί ο πόλεμος ανάμεσα στο Ιράκ και το Ιράν όπου οι ΗΠΑ, αλλά και άλλοι σύμμαχοί τους παρείχαν την υποστήριξή τους στο καθεστώς του Σαντάμ. (Ahmad, 2014)

Την επόμενη δεκαετία κορυφώνεται η ένταση στις σχέσεις μεταξύ των δύο χωρών, μετά την εισβολή και κατοχή του Κουβέιτ από το Ιράκ (Αύγουστος 1990). Αρχικά χρησιμοποιήθηκε η διπλωματία και στη συνέχεια, αφού οι επιβαλλόμενες κυρώσεις απέτυχαν, ακολούθησε η στρατιωτική επέμβαση συμμαχικών δυνάμεων υπό την ηγεσία των ΗΠΑ, (μετά από έγκριση του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ) τον Ιανουάριο του 1991. Ο πόλεμος ολοκληρώθηκε την 28 Φεβρουαρίου 1991 με την κατάπαυση του πυρός, αφού έχει προηγηθεί η καταστροφή των ιρακινών δυνάμεων. Ακολούθησε η απομόνωση του Ιράκ με την επιβολή οικονομικών κυρώσεων και την διενέργεια επιθεωρήσεων για την εξουδετέρωση των όπλων μαζικής καταστροφής.

Η ένταση στις σχέσεις Ιράν-ΗΠΑ διατηρήθηκε και σε μόνιμη βάση υπήρχε μια διαρκής αντιπαράθεση. Η κρίση κλιμακώθηκε εξαιτίας της άρνησης του καθεστώτος Χουσεΐν να δεχτεί τους ελεγκτές του ΟΗΕ για ύπαρξη όπλων μαζικής καταστροφής. Μετά την τρομοκρατική επίθεση της 11ης Σεπτεμβρίου το Ιράκ μαζί με το Αφγανιστάν στοχοποιήθηκαν και μετά από ενάμιση χρόνο περίπου, το Μάρτιο του 2003 πραγματοποιήθηκε η επίθεση των ΗΠΑ στο Ιράκ, που ολοκληρώθηκε την 1η Μαΐου 2003 με την επικράτηση των Αμερικανών, την κατάληψη της χώρας και τελικά την κατάρρευση του καθεστώτος Χουσεΐν. Οι στρατιωτικές δυνάμεις συνέχισαν την κατάληψη της χώρας και σταδιακά ξεκίνησε μια προσπάθεια εκδημοκρατισμού της. Το 2004 Ιούνιος - οι ΗΠΑ παρέδωσαν την κυριαρχία στην προσωρινή κυβέρνηση με επικεφαλής τον πρωθυπουργό Iyad Allawi σε μια κατάσταση αναρχίας, ανομίας, αναταραχής και εσωτερικής διαμάχης. Οι συγκρούσεις συνεχίστηκαν. Το 2005 η χώρα διενήργησε τις πρώτες δημοκρατικές εκλογές. Τον επόμενο χρόνο -2006- ο Χουσεΐν μετά από δίκη εκτελέστηκε. Η ένταση και οι συγκρούσεις στο εσωτερικό της χώρας ανάμεσα σε Σουνίτες και Σίιτες συνεχίστηκαν και σε συνδυασμό με την παρουσία εστιών της Al Qaeda, την πολιτική αστάθεια και την αποχώρηση των Αμερικανών στρατευμάτων από το Ιράκ, -2011- η χώρα παραδόθηκε σταδιακά στο χάος και ο ISIS εξαπλώθηκε, απειλώντας σημαντικές περιοχές. Το 2014, υπό την απειλή κατάκτησης των κοιτασμάτων του Ιράκ από τον ISIS, κάτι που θα είχε καταστροφικές συνέπειες για την παγκόσμια οικονομία, οι ΗΠΑ επέστρεψαν και προσέβαλλαν στόχους των τρομοκρατών με εναέριες επιθέσεις και ταυτόχρονα, χρηματοδοτήσαν επίγειες δυνάμεις (Κούρδους, Ιρακινές Δυνάμεις Ασφαλείας) για την εξάλειψη της τρομοκρατίας.

Μέσα από τη μελέτη των σχέσεων Ιράκ - ΗΠΑ διαπιστώνεται ότι η Ουάσιγκτον διαχρονικά προσαρμόζει την πολιτική της με βάση το εθνικό της συμφέρον. Διαχρονικά αμφιταλαντεύεται ανάμεσα στις χώρες της Μ. Ανατολής και αξιοποίησε το Ιράκ έχοντας ως κύριους άξονες της στρατηγικής της:

- α. Να υλοποιεί τη διπλή ανάσχεση εναντίον της ΕΣΣΔ και του Ιράν.
- β. Να διατηρεί αδιάκοπα τη ροή του πετρελαίου από τις πλουτοπαραγωγικές περιοχές της Μ. Ανατολής .
- γ. Να εξασφαλίζει τα συμφέροντα των συμμάχων χωρών με άμεση προτεραιότητα το Ισραήλ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο: Η ΕΞΩΤΕΡΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΤΩΝ ΗΠΑ ΜΕΤΑ ΤΟΥΣ ΔΙΔΥΜΟΥΣ ΠΥΡΓΟΥΣ. ΑΠΟ ΤΗ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΤΗΣ ΑΝΑΣΧΕΣΗΣ ΣΤΟΥΣ ΠΡΟΛΗΠΤΙΚΟΥΣ ΠΟΛΕΜΟΥΣ.

«Just three days removed from these events, Americans do not yet have the distance of history. But our responsibility to history is already clear: to answer these attacks and rid the world of evil. War has been waged against us by stealth and deceit and murder. This nation is peaceful, but fierce when stirred to anger. The conflict was begun on the timing and terms of others. It will end in a way, and at an hour, of our choosing. »

President Bush

Washington, D.C. (The National Cathedral)

14 September 2001

Μετά την εσωτερική κατάρρευση της ΕΣΣΔ, ο κόσμος βίωσε το τέλος του διπολισμού και αναδείχθηκε η ανάγκη αναθεώρησης των προτεραιοτήτων της αμερικανικής εξωτερικής πολιτικής. Η Ουάσιγκτον, ως επικρατούσα, μοναδική πλέον υπερδύναμη στο διεθνές σύστημα, επικεντρώθηκε στην ανάπτυξη πολυεθνικών συνεργασιών και στην αναβάθμιση του ρόλου των διεθνών οργανισμών, με σκοπό την άντληση νομιμοποίησης της παγκόσμιας ηγεμονίας της. Συνήθως καταφέρνε να επιβάλλει τις απόψεις της μέσα στους διεθνείς οργανισμούς, αλλά ακόμα και όταν αυτό δεν κατέστη δυνατό, αγνόησε τον οργανισμό και ακολούθησε την πολιτική της με βάση τα εθνικά της συμφέροντα, (Mearsheimer, 2001) επιβεβαιώνοντας τη θεώρηση του κλασσικού ρεαλισμού ότι «οι διεθνείς οργανισμοί είναι δημιουργήματα και εργαλεία στα χέρια των ισχυρών» (Κουσκουβέλης, 2010). Απουσία της σοβιετικής απειλής, το ενδιαφέρον των ΗΠΑ στράφηκε αφενός στη συνέχιση της εσωτερικής ενδυνάμωσης (βελτίωση οικονομικών δεικτών) αφετέρου στην εξισορρόπηση των υπολοίπων εν δυνάμει ισχυρών δρώντων, δηλαδή της Ρωσίας, της Κίνας, Ιαπωνίας και Γερμανίας, ώστε να μην καταφέρουν να αποκτήσουν ερείσματα στις περιοχές που διέθεταν πόρους για την επαύξηση της ισχύος τους και την ισχυροποίηση της θέσης τους στο διεθνές σύστημα. (Mearsheimer, 2001) Προτεραιότητα για τις ΗΠΑ παρέμενε η συγκράτηση των αναδυόμενων περιφερειακών δυνάμεων, που τείνουν να ενεργούν αναθεωρητικά στα διάφορα υποσυστήματα. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτέλεσε η περίπτωση του Ιράκ και του Ισλαμικού Κράτους στη Μ. Ανατολή, καθώς αμφότερα επεδίωξαν να εξαπλωθούν σε σημαντικές περιοχές της Μ. Ανατολής, να διατηρήσουν

σημαντικές πετρελαιοπαραγωγικές περιοχές και να ασκούν επίδραση την παγκόσμια οικονομία δρώντας αναθεωρητικά στην περιοχή.

3.1 Προεδρία Μπους του Πρεσβύτερου (1989-1993)

Ο Τζορτζ Χέρμπερτ Ουόκερ Μπους (George Herbert Walker Bush) ή Μπους ο πρεσβύτερος, υπήρξε ο πρώτος μεταψυχροπολεμικά πρόεδρος των ΗΠΑ. Μετά την απουσία του πόλου των Σοβιετικών δεν διαφάνηκε κάποια ιδιαίτερη απειλή για την παγκόσμια κυριαρχία των ΗΠΑ και η εθνική στρατηγική τους είχε ως αρχές :

- Την επιβίωση των Ηνωμένων Πολιτειών ως ελεύθερου και ανεξάρτητου έθνους, με άθικτες τις θεμελιώδεις αξίες του και τα θεσμικά του όργανα και τους ανθρώπους της ασφαλείς.
- Μια υγιής και αναπτυσσόμενη αμερικανική οικονομία που θα εξασφαλίσει την ατομική ευημερία και θα υποστηρίξει κάθε εθνική προσπάθεια στο εσωτερικό και το εξωτερικό της χώρας.
- Ένας σταθερός και ασφαλής κόσμος, που ενισχύει την πολιτική ελευθερία, τα ανθρώπινα δικαιώματα και τους δημοκρατικούς θεσμούς.
- Υγιείς, συνεργατικές και έντονες πολιτικές σχέσεις με συμμάχους και φίλια προσκείμενες χώρες.

Η υλοποίηση της στηρίχθηκε σε:

- Διακρατική συνεργασία για τη διατήρηση της παγκόσμιας ασφάλειας
- Εσωτερική ενδυνάμωση των ΗΠΑ διαμέσου της διείσδυσης σε ακόμα περισσότερες αγορές
- Ενίσχυση συμμαχιών και οικοδόμηση νέων με σκοπό τη διατήρηση της δημοκρατίας και προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων σε όλη την υφήλιο. (The White House, 1990)

Αν και όπως προαναφέρθηκε είχε προηγηθεί η κατάρρευση της ΕΣΣΔ, εντούτοις ο Πρόεδρος Μπους συνεχίζει να αναγνωρίζει την αξία της Ρωσίας ως υπερδύναμης, κυρίως όμως λόγω της στρατιωτικής της ισχύος και θέτει ως στόχο την ενσωμάτωση της Μόσχας στο διεθνές σύστημα ως συνεργάτιδας δύναμης. (The White House, 1990)

Αναφορικά με τη Μ. Ανατολή η Εθνική Στρατηγική που εκδόθηκε το 1990 επί των ημερών Μπους (The White House, 1990) χαιρέτιζε την απόσυρση των Σοβιετικών όπλων από το Αφγανιστάν, ενώ η προμήθεια σοβιετικών όπλων από το Ιράκ, ενισχύει την ανάγκη για υποστήριξη των Μουτζαχεντίν στην συνδρομή τους για αυτοδιάθεση του Αφγανικού λαού. Κατά τις ΗΠΑ η πολιτική διευθέτηση παραμένει το βέλτιστο μέσο για την επίλυση της κατάστασης στο Αφγανιστάν και την επίτευξη της περιφερειακής ασφάλειας.

Στη συνέχεια η Εθνική Στρατηγική που εκδόθηκε το 1991 εστίαζε στη συμμόρφωση του Ιράκ πλήρως και άνευ όρων, με όλα τα σχετικά ψηφίσματα του ΟΗΕ, συμπεριλαμβανομένου του ψηφίσματος 687 και του Συμβουλίου Ασφαλείας και όριζε ότι τα ιρακινά όπλα μαζικής καταστροφής και οι εγκαταστάσεις που σχετίζονται με βαλλιστικούς πυραύλους οφείλουν να καταστραφούν. (The White House, 1991)

Στις αρχές του 1993, λίγο πριν τον διαδεχθεί ο Μπιλ Κλίντον στην προεδρία, εκδίδεται η στρατηγική, που έγινε γνωστή ως η Στρατηγική της «Νέας Τάξης Πραγμάτων» και αποσκοπούσε στη διαμόρφωση ενός διεθνούς συστήματος, όπου η επίλυση των διαφορών θα πραγματοποιούνταν συλλογικά με την συμμετοχή όλων των κρατών, στο πλαίσιο του ΟΗΕ για την επιβολή κυρώσεων και τη λήψη συλλογικών μέτρων εναντίον οποιασδήποτε επιθετικής ενέργειας. Επιπλέον, οι θέσεις των ΗΠΑ στην Μ. Ανατολή παραμένουν αναλλοίωτες, προσθέτοντας τους τομείς της καταπολέμησης της τρομοκρατίας, της αποφυγής εξάπλωσης των όπλων μαζικής καταστροφής και την επικρότηση ειρηνευτικής διαδικασίας μεταξύ των αραβικών κρατών και του Ισραήλ. (The White House, 1993)

Ο Μπους ο Πρεσβύτερος ήταν ο πρώτος πρόεδρος στην ιστορία των ΗΠΑ, ο οποίος εστίασε το ενδιαφέρον στη Μ. Ανατολή και στοχοποίησε το Ιράκ μέσα από τις Οδηγίες Εθνικής Ασφάλειας

(National Security Directives NSD) που εξέδωσε. Συγκεκριμένα με τις NSD 26,¹⁷ NSD 45¹⁸ και NSD 54,¹⁹ όρισε τα εθνικά συμφέροντα των ΗΠΑ στην περιοχή της Μ. Ανατολής και αρχικά επικροτούσε τη συνεργασία με το Ιράκ, (NSD 26) ώστε να προωθηθεί η ειρήνη και η σταθερότητα στην περιοχή. Μετέπειτα, ενώ είχε προηγηθεί η ιρακινή εισβολή στο Κουβέιτ, οι NSD 45 και 54 ήταν πολύ αυστηρότερες και καθόρισαν την επιβολή κυρώσεων και τη χρήση στρατιωτικής βίας, προκειμένου το Ιράκ να συνεντιστεί, να αποχωρήσει από το γειτονικό κρατίδιο και να επανέλθει στο προηγούμενο Status Quo.

3.2 Προεδρία Κλίντον (1993 - 2001)

Τον Μπους διαδέχτηκε ο Κλίντον και επί της προεδρίας του εκδόθηκαν τρεις αναθεωρήσεις της εθνικής στρατηγικής. Η στρατηγική της «Εμπλοκής και της Διεύρυνσης»²⁰ εκδόθηκε το Φεβρουάριο του 1995 και αναγνώριζε τις ΗΠΑ ως μοναδική υπερδύναμη με καθήκον να εναντιωθεί στα κράτη που απειλούσαν τόσο τα συμφέροντα τους, όσο και των συμμάχων τους. Σκοπός ήταν η επικράτηση (enlargement) δημοκρατικών καθεστώτων σε όλο και περισσότερες περιοχές του πλανήτη, ενώ στο πλαίσιο της παγκόσμιας διακυβέρνησης και της ισχύς που κατείχαν οι ΗΠΑ, η οποία προερχόταν από την οικονομία και τις ισχυρές στρατιωτικές δυνάμεις, εφόσον θα παρουσιαζόταν απειλή, καλούνταν να εμπλακούν και να χρησιμοποιήσουν (engagement) τη διπλωματία και στρατιωτικές δυνάμεις, εάν κρινόταν αναγκαίο. Επαναδιατυπώθηκαν οι προηγούμενες θέσεις για σταθερότητα στη Μ. Ανατολή και συνεχίστηκε η στοχοποίηση του Ιράκ ως παράγοντας αστάθειας στο περιφερειακό σύστημα της περιοχής, αλλά και αναφορικά με το οπλοστάσιο όπλων μαζικής καταστροφής που διέθετε. Ταυτόχρονα, αυτήν την περίοδο εφαρμόστηκε η πολιτική της διπλή ανάσχεσης²¹ εναντίον του Ιράν και του Ιράκ, τα οποία στοχοποιήθηκαν, διότι

17US Policy Toward the Persian Gulf (The White House, 1989)

18 US Policy in Response to the Iraqi Invasion of Kuwait (The White House, 1991)

19 Responding to Iraqi Aggression in the Gulf (The White House, fas.org, 1991)

20 «Engagement and Enlargement».

21 Dual Containment

δρώντας ως αποσταθεροποιητικοί παράγοντες στη Μ. Ανατολή αποτέλεσαν απειλή προς την περιφερειακή σταθερότητα, την παγκόσμια ειρήνη και την οικονομία. (The White House, 1994)

Το 1998, δημοσιεύεται η «Εθνική Αμυντική Στρατηγική για τον Νέο Αιώνα»²² όπου δηλώνεται ξεκάθαρα ότι η πολιτική των ΗΠΑ απέναντι στο Ιράκ αποτελείται από τρία κεντρικά στοιχεία:

- περιορισμός και οικονομικές κυρώσεις με σκοπό να αποτραπεί το καθεστώς Σαντάμ να απειλήσει ξανά τη σταθερότητα της ζωτικής περιοχής του Κόλπου
- ανακούφιση για τον ιρακινό λαό με παροχή ανθρωπιστικής βοήθειας μέσα από το πρόγραμμα «Πετρέλαιο για Φαγητό»²³ του ΟΗΕ και
- υποστήριξη σε εκείνους τους Ιρακινούς που επιδιώκουν την αντικατάσταση του καθεστώτος του Σαντάμ με μια κυβέρνηση που μπορεί ζήσει ειρηνικά με τους γείτονές της.

Ο Πρόεδρος Κλίντον διατήρησε την ίδια πολιτική στην επόμενη έκδοση της «Εθνικής Αμυντικής Στρατηγικής για μια Παγκόσμια Εποχή»,²⁴ όπου εκδηλώνεται ακόμα πιο ανοικτά η προσήλωση στην αλλαγή του καθεστώτος Σαντάμ και η ανοικτή υποστήριξη οποιονδήποτε αντικαθεστωτικών παρατάξεων επιδιώκουν την ανατροπή του.

3.3 Πρόεδρος Μπους ο Νεότερος (2001-2009)

Τον Κλίντον διαδέχθηκε στην προεδρία ο Τζώρτζ Μπους ο νεότερος, ο οποίος κλήθηκε να διαχειριστεί μια από τις δυσκολότερες καταστάσεις στην αμερικανική ιστορία μετά το τρομοκρατικό χτύπημα της 11 Σεπτεμβρίου 2001, στο Διεθνές Κέντρο Εμπορίου, στη Νέα Υόρκη και στο Αμερικανικό Πεντάγωνο στην Ουάσιγκτον. Μια επίθεση εφάμιλλη του Περλ Χάρμπορ, η οποία

22 «National Security Strategy for a New Century» (The White House, 1999)

23 “Oil for Food”

24 «National Security Strategy for a New Age» (The White House, 2000)

αποτέλεσε αποτέλεσμα ανικανότητας των αμερικανικών υπηρεσιών πληροφοριών και ανέδειξε την τρωτότητα των ΗΠΑ σε τέτοιες μορφές πολέμου.

Με το τέλος του Ψυχρού Πολέμου διαπιστώθηκε μια «δυσ-συμμετρία» δυνάμεων σε παγκόσμιο επίπεδο, καθώς κανένας διεθνής δρώντας δεν ήταν σε θέση να αντιπαρέλθει την στρατιωτική ισχύ των ΗΠΑ. Από το συμμετρικό διπολικό σύστημα του Ψυχρού Πολέμου και την έννοια του καθολικού πολέμου, ο κόσμος εισήλθε σε μια νέα εποχή. Ξεκίνησε η εποχή της παγκόσμιας κυριαρχίας των ΗΠΑ, όπου δεν υφίστατο έτερος πόλος ικανός να εξισορροπήσει το διεθνές σύστημα. Μετά την 11η Σεπτεμβρίου, εν μια νυκτί η αποτρεπτική «δυσ-συμμετρία» των δυνάμεων μετατράπηκε σε μια πρωτόγνωρη «ασυμμετρία», ανάμεσα στον τυποποιημένο τρόπο δράσης των Αμερικανών και στον εναλλακτικό (ασύμμετρο) τρόπο ενεργείας των τρομοκρατών. (Τσουκαλάς, 2004) Με την επίθεση της 11ης Σεπτεμβρίου εγκαινιάστηκε μια νέα μορφή πολέμου, τελείως πρωτόγνωρη για τα παγκόσμια δεδομένα, όπου πλέον με λίγους πόρους, αλλά αξιοποιώντας την σύγχρονη τεχνολογία επιτεύχθηκε το κρίσιμο πλήγμα εναντίον του ισχυρού, με πολλαπλάσια αποτελέσματα σε μονάδες κόστους - οφέλους για τον επιτιθέμενο.

Ο Πρόεδρος Μπους (ο νεότερος), βασιζόμενος στην τετραετή έκθεση του Υπουργείου Εθνικής Άμυνας, που εκδόθηκε αμέσως μετά την επίθεση της 11/09, το 2002 εξέδωσε το κείμενο εθνικής στρατηγικής στο οποίο γινόταν αναφορά στο δόγμα του προληπτικού πολέμου.

Προληπτικός Πόλεμος και Εισβολή στο Ιράκ

«...Now, shadowy networks of individuals can bring great chaos and suffering to our shores for less than it costs to purchase a single tank. Terrorists are organized to penetrate open societies and to turn the power of modern technologies against us...».

The National Security Strategy of the United States of America
White House 2002

Ο Πρόεδρος Μπους στην Εθνική Στρατηγική των ΗΠΑ που δημοσιεύτηκε το 2002 δηλώνοντας «...ότι στη σύγχρονη εποχή δίκτυα που κινούνται στη σκιά είναι ικανά να προκαλέσουν το χάος στην κοινωνία μας με κόστος μικρότερο από την αγορά ενός άρματος.» αναγνώριζε τις νέες μορφές απειλής-πολέμου για το σύγχρονο κόσμο. Με τη σύγχρονη τεχνολογία η σημαντικότερη

απειλή για τον σύγχρονο πολιτισμό ήταν πλέον ο συνδυασμός τεχνολογίας και ριζοσπαστισμού.²⁵ Επιπλέον απειλή αποτελούν τα όπλα μαζικής καταστροφής, ιδιαιτέρως όταν βρίσκονται στα χέρια επικίνδυνων ομάδων. Οι τρομοκράτες είναι οργανωμένοι με τέτοιες δυνατότητες ώστε να μπορούν να διεισδύουν στην κοινωνία και να μετατρέπουν τη σύγχρονη τεχνολογία σε όπλο εναντίον του σύγχρονου κόσμου. Προκειμένου να αντιμετωπιστούν οι σύγχρονες απειλές, οι ΗΠΑ έπρεπε να ενισχύσουν με κάθε μέσο το οπλοστάσιο του κράτους όπως η στρατιωτική ισχύς, η βελτίωση της εθνικής άμυνας, η επιβολή του νόμου, οι πληροφορίες και ένα πλέγμα δράσεων που θα αποέκοπταν τη χρηματοδότηση της τρομοκρατίας. Περαιτέρω οι ΗΠΑ θα έπρεπε να δράσουν προληπτικά απέναντι σε αυτές τις απειλές, πριν αυτές ενδυναμωθούν και επιτεθούν.(The White House, 2002)

Αναφέροντας τα παραπάνω ο Πρόεδρος Μπους έκανε σαφή την πρόθεσή του για επαύξηση και χρήση της σκληρής ισχύος απέναντι στην τρομοκρατία. Επιπλέον αναγνώρισε ότι αυτές οι σύγχρονες απειλές δεν ήταν εφικτό να αντιμετωπισθούν με την έως τότε πολιτική, αλλά απαιτούσαν πρόληψη και δράση. Το δόγμα της αποτροπής και ο φόβος των αντιπoiών δεν ήταν δυνατόν να αποδώσουν και για αυτό οι ΗΠΑ έπρεπε να δράσουν προληπτικά, εισάγοντας την έννοια του προληπτικού πολέμου στη σύγχρονη εποχή και να τη δικαιολογήσουν ως μορφή αυτοάμυνας απέναντι στην απειλή της τρομοκρατίας. Το επιχείρημα αυτό του Μπους χρησιμοποιήθηκε για την άντληση νομιμοποίησης από την αμερικανική κοινωνία, αλλά και από τη διεθνή κοινότητα στις διάφορες επεμβάσεις που ακολούθησαν στο Αφγανιστάν και το Ιράκ.

Η έννοια της αποτροπής περιλαμβάνει τη «*διατήρηση του «status quo» με απειλή χρήσης βίας.*» (Κολιόπουλος, 2008) Σημαντικός παράγοντας επιτυχίας για την έννοια της αποτροπής είναι η έννοια του σχετικού κόστους. Ο αντίπαλος θα πρέπει να έχει διαρκώς υπόψη του ότι εάν δεν συμμορφωθεί, τότε κινδυνεύει να βρεθεί σε χειρότερη θέση από την προηγούμενη κατάσταση, εξαιτίας της ενδεχόμενης άσκησης βίας από τον δρώντα ο οποίος εφαρμόζει την αποτροπή. Αν και η αποτροπή κατά τη διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου λειτούργησε αποτελεσματικά και συντέλεσε στην αμοιβαία αποτροπή των δύο υπερδυνάμεων, πλέον στην περίπτωση των τρομοκρατών δεν ήταν αρκετή. Οι τρομοκράτες που συμμετείχαν στο χτύπημα της ¹¹ Σεπτεμβρίου, δεν απετράπησαν από το

25 “Technology and radicalism” (The White House, 2002)

εγγείρημά τους, καθώς δεν είχαν να χάσουν κάτι, αναφορικά με τα ενδεχόμενα αντίποινα που θα ενεργοποιούσαν οι ΗΠΑ. Το παραπάνω είναι συμπέρασμα που διατυπώνεται και μέσα από την Εθνική Αμυντική Στρατηγική, η οποία δημοσιεύτηκε επί ημερών Μπους. Σε αυτό το θεσμικό κείμενο εμφανίστηκε η επιλογή του προληπτικού πολέμου.

Το δόγμα Μπους, περί προληπτικού πολέμου, που χρησιμοποιήθηκε για να αιτιολογήσει τις επεμβάσεις αρχικά στο Αφγανιστάν και στη συνέχεια στο Ιράκ, δεν φαινόταν να διαθέτει τα ερείσματα που προσφέρει η θεωρητική ανάλυση του προληπτικού πολέμου. Για να γίνει κατανοητό το δόγμα του προληπτικού πολέμου, σύμφωνα με τον καθηγητή κ. Λίτσα (2010), αρκεί να χρησιμοποιήσουμε ένα παράδειγμα όπου το κράτος, έστω Α, διαπιστώνει ότι ένα άλλο κράτος έστω Β, έχει ολοκληρώσει όλες τις στρατιωτικές προετοιμασίες, π.χ. επιστράτευση, ενίσχυση δυνάμεων κτλ. και βρίσκεται στο τελικό στάδιο κινητοποίησης με σκοπό να του επιτεθεί. Τότε το Α αντιλαμβάνεται ότι αν επιτεθεί πρώτο και πετύχει ένα καίριο χτύπημα, θα αποκτήσει την πρωτοβουλία των κινήσεων, την αμεσότητα της απειλής και παράλληλα θα στείλει ισχυρό ξεκάθαρο μήνυμα για την αποφασιστικότητά του. (Λίτσας Σ. Ν., 2010) Έτσι ορίζεται στη θεωρητική του διάσταση ο προληπτικός πόλεμος ο οποίος απλοϊκά υλοποιεί την ανάληψη επιθετικής πρωτοβουλίας εναντίον ενός αντιπάλου που ετοιμάζεται να προσφύγει στη χρήση βίας πριν ο τελευταίος εκδηλώσει την ενέργειά του.

Οι ΗΠΑ μετά την επίθεση στους Δίδυμους Πύργους αποφάσισαν να διακηρύξουν την εφαρμογή του προληπτικού πολέμου, καταχρηστικά και μόνο για να δικαιολογήσουν, να στηρίξουν και να προωθήσουν για δικά τους ιδεολογικοπολιτικά οφέλη το επιχείρημα της ασύμμετρης απειλής. Η εφαρμογή της στρατηγικής του προληπτικού πολέμου αποσκοπούσε στην νομιμοποίηση της παρέμβασης των ΗΠΑ στο Αφγανιστάν και το Ιράκ, δίχως να συσχετίζεται με την προστασία καθαυτή των ΗΠΑ. Είναι άγνωστο και ανεπιβεβαίωτο μέχρι σήμερα, εάν υφίστατο απειλή στις χώρες στόχους της Μ. Ανατολής, η οποία κλιμακωνόταν και σταδιακά θα εκφραζόταν εναντίον των ΗΠΑ. Ακόμα και η υποτιθέμενη ύπαρξη όπλων μαζικής καταστροφής (π.χ. χημικά όπλα) στο οπλοστάσιο του Ιράκ αμφισβητήθηκε.

Πάραυτα, η κυβέρνηση Μπους αμέσως μετά τα γεγονότα της 11ης Σεπτεμβρίου, δημοσίευσε την Εθνική Αμυντική Στρατηγική και διαμόρφωσε την εξωτερική πολιτική των ΗΠΑ απέναντι στις

χώρες που παρανομούν, ή αλλιώς τα κράτη παρίες.²⁶ Ο όρος «Rogue States» χρησιμοποιείται ευρέως στο παραπάνω θεσμικό κείμενο, κατατάσσοντας σε αυτήν την κατηγορία κράτη που σύμφωνα με την άποψη των ΗΠΑ έχουν αδίστακτη ή παράνομη συμπεριφορά σχετικά με το πως επιδιώκουν τα συμφέροντά τους. Το να χαρακτηρίζονται «αδίστακτα» σημαίνει αναζήτηση μέσω μεθόδων αντίθετων προς τα αποδεκτά πρότυπα διεθνούς συμπεριφοράς και αντίθετα με το διεθνές δίκαιο. Ισοδυναμεί με εξαπάτηση ή παραβίαση και συνδέεται συχνά με τη χρήση βίαιων μεθόδων, ενώ υφίστανται ειρηνικές επιλογές. Στην κατηγορία «Rogue States» κατατάχτηκαν το Ιράν, η Β. Κορέα και φυσικά το Ιράκ. Διαρκώς, μετά την διακήρυξη αυτή ο Πρόεδρος Μπους επαναλαμβάνει συνεχώς την κατηγορία του αυτή και συνέδεε σε κάθε δημόσια τοποθέτησή του το Ιράκ και την κατοχή όπλων μαζικής καταστροφής με την απειλή απέναντι στην ανθρωπότητα.

Αφού λοιπόν στοχοποιήθηκε το Ιράκ, αμέσως μετά την επέμβαση στο Αφγανιστάν και την ανατροπή του καθεστώτος των Ταλιμπάν ακολούθησε η επίθεση, η οποία σκοπό είχε την ανατροπή του καθεστώτος Χουσεΐν. Ο Πόλεμος του Ιράκ²⁷ αποτέλεσε στρατιωτική επιχείρηση, η οποία άρχισε στις 20 Μαρτίου 2003 από τις Ηνωμένες Πολιτείες υπό την προεδρία του Τζορτζ Μπους του νεώτερου και το Ηνωμένο Βασίλειο υπό την πρωθυπουργία του Τόνι Μπλερ (Schifferes, 2003), με στόχο την ανατροπή του Σαντάμ Χουσεΐν ηγέτη του Ιράκ. Ήταν μια επιχείρηση που άνηκε στο γενικότερο «πόλεμο κατά της τρομοκρατίας», που διοργάνωσαν οι ΗΠΑ μετά τα γεγονότα της 11ης Σεπτεμβρίου 2001.

Στον πόλεμο στο Ιράκ διακρίνονται δύο φάσεις. Αρχικά έλαβε χώρα η φάση της εισβολής αμερικανικών δυνάμεων στο Ιράκ στις 20 Μαρτίου 2003, η οποία ολοκληρώθηκε στα τέλη Απριλίου του 2003 με την πτώση της Βαγδάτης στις 9 Απριλίου 2003 και την ανατροπή της κυβέρνησης Χουσεΐν. Το καλοκαίρι του 2003 συνελήφθησαν ηγετικά στελέχη του καθεστώτος Χουσεΐν και στα τέλη του ίδιου έτους, μετά από μια επιχείρηση συνεχούς αναζήτησης συνελήφθη και ο ίδιος ο Χουσεΐν (13 Δεκεμβρίου του 2003), ο οποίος και απαγχονίστηκε στις 30 Δεκεμβρίου 2006. Στη συνέχεια διεξήχθη η δεύτερη φάση του πολέμου η οποία ξεκινά με την εξέγερση Ιρακινών κατά των

²⁶ Rogue states

²⁷ αγγλικές ονομασίες: The Iraq War, Occupation of Iraq, Second Gulf War ή και Operation Iraqi Freedom

δυνάμεων κατοχής και της νέας Ιρακινής κυβέρνησης το 2004. Η συνεχιζόμενη ένταση οδήγησε στον εμφύλιο πόλεμο μεταξύ Σιτών και Σουνιτών από το Φεβρουάριο του 2006 έως τον Μάιο του 2008. Επί προεδρίας Μπους λοιπόν, αποφασίστηκε η χρήση σκληρής (στρατιωτικής) ισχύος με σκοπό την κατάληψη του Ιράκ και την ανατροπή του καθεστώτος Χουσεϊν. Ως αναμενόμενο, συγκρίνοντας και την σχετική μαχητική ισχύ, η χώρα κατακτήθηκε και παρέμεινε υπό την κατοχή των ΗΠΑ, οι οποίες κλήθηκαν να υλοποιήσουν τον «εκδημοκρατισμό» της ιρακινής κοινωνίας.

Τελικά, το 2008, λίγο πριν αποχωρήσει από την προεδρία των ΗΠΑ, ο πρόεδρος Μπους υπέγραψε με τον Ιρακινό πρωθυπουργό, τη «*Συμφωνία Καθεστώτος Δυνάμεων ΗΠΑ – Ιράκ*»²⁸ στην οποία προβλεπόταν η απόσυρση των δυνάμεων των Ηνωμένων Πολιτειών από το Ιράκ και η οργάνωση των δραστηριοτήτων τους κατά την προσωρινή παρουσία τους στη χώρα. Η συμφωνία καθιέρωσε ότι οι αμερικανικές μαχητικές δυνάμεις θα αποσύρονταν από τις πόλεις του Ιράκ, έως τις 30 Ιουνίου 2009 και όλες οι αμερικανικές μαχητικές δυνάμεις θα απομακρύνονταν πλήρως από το Ιράκ, έως τις 31 Δεκεμβρίου 2011.

«Εθνική Στρατηγική των ΗΠΑ για τη Νίκη στο Ιράκ»

"The United States has no intention of determining the precise form of Iraq's new government. That choice belongs to the Iraqi people. Yet, we will ensure that one brutal dictator is not replaced by another. All Iraqis must have a voice in the new government, and all citizens must have their rights protected.

Rebuilding Iraq will require a sustained commitment from many nations, including our own: we will remain in Iraq as long as necessary, and not a day more."

-- President George W. Bush 26 February, 2003

Λίγους μήνες μετά την έναρξη των επιχειρήσεων στο Ιράκ, τον Νοέμβριο του 2005, δημοσιεύτηκε η «Εθνική Στρατηγική για τη Νίκη στο Ιράκ²⁹», ένα έγγραφο του Εθνικού Συμβουλίου

28 Status of Forces Agreement (SOFA) (DCAF, 2008)

29 National Strategy for Victory in Iraq

Ασφαλείας των Ηνωμένων Πολιτειών, το οποίο διατύπωσε τη στρατηγική του Προέδρου των ΗΠΑ και παρείχε μια ενημέρωση σχετικά με την πρόοδο σε διάφορες προκλήσεις και συγκρούσεις, ιδίως στο Ιράκ.

Σύμφωνα με το κείμενο (National Security Council, 2005) η νίκη στο Ιράκ διακρίνεται σε τρία στάδια:

- Βραχυπρόθεσμα, το Ιράκ θα σημείωνε σταθερή πρόοδο στην καταπολέμηση των τρομοκρατών, ολοκληρώνοντας πολιτικούς στόχους και επιτυγχάνοντας την οικοδόμηση δημοκρατικών θεσμών και τη δημιουργία δυνάμεων ασφαλείας.
- Μεσοπρόθεσμα, το Ιράκ θα γινόταν επικεφαλής στη νίκη κατά της τρομοκρατίας, θα εξασφάλιζε πλήρως τη δική του ασφάλεια μέσα από μια συνταγματική κυβέρνηση και θα ανέπτυξε την οικονομική του δυναμική.
- Μακροπρόθεσμα, το Ιράκ θα ήταν ειρηνικό, ενωμένο, σταθερό και ασφαλές, θα είχε ενσωματωθεί στη διεθνή κοινότητα και θα αποτελούσε έναν πλήρη εταίρο στον παγκόσμιο πόλεμο κατά της τρομοκρατίας.

Οι ΗΠΑ δήλωναν ότι θα βοηθούσαν τον ιρακινό λαό να οικοδομήσει ένα νέο Ιράκ με μια συνταγματική, αντιπροσωπευτική κυβέρνηση που θα σέβεται τα πολιτικά δικαιώματα και θα έχει επαρκείς δυνάμεις ασφαλείας για τη διατήρηση της εγχώριας τάξης και την αποφυγή του Ιράκ να γίνει ένα ασφαλές καταφύγιο για τρομοκράτες. Για να επιτυγχανόταν αυτό, επιδίωξη ήταν μια ολοκληρωμένη στρατηγική κατά μήκος τριών αξόνων, οι οποίοι ενσωμάτωναν μαζί τις προσπάθειες της ιρακινής κυβέρνησης, του Συνασπισμού, των συνεργατικών χωρών της περιοχής, της διεθνούς κοινότητας και των Ηνωμένων Εθνών.

Πρώτος άξονας ήταν η Πολιτική, και περιλάμβανε την προσπάθεια ανάπτυξης μιας ευρέως αποδεκτής εθνικής συμφωνίας δημοκρατικής διακυβέρνησης, που θα βοηθούσε την ιρακινή κυβέρνηση να απομονώσει εχθρικά στοιχεία από εκείνους που μπορούσαν να κερδίσουν την πολιτική διαδικασία με την καταπολέμηση της ψευδούς προπαγάνδας και την απόδειξη σε όλους τους Ιρακινούς ότι έχουν μερίδιο σε ένα δημοκρατικό Ιράκ. Εμπλοκή όσων βρίσκονται εκτός της πολιτικής διαδικασίας και πρόσκληση σε όσους ήταν πρόθυμοι να απομακρυνθούν από τη βία μέσω

συνεχώς διευρυμένων δρόμων συμμετοχής. Τέλος οικοδόμηση σταθερών, πλουραλιστικών και αποτελεσματικών εθνικών θεσμών που μπορούσαν να προστατεύσουν τα συμφέροντα όλων των Ιρακινών και να διευκολύνουν την πλήρη ένταξη του Ιράκ στη διεθνή κοινότητα.

Ο δεύτερος άξονας σχετιζόταν με την Ασφάλεια και περνούσε μέσα από τη διεξαγωγή εκστρατείας για να νικηθεί η τρομοκρατία και να εξουδετερωθεί η εξέγερση, να αναπτυχθούν οι ιρακινές δυνάμεις ασφαλείας και να επιτύχει η ιρακινή κυβέρνηση:

- Την εκκαθάριση περιοχών που κατείχε ο εχθρός και την εξολόθρευση-σύλληψη των τρομοκρατών
- Τη διατήρηση περιοχών που θα απελευθερώνονταν και
- Τη δημιουργία Ιρακινών Δυνάμεων Ασφαλείας και την οικοδόμηση θεσμών ικανών να παρέχουν υπηρεσίες, να προωθούν το κράτος δικαίου και να συντελέσουν στην ανάπτυξη της κοινωνίας.

Τέλος ο τρίτος άξονας περιλάμβανε τον Οικονομικό Τομέα και απέβλεπε στη δημιουργία των θεμελίων για μια υγιή και ανεξάρτητη οικονομία που:

- Θα αποκαθιστούσε την υποδομή του Ιράκ για να καλύψει την αυξανόμενη ζήτηση και τις ανάγκες μιας αναπτυσσόμενης οικονομίας.
- Θα μεταρρυθμιζε την οικονομία του Ιράκ, η οποία στο παρελθόν είχε επηρεαστεί από τον πόλεμο, τη δικτατορία και τις διεθνείς κυρώσεις και
- Θα ανέπτυξε την ικανότητα των ιρακινών θεσμών να διατηρήσουν τις υποδομές, να επανενταχθούν στη διεθνή οικονομική κοινότητα και να βελτιώσουν την ευημερία της ιρακινής κοινωνίας. (National Security Council, 2005)

Στο κείμενο αναφερόταν η σπουδαιότητα της επιτυχίας του εγχειρήματος στο Ιράκ καθώς σχετίζεται με την εξασφάλιση των αμερικανικών συμφερόντων και εξαιτίας του παραπάνω οι ΗΠΑ προτίθενται να συνδράμουν με ένα ευρύ φάσμα δυνάμεων (πολιτικές, οικονομικές, στρατιωτικές κτλ)

για να πετύχουν το στόχο τους. Περαιτέρω η στρατηγική των ΗΠΑ στο Ιράκ επί προεδρίας Μπους θεμελιώνεται σε οχτώ πυλώνες (National Security Council, 2005) ως εξής:

- Επικράτηση στον πόλεμο κατά της τρομοκρατίας και εξουδετέρωση όποιας εξέγερσης ακολουθήσει.
- Μετατροπή του Ιράκ σε χώρα ασφαλή και αυτάρκη.
- Υποστήριξη των Ιρακινών να δημιουργήσουν ένα Εθνικό Σύμφωνο για τη Δημοκρατική Κυβέρνηση.
- Υποστήριξη στο Ιράκ να αναπτύξει την ικανότητα διακυβέρνησης και να παρέχει βασικές κρατικές υπηρεσίες.
- Υποστήριξη στο Ιράκ να ενισχύσει την οικονομία του.
- Παροχή βοήθειας το Ιράκ ώστε να ενισχύσει το κράτος δικαίου και να προωθήσει τα πολιτικά δικαιώματα.
- Αύξηση της υποστήριξης από την διεθνή κοινότητα προς το Ιράκ.
- Υποστήριξη της δημόσιας κατανόησης των προσπαθειών του Συνασπισμού και επιδίωξη της απομόνωσης των εξεγερμένων.

Η στρατηγική Μπους για το Ιράκ συνοπτικά, χαρακτηριζόταν από την ανατροπή του καθεστώτος Χουσεΐν και την εξουδετέρωση των εστιών της τρομοκρατίας αρχικά, ενώ στη συνέχεια επεδίωξε την προσπάθεια εκδημοκρατισμού της ιρακινής κοινωνίας, την εγκαθίδρυση δημοκρατικής κυβέρνησης, την ανάπτυξη των πυλώνων του κράτους που θα εξασφάλιζαν την αυτάρκεια, τη διατήρηση της δημοκρατίας και την οικονομική ανάπτυξη για την ευημερία όλων των πολιτών.

Η Εφαρμοζόμενη Πολιτική των ΗΠΑ για την Ανάπτυξη του Ιράκ κατά την Προεδρία Μπους

Λίγο μετά την εισβολή στο Ιράκ, η κυβέρνηση Μπους ενέτεινε τις προσπάθειές της να δημιουργήσει έναν φορέα μορφοποίησης του νέου πολιτικού συστήματος και σε αυτό το πλαίσιο

ιδρύθηκε «Γραφείο Ανασυγκρότησης και Ανθρωπιστικής Βοήθειας (ORHA)³⁰ στις αρχές του 2003, με επικεφαλής αρχικά τον στρατηγό Jay M. Garner. Στη συνέχεια στις 16 Μαΐου 2003, αυτό το όργανο αντικαταστάθηκε από το «Coalition Provisional Authority» (CPA) με επικεφαλής τον Paul Bremer. Η κύρια αποστολή του Bremer, σύμφωνα με τη δήλωση του Λευκού Οίκου που κυκλοφόρησε στις 6 Μαΐου 2003, ήταν η εποπτεία της ανοικοδόμησης του Ιράκ και η υποστήριξη του ιρακινού λαού στη δημιουργία των δημοκρατικών θεσμών και του πολιτικού του συστήματος. Ο Bremer είχε ως έργο να αναφέρει στον Πρόεδρο των ΗΠΑ και τα όργανα διοίκησής του σχετικά με τη διατήρηση των στόχων της CPA στο Ιράκ.

Για την εκπλήρωση του παραπάνω σκοπού και προκειμένου να διασφαλιστεί η συμμετοχή όλων των ιρακινών ομάδων στη δημοκρατική διαδικασία, στις 13 Ιουλίου 2003 ιδρύθηκε το Διοικητικό Συμβούλιο του Ιράκ, στο οποίο έγινε προσπάθεια όσο το δυνατόν πιο καθολικής αντιπροσωπευτικής συμμετοχής. Η κύρια αποστολή αυτού του Συμβουλίου ήταν να εκπροσωπήσει τα συμφέροντα του ιρακινού λαού και να αντανάκλα τις φιλοδοξίες του κατά τη διάρκεια της προσωρινής διοίκησης έως τη δημιουργία μόνιμης αναγνωρισμένης Ιρακινής κυβέρνησης. Είναι αξιοσημείωτο ότι το Διοικητικό Συμβούλιο του Ιράκ (ΔΣΤΙ) είχε περιορισμένη εξουσία και σύμφωνα με την UNSR 1483 (22 Μαΐου 2003) το CPA διατηρούσε τον πλήρη έλεγχο, καθώς μπορούσε να ασκήσει veto και να ακυρώσει οποιαδήποτε απόφαση του ΔΣΤΙ..(The Security Council., 2003)

Στη συνέχεια, τον Μάρτιο του 2004, μετά από εντατική προσπάθεια συντάχθηκε το προσωρινό σύνταγμα του Ιράκ, το οποίο για πρώτη φορά εγγυήθηκε ότι οποιοδήποτε σύνταγμα έπρεπε να συνταχθεί με τη συναίνεση μεταξύ όλων των ιρακινών ομάδων, συνθήκη που οδήγησε στην κατάρτιση του μόνιμου συντάγματος του Ιράκ το 2005. Η διετία που ακολούθησε από το 2006 έως το 2008, χαρακτηρίστηκε από τον εμφύλιο πόλεμο μεταξύ των Σιιτών και των Σουνιτών και οδήγησε σε μια νέα πολιτική των ΗΠΑ για την αντιμετώπιση της ολοένα και πιο ανασφαλούς κατάστασης. Από το 2006 και μετά, κατά τη διάρκεια της νέας ιρακινής κυβέρνησης με επικεφαλής τον πρωθυπουργό Nouri al-Maliki, το Ιράκ μαστιζόταν από έναν νέο πόλεμο μεταξύ των Σιιτών και

30 Office of Reconstruction and Humanitarian Assistance' (ORHA)

Σουνιτών, ιδίως μετά τον βομβαρδισμό του σιιτικού ιερού στη Σαμάρρα τον Φεβρουάριο του 2006. (Hendrickson & Tucker, 2005)

Συνεπεία της αναστάτωσης ήταν η κήρυξη νέας στρατηγικής από τον Μπους, (National Security Council, 2005) για τη διαχείριση της διαμάχης και τη διατήρηση της ασφάλειας. Σε αυτό το πλαίσιο, η αμερικανική στρατηγική ήταν περιεκτική και συστράτευε τους τομείς της πολιτικής, της ασφάλειας και της οικονομίας. Όσον αφορά την πολιτική, η νέα στρατηγική επικεντρώθηκε στην εξάλειψη και την αντιμετώπιση εξτρεμιστών που δεν είχαν την επιθυμία να συμμετάσχουν σε μια ειρηνική διαδικασία και τη συμμετοχή άλλων που είχαν την πρόθεση να συμμετάσχουν στην πολιτική διαδικασία του Ιράκ και να εγκαταλείψουν τη βία. Αναφορικά με την ασφάλεια, η στρατηγική εστίαζε στην αντιμετώπιση τρομοκρατικών ομάδων, στην αύξηση του αριθμού των στρατιωτικών δυνάμεων και στη βελτίωση της αποτελεσματικότητας των ιρακινών στρατιωτικών δυνάμεων, ενώ στον οικονομικό τομέα αποσκοπούσε στην ανοικοδόμηση των υποδομών του κράτους υπογραμμίζοντας τη σημασία αυτών που σχετίζονται με την παραγωγή πετρελαίου.

Μια άλλη κρίσιμη προσπάθεια για την αναθεώρηση της πολιτικής των ΗΠΑ στο Ιράκ, αποτέλεσε η σύνταξη της Ομάδα Μελέτης του Ιράκ,³¹ τα συμπεράσματα της οποίας μεταξύ άλλων επισήμαναν την ανάγκη δημιουργίας μιας ισχυρής κυβέρνησης στη Βαγδάτη, την ανάγκη αποχώρησης των αμερικανικών στρατιωτικών δυνάμεων με παραμονή μόνο τμημάτων εκπαίδευσης και υποστήριξης του έργου των Ιρακινών δυνάμεων ασφαλείας και την ανάπτυξη διπλωματικής δράσης, προκειμένου να εμπλακούν όλες οι χώρες της Μ. Ανατολής, καθεμιά στο σκέλος που της αναλογεί, ώστε να εξασφαλιστεί η σταθερότητα στην περιοχή. (Baker & Hamilton, 2006)

Την ίδια περίπου χρονική περίοδο (2007) υπήρχε έντονη κινητικότητα στις εσωτερικές θεσμικές πολιτικές διαδικασίες των ΗΠΑ και τμήμα πολιτικών αναλυτών που υποστήριξε ότι η ακεραιότητα του Ιράκ δεν μπορούσε να διατηρηθεί μέσω της δημιουργίας μιας ισχυρής κεντρικής αρχής, ενθάρρυνε την αμερικανική κυβέρνηση να ακολουθήσει μια νέα φόρμουλα για να διατηρήσει το Ιράκ ενωμένο και να δημιουργήσει μια πραγματική συνεργασία, μεταξύ όλων των εθνοτικών

31 Study Group of Iraq, γνωστό και ως Baker-Hamilton Commission

οντοτήτων. Ο Τζο Μπάιντεν³² επικεφαλής των εξωτερικών σχέσεων του Κογκρέσου των ΗΠΑ, και η Leslie H. Gelb υπέβαλαν πρόταση στο Κογκρέσο στις 26 Σεπτεμβρίου 2007, η οποία εγκρίθηκε με 75 ψήφους. Η πρότασή τους πρότεινε να χωριστεί το Ιράκ σε τρεις ομοσπονδιακές περιοχές: μία για τους Κούρδους, μία για τους Σίιτες και μία για τους Σουνίτες. Ο Μπάιντεν πίστευε ότι αυτός ήταν ο μόνος τρόπος να διατηρηθεί το Ιράκ ενιαίο και να διατηρηθεί η ακεραιότητά του, αποτρέποντας μια αναπόφευκτη, βίαιη διαίρεση της χώρας.

Η πρόταση Biden συνοψίζεται σε τρία κύρια σημεία. Πρώτον, σύμφωνα με το σύνταγμα, το Ιράκ έπρεπε να χωριστεί σε τρεις ομοσπονδιακές περιφέρειες, όπως αναφέρεται παραπάνω, με μια ασθενέστερη κεντρική κυβέρνηση της οποίας η εξουσία έπρεπε να ελέγχεται. Δεύτερον, επεσήμανε ότι μια δίκαιη κατανομή των εσόδων από το πετρέλαιο μεταξύ αυτών των τριών ομάδων θα έπειθε τους Άραβες Σουνίτες, που σήμερα είναι μειονότητα στο Ιράκ, να υποστηρίξουν αυτήν την ιδέα. Τρίτον, πρότεινε μια διεθνή διάσκεψη για την υποστήριξη του Ιράκ και ώθησε τα περιφερειακά κράτη να σεβαστούν την ακεραιότητα του Ιράκ και να μην παρεμβαίνουν σε αυτό. (Biden, 2007) Ο Μπάιντεν επέμεινε στη διατήρηση μιας ενιαίας διοίκησης καθώς θα ήταν ευκολότερο για τις ΗΠΑ στο μέλλον να συνομιλούν με μια κυβέρνηση παρά με τρεις διαφορετικές, ενώ η διατήρηση της ενότητας θα είχε θετική επίδραση στη σταθερότητα στην περιοχή και στην παραγωγή πετρελαίου.

Στη συνέχεια κατά την τελευταία διετία διακυβέρνησης Μπους, η ένταση της σεχταριστικής σύγκρουσης μειώθηκε και, ως εκ τούτου, οι ΗΠΑ ενέτειναν τις προσπάθειές τους να καθορίσουν μια μακροπρόθεσμη πολιτική στη χώρα και να πιστοποιήσουν το πλαίσιο συνεργασίας και διμερών δεσμών με το Ιράκ. Σε αυτήν την κατεύθυνση, στις 17 Νοεμβρίου 2008 υπογράφηκαν δύο σημαντικές συμφωνίες μεταξύ των δύο πλευρών, οι οποίες περιλάμβαναν τη «Στρατηγική Συμφωνία-Πλαίσιο» (SFA)³³ και τη «Συμφωνία Ασφαλείας» (SA).³⁴ Σύμφωνα με αυτές τις συμφωνίες, οι ΗΠΑ δεν θα χρησιμοποιούσαν το ιρακινό έδαφος για να επιτεθούν σε περιφερειακά κράτη και δεν θα επεδίωκαν να δημιουργήσουν μόνιμη στρατιωτική βάση. Επιπλέον, όσον αφορά τη δημοκρατία, τόσο η SFA

32 Josef Biden (μετέπειτα αντιπρόεδρος της Προεδρίας Ομπάμα και εκλεγμένος πρόεδρος των ΗΠΑ το 2020),

33 Strategic Framework Agreement' (The White House, 2008)

34 Security Agreement (The White House, 2008)

όσο και η SA τόνισαν ότι οι ΗΠΑ θα υποστηρίξουν σε εσωτερικό επίπεδο τη δημοκρατία και ένα ομοσπονδιακό σύστημα διακυβέρνησης και εξωτερικά θα προωθήσουν το Ιράκ σε περιφερειακό και διεθνές επίπεδο. Η SA δέσμευσε επίσης τις ΗΠΑ ότι σε ενδεχόμενη κατάσταση, στην οποία το δημοκρατικό πολίτευμα και η ακεραιότητα του Ιράκ θα αντιμετώπιζαν εσωτερικές και ξένες απειλές και τα δύο μέρη θα αναλάμβαναν άμεση δράση για την αντιμετώπιση των απειλών. Όσον αφορά την οικονομία και τους εθνικούς πόρους, και οι δύο πλευρές θα προσπαθούσαν να βελτιώσουν την ιρακινή οικονομία και με έμφαση την ανάπτυξη του τομέα παραγωγής πετρελαίου. Τέλος, αναφορικά με την ασφάλεια και τη σταθερότητα, η SA τόνισε τη βελτίωση της ιρακινής στρατιωτικής δύναμης και τη δημιουργία στενών και ισχυρών δεσμών μεταξύ των δύο πλευρών. Σε αυτή τη βάση, και οι δύο πλευρές σύμφωνα με την SA συμφώνησαν να αποσυρθούν οι στρατιωτικές δυνάμεις των ΗΠΑ στις 31 Δεκεμβρίου 2011. Από τα παραπάνω καθίσταται σαφές ότι και οι δύο συμφωνίες ήταν πολύ σημαντικές για τις διμερείς σχέσεις μεταξύ των δύο χωρών. (Shukri , 2017)

Το Όφελος των ΗΠΑ από την Επέμβαση στο Ιράκ

Η πολεμική δράση των ΗΠΑ στη Μ. Ανατολή είχε ως στόχο την ενδυνάμωση του ηγεμονικού της ρόλου. Για την επιτυχία της εκστρατείας τους εναντίον του Ιράκ και του Αφγανιστάν προσεγγίζεται το Πακιστάν, η Κίνα και η Ινδία και διαμέσου αυτής της διαδικασίας κάποιες χώρες που μέχρι πρότινος εντάσσονταν στη σφαίρα επιρροής των σοβιετικών, πλέον αλλάζουν στρατηγική και επεκτείνεται με αυτό τον τρόπο η βάση ισχύος στην κεντρική Ασία. Το Ιράκ που κατά τα χρόνια του Ψυχρού Πολέμου, επί καθεστώτος Χουσεΐν είχε κάνει άνοιγμα προς την ΕΣΣΔ, μετά την επέμβαση των ΗΠΑ προσαρτήθηκε στη σφαίρα επιρροής τους. Με την εγκατάσταση των Αμερικανών στο Ιράκ επιδιώκεται η ανάλογη επίδραση προς τα γειτονικά κράτη της Μ. Ανατολής που βρίσκονται υπό Ρωσική επίδραση όπως η Συρία, και το Ιράν. Ιδιαίτερος για το Ιράν, αξίζει να σημειωθεί ότι με την πτώση του Σάχη σταδιακά, μετά το 1978, ξέφυγε από την αμερικανική επιρροή και μέσα από τα γεγονότα της κατάληψης της αμερικανικής πρεσβείας στην Τεχεράνη και της αποτυχημένης επιχείρησης των Αμερικανών επλήγη το διεθνές κύρος της Ουάσιγκτον.

Επιπροσθέτως οι ΗΠΑ με την επικράτησή τους στο Ιράκ εξασφάλισαν την πρόσβασή τους στα στρατηγικά κοιτάσματα πετρελαίου της χώρας. Με τη νίκη τους αυτή όχι μόνο απέκτησαν πρόσβαση στα κοιτάσματα καθ'αυτά και αύξησαν τα κέρδη εταιρείες αμερικανικών συμφερόντων, αλλά εξίσου σημαντικό είναι το γεγονός ότι έστειλαν ηχηρό μήνυμα σε όποιον επιδιώκει να

εκμεταλλευτεί την ασταθή ροή του πετρελαίου υπέρ του και να δημιουργήσει διεθνή οικονομική κρίση.

Παράλληλα, η Ουάσιγκτον επέκτεινε την επιρροή της στο περιφερειακό κρηπίδωμα (Rimland) της θεωρήσης Μακίντερ, δημιούργησε στρατηγικό έρεισμα πλησίον των συμμαχικών χωρών του Ισραήλ και της Ιορδανίας και έθεσε τις βάσεις για μια πολιτική εκ των δυσμίας ανάσχεσης της Κίνας ,παράλληλη με την αντίστοιχη έναντι της Ρωσίας. (Κουσκουβέλης, 2010)

Από οικονομικής απόψεως τα λόμπι πετρελαίου / όπλων που επιδρούν στη διαμόρφωση της εκάστοτε πολιτικής, είχαν πιο συγκεκριμένα ενδιαφέροντα και πίστευαν ότι ένας πόλεμος μπορεί να τα εξυπηρετήσει. Οι συγκρούσεις στη Μέση Ανατολή οδηγούν σε υψηλές τιμές του πετρελαίου οι οποίες είναι απαραίτητες ιδιαιτέρως για τα πετρελαϊκά κοιτάσματα του Τέξας που χαρακτηρίζονται από υψηλό κόστος παραγωγής. Ταυτόχρονα ο πόλεμος συνεπάγεται αυξημένες αμυντικές δαπάνες και πωλήσεις όπλων και συνδέεται με αυξημένα κέρδη της αμυντικής βιομηχανίας, η οποία είναι ιδιαίτερα αναπτυγμένη στις ΗΠΑ. (Hinnebusch, 2007)

Τέλος η επίθεση και η κατάληψη του Ιράκ έστειλε και ένα ηχηρό - έμμεσο - μήνυμα προς τις υπόλοιπες χώρες του Κόλπου, οι οποίες πριν την έναρξη του πολέμου διατηρούσαν μια ουδέτερη έως και εχθρική στάση απέναντι στις ΗΠΑ και τον πόλεμο που διεξήγαγαν εναντίον της τρομοκρατίας, αργότερα όμως μετέβαλλαν τη στάση τους. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί το Κατάρ, το οποίο αρχικά ήταν ουδέτερο, αλλά έπειτα παραχώρησε την αεροπορική βάση Αλ Ουντεϊντ, την οποία οι ΗΠΑ χρησιμοποίησαν ως επιχειρησιακή τους βάση στον πόλεμο εναντίον του Ισλαμικού Κράτους. (Barfi, 2017)

Αλλαγές του Ηγεμονικού Ρόλου των ΗΠΑ στο Διεθνές Σύστημα

Όπως προαναφέρθηκε μετά την κατάρρευση των Σοβιετικών εδραιώθηκε η παγκόσμια κυριαρχία των ΗΠΑ και σύμφωνα με αναλυτές, το διεθνές σύστημα από σταθερό διπολικό, μετατράπηκε σε μονοπολικό, ενώ σταδιακά αναδύονται διεκδικητές των περιφερειακών υποσυστημάτων. Οι ΗΠΑ απέκτησαν ηγεμονικό ρόλο και η δράση τους σε παγκόσμιο επίπεδο αιτιολογείται από αυτό. Οποιαδήποτε παγκόσμια στρατιωτική επέμβαση προβάλλεται πλέον να διενεργείται υπό το επιχείρημα της διατήρησης της παγκόσμιας ισορροπίας, της υπεράσπισης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και της επιβολής κυρώσεων στους παραβάτες των κανόνων του διεθνούς

δικαίου, υπό την έγκριση του ΟΗΕ ο οποίος αποτελεί έναν ιδανικό δημοκρατικό οργανισμό όπου μέσα από το βέτο όλοι έχουν δικαίωμα να εκφράσουν την αντίθεσή τους σε προτάσεις που δεν συμφωνούν. Η συνύπαρξη ενός διεθνούς οργανισμού τέτοιας λειτουργίας έρχεται σε αντίθεση με την απόλυτη ηγεμονική δύναμη των ΗΠΑ, καθώς η Ουάσιγκτον στερείται του πλεονεκτήματος που διατηρεί διαχρονικά κάθε ηγεμονεύουσα δύναμη της εμβέλειάς της, να παρεμβαίνει οποτεδήποτε και οπουδήποτε κρίνει μονομερώς αναγκαίο. Αυτή η «*ηγεμονική αντίθεση*» παύει να ισχύει μετά το τρομοκρατικό χτύπημα της 11ης Σεπτεμβρίου καθώς πλέον η Ουάσιγκτον, με το δόγμα Μπους διακηρύττει ότι αποκτά πλέον το δικαίωμα, υπό το προσωπείο του προληπτικού πολέμου, να παρεμβαίνει όπου αυτή κρίνει αναγκαίο να προστατεύσει τα αμερικανικά συμφέροντα και να διαφυλάξει την παγκόσμια ισορροπία.

Η προ 11ης Σεπτεμβρίου εποχή χαρακτηριζόταν από την αμφισβήτηση της αναγκαίας ή επιθυμητής εξουσιαστικής παρέμβασης της ηγεμονικής δύναμης των ΗΠΑ. Κατά τη διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου, υπό την απειλή της επέκτασης του κομμουνισμού και της ενδεχόμενης απειλής που αυτός ενείχε για τα αμερικανικά συμφέροντα η Ουάσιγκτον διατηρούσε το επιχείρημα της κήρυξης κρίσης και της αιτιολόγησης της επέμβασης που αποφασιζόταν π.χ. Βιετνάμ. Μετά όμως την απουσία της απειλής των Σοβιετικών, οι όποιες αμερικανικές επεμβάσεις σε παγκόσμιο επίπεδο στερούνταν αντιστοίχου επιχειρήματος και δημιουργούσαν ερείσματα αμφισβήτησης της ηγεμονικής δράσης των ΗΠΑ.

Σύμφωνα με τον προβληματισμό του Γερμανού στοχαστή Καρλ Σμιτ «*Κυρίαρχος είναι εκείνος που αποφασίζει για τις έκτακτες περιστάσεις, εκείνος, δηλαδή, που υπό ορισμένες προϋποθέσεις ή και χωρίς προϋποθέσεις έχει τη δυνατότητα να κηρύσσει κατάσταση ανάγκης επιβάλλοντας την πολιτική του βούληση καθ' υπέρβαση των κανόνων που ισχύουν υπό κανονικές συνθήκες*». (Τσουκαλάς, 2004) Αυτό αποτέλεσε και το σπουδαιότερο όφελος των ΗΠΑ από την αξιοποίηση της τρομοκρατίας, μιας και πλέον απόκτησαν αυτοδικαίως - υπό το κάλυμμα της αυτοάμυνας - το δικαίωμα να διεξάγουν «*προληπτικούς πολέμους*» οπουδήποτε κρίνεται αυτό αναγκαίο, ακόμα και αν δεν λάμβαναν προηγουμένως την έγκριση του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ, επιβεβαιώνοντας έτσι τον ηγεμονικό τους ρόλο στο παγκόσμιο σύστημα. Η απειλή της τρομοκρατίας έβγαλε τις ΗΠΑ από το προηγούμενο αδιέξοδο της μεταψυχροπολεμικής εποχής, καθώς πλέον μπορούσαν να

επέμβουν οπουδήποτε και οποτεδήποτε το κρίνουν αναγκαίο ως εγγυήτρια δύναμη της παγκόσμιας ειρήνης.

Πλέον με το πρόσχημα της απειλής της τρομοκρατίας, οι ΗΠΑ απέκτησαν το δικαίωμα να επεμβαίνουν όπου κρίνει η κυβέρνησή τους αναγκαίο, προκειμένου να αντιμετωπιστεί η «κατάσταση εκτάκτου ανάγκης.» Η πρόφαση αυτή αποτέλεσε επιχείρημα για λήψη αποφάσεων περιορισμού των ελευθεριών ακόμα και στο εσωτερικό των ΗΠΑ όπου αναγνωρίζοντας ενδεχόμενους κινδύνους και απειλές, το κογκρέσο νομοθέτησε τον Αντιτρομοκρατικό Νόμο (Patriot Act), ο οποίος επικρίθηκε έντονα από οργανώσεις που δραστηριοποιούνται στην προάσπιση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, επειδή επέτρεπε παράνομες έρευνες και άλλες συνταγματικές παραβιάσεις. (Newsroom in.gr , ΑΛΤΕΡ ΕΓΚΟ, & Reuters, 2007)

Συμπερασματικά, αναφορικά με την επέμβαση στο Ιράκ και προφανώς και στο Αφγανιστάν, οι ΗΠΑ δεν βρίσκονταν μπροστά στη διαδικασία εκδήλωσης ενός πλήγματος προερχόμενο από αυτές τις χώρες, αλλά η στρατηγική τους πηγάζει από τους σχεδιασμούς της Ουάσιγκτον για αλλαγή διακυβέρνησης στις χώρες αυτές και εγκατάσταση κυβερνήσεων στα πρότυπα των δυτικών. Λαμβάνοντας υπόψη τη στρατηγική που θεωρητικά έχει ο προληπτικός πόλεμος, διαπιστώνεται ότι οι πόλεμοι σε Αφγανιστάν και Ιράκ, δεν κατατάσσονται στην κατηγορία αυτή, η οποία θα στόχευε στην προστασία του εσωτερικού του κράτους και της αμερικανικής κοινωνίας από τρομοκρατικά χτυπήματα των ισλαμιστικών οργανώσεων, αλλά υποστηρίζουν την ενδυνάμωση του ηγεμονικού ρόλου. «Οι ΗΠΑ δεν στρέφονται απλώς κατά του Μπαθικού καθεστώτος αλλά στοχοποιούν το ιστορικό καθεστώς των κοινωνιών αυτών.» (Λίτσας Σ. Ν., 2010) Πέρα από την Al Qaeda επιδίωξη είναι «η συνολική μεταβολή των κοινωνικοπολιτειακών άρα και θρησκευτικών πυλώνων στήριξης του κράτους και η αντικατάσταση με αντίστοιχους καθαρά δυτικοκεντρικούς και αρεστούς στις ΗΠΑ. Ο στόχος αυτός καθιστά τον πόλεμο ανορθολογικό, τόσο γιατί είναι ξεκάθαρα μαξιμαλιστικοί όσο και γιατί μία τέτοια προσπάθεια υπερβαίνει τη βασική ορθολογική αρχή σύνδεσης των μέσων με τον τελικό σκοπό με στόχο την ελαχιστοποίηση του κόστους και την αύξηση της ασφάλειας του κράτους που εμπλέκεται σε μία τέτοια διαδικασία.» (Λίτσας Σ. Ν., 2010)

Ταυτόχρονα η περίπτωση του πολέμου εναντίον της τρομοκρατίας ανέδειξε και την σημαντική αδυναμία του ΟΗΕ να ακολουθήσει τις εξελίξεις του σύγχρονου διεθνούς συστήματος. Ο Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών όταν δημιουργήθηκε είχε ως προσανατολισμό την επίλυση των

διακρατικών συγκρούσεων που ενδεχομένως θα ανέκυπταν μετά το Β' ΠΠ. Εκείνη την εποχή δεν υπήρχε πρόβλεψη για τις σύγχρονες επεμβάσεις «τύπου Αφγανιστάν και Ιράκ» που γίνονται στο εσωτερικό ενός κράτους από μια εξωτερική δύναμη και στοχεύει στην αλλαγή καθεστώτος.

Μια νέα πρωτοφανής συνθήκη για τα δεδομένα του σύγχρονου διεθνούς συστήματος αποτελεί η άρση του δικαιώματος της ουδετερότητας. Κατά την ομιλία του στο Κογκρέσο, ο Πρόεδρος Μπους, αφενός σε μια προσπάθεια να πολώσει τους εθνικούς υποστηρικτές του, αφετέρου ως επίδειξη ισχύος και κυριαρχίας σε διεθνές επίπεδο χρησιμοποιεί την εκβιαστική φράση «...κάθε έθνος σε κάθε περιοχή τώρα έχει να λάβει μια απόφαση. Είτε θα είστε μαζί μας, είτε θα είστε με τους τρομοκράτες»³⁵ Με την ομιλία του αυτή ο Πρόεδρος Μπους εισάγει μια νέα πρωτοφανής συνθήκη για τα δεδομένα του σύγχρονου διεθνούς συστήματος, την εξάλειψη της ουδετερότητας. Έχοντας αναλύσει στην Αμυντική Στρατηγική των ΗΠΑ όλα τα μέτρα που θα εφαρμόσει στην εκστρατεία εναντίον της τρομοκρατίας, τώρα καλεί με τρόπο ηγεμονικό όλα τα έθνη να επιλέξουν στρατόπεδο, διευκρινίζοντας ότι δεν υπάρχει η επιλογή της ουδετερότητας. Κάτι ανάλογο δεν έχει διαπιστωθεί στο παρελθόν, καθώς διαχρονικά το δικαίωμα της ουδετερότητας για τα κράτη υφίσταται, αν και σε αρκετές περιπτώσεις παραβιαζόταν.

Κριτική στις Επιλογές Μπους

“As much as the invasion of Iraq and the rout of Saddam Hussein and his army was a triumph of planning and implementation, the mess that is postwar Iraq is a failure of planning and implementation.”

David Rieff, “Blueprint for a Mess,”
New York Times, 2 Νοεμβρίου 2003.

Το ερώτημα «Τι δεν πήγε καλά στον πόλεμο του Ιράκ και στην προσπάθεια αναδιοργάνωσης της χώρας;» απασχολεί διαρκώς την αμερικανική κοινή γνώμη και αποτελεί ένα από τα

³⁵ «Mr. Bush said many countries have offered sympathy and support to the United States. The rest, he said, face a choice. "Every nation, in every region, now has a decision to make. Either you are with us, or you are with the terrorists," he said.» (Voice of America News, 2009)

σημαντικότερα θέματα κατά το debate στις προεκλογικές συγκρούσεις για την διεκδίκηση της προεδρίας. (Khalil & Abbas, 2017) Μια απλή σύγκριση της εκτίμησης του μεγέθους των αναγκαίων αμερικανικών δυνάμεων σύμφωνα με το σχεδιασμό που είχαν αρχικά υπολογιστεί σε 35.000, με την πραγματική δύναμη των 150.000 Αμερικανών στρατιωτών που βρίσκονταν ανεπτυγμένοι στο Ιράκ το 2005, παραμονές των εκλογών στη χώρα, αποδεικνύει ότι ο σχεδιασμός δεν ήταν και ιδιαίτερα πετυχημένος.

Καταρχήν πριν τον πόλεμο οι αξιωματούχοι των ΗΠΑ εκτιμούσαν ότι τα αμερικανικά στρατεύματα θα αντιμετώπιζονταν ως δυνάμεις απελευθέρωσης από το αυταρχικό καθεστώς Χουσεΐν. Στην πραγματικότητα, η ιρακινή γνώμη - ειδικά εκτός κεντρικής κοινότητας - αποδείχτηκε πολύ πιο εχθρική έναντι των δυνάμεων των ΗΠΑ και ιδιαίτερα η συντριπτική πλειοψηφία των Σουνιτών και ένα σημαντικό μέρος της πλειοψηφίας των Σιιτών, θεώρησαν τις Αμερικανικές δυνάμεις περισσότερο ως κατοχική δύναμη, παρά ως δύναμη απελευθέρωσης.

Επιπλέον στη φάση σχεδίασης το οικονομικό κόστος του εγχειρήματος εκδημοκρατισμού του Ιράκ αφενός είχε υποτιμηθεί, αφετέρου είχε εκτιμηθεί ότι θα καλυφθεί από τους πόρους του πετρελαίου, δηλαδή όλο το κόστος ανοικοδόμησης θα βαρύνει τους πόρους του Ιράκ Τελικά το πραγματικό κόστος αποδείχθηκε πολύ μεγαλύτερο και μέχρι το Μάιο 2005 ανερχόταν σύμφωνα με δημοσιεύσεις, σε 198 δισεκατομμύρια δολάρια. Μηνιαίως εκτιμάται ότι το κόστος των επιχειρήσεων ανέρχονταν σε 5 δις \$., ενώ σημαντική είναι και η δυσκολία απορρόφησης των πόρων που εγκρίνει το Κογκρέσο για την ανοικοδόμηση του Ιράκ, καθώς αν και είχαν εγκριθεί 18 δις \$ για την αποκατάσταση των υποδομών, οι Ιρακινοί ενάμιση χρόνο μετά την κατοχή της χώρας, είχαν διαπιστώσει ελάχιστη πρόοδο στην καθημερινότητά τους. (Grier, 2005)

Οι Αμερικανοί αμέσως μετά την πτώση του καθεστώτος Χουσεΐν ήρθαν αντιμέτωποι με τρία μεγάλα προβλήματα : την εγκληματική αναρχία, την παρατεταμένη εξέγερση και μια κοινωνία βαθιά διαιρεμένη σε εθνοτικές και σεχταριστικές ενότητες. Κάθε ένα από αυτά έχει επιπτώσεις για την

ικανότητα της δύναμης κατοχής να παρέχει ασφάλεια. «*Αν δεν εγκαταστήσεις την ασφάλεια*», σημείωσε ένας παρατηρητής, όλα τα άλλα «*ξεπλένονται σαν κάστρα στην παραλία*».³⁶

Η κυβέρνηση Μπους επικρίθηκε έντονα για την καταστροφή - διάλυση του Ιρακινού στρατού ο οποίος θα μπορούσε να έχει διαδραματίσει πολύτιμο ρόλο μεταπολεμικά στην διατήρηση της ασφάλειας στη χώρα που ήταν απαραίτητη προϋπόθεση για την ανοικοδόμησή της, ενώ σκληρή κριτική ασκήθηκε αναφορικά με το γεγονός ότι οι ΗΠΑ ανταγωνίστηκαν άσκοπα όχι μόνο τον ΟΗΕ αλλά και τους ευρωπαϊούς συμμάχους με αποτέλεσμα να μην προτίθενται να συνδράμουν με πόρους και στρατιωτικές δυνάμεις στη φάση της κατοχής και της ανοικοδόμησης του Ιράκ. Τα παραπάνω είχαν σαν αποτέλεσμα να καθίσταται πιο δύσκολη η επιβολή της τάξης στο Ιράκ μετά τη νίκη των Αμερικανών, διότι απουσίαζε εθνικό όργανο (Ιρακινός Στρατός) να την επιβάλλει και επιπλέον συνεπαγόταν μεγαλύτερο κόστος για την Ουάσιγκτον, διότι δεν είχαν τη συνδρομή των συμμάχων σε στρατεύματα προκειμένου να πετύχουν την ανοικοδόμηση της χώρας.

36 Μετάφραση του «...*If you don't master security everything else gets washed away like sand castles on the beach* .» (Wright, 2004)

4^ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ: Η ΕΞΩΤΕΡΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΤΩΝ ΗΠΑ ΣΤΟ ΙΡΑΚ ΚΑΤΑ ΤΗ ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗ ΟΜΠΑΜΑ ΚΑΙ ΤΡΑΜΠ

4.1 Προεδρία Ομπάμα

“As President of the United States, I will work tirelessly to protect America’s security and to advance our interests. But no one nation can meet the challenges of the 21st century on its own, nor dictate its terms to the world. That is why America seeks an international system that lets nations pursue their interests peacefully, especially when those interests diverge; a system where the universal rights of human beings are respected, and violations of those rights are opposed; a system where we hold ourselves to the same standards that we apply to other nations, with clear rights and responsibilities for all.”

President Barack Obama, Moscow, Russia,
7 July, 2009 (The White House, 2010)

Μέσα από τα κείμενα Εθνικής Στρατηγικής Ασφαλείας που δημοσιεύτηκαν επί προεδρίας Ομπάμα³⁷ τα αμερικανικά συμφέροντα παρέμεναν αμετάβλητα και συνοψίζονται στα ακόλουθα:

- Η ασφάλεια των Ηνωμένων Πολιτειών, των πολιτών της, των συμμάχων και των εταίρων των Η.Π.Α.
- Μια ισχυρή, καινοτόμος και αναπτυσσόμενη οικονομία των ΗΠΑ σε ένα ανοιχτό διεθνές οικονομικό σύστημα που προωθεί τις ευκαιρίες και την ευημερία.
- Σεβασμός για τις καθολικές αξίες στις ΗΠΑ και σε όλο τον κόσμο.

³⁷ Επί Προεδρίας Ομπάμα εκδόθηκαν δύο κείμενα Εθνικής Αμυντικής Στρατηγικής (National Security Strategy) το 2010 και το 2015.

- Η ενδυνάμωση μιας διεθνούς τάξης που υπό την ηγεσία των ΗΠΑ προωθεί την ειρήνη, την ασφάλεια και τις ευκαιρίες μέσω ισχυρότερης συνεργασίας για την αντιμετώπιση των παγκόσμιων προκλήσεων.

Πριν την νίκη στις εκλογές ο Ομπάμα στις 23 Απριλίου 2007, σε μια από τις πρώτες δημόσιες ομιλίες του αναφορικά με την εξωτερική πολιτική των ΗΠΑ, υπογράμμισε ως πρωταρχικής σημασίας τον τερματισμό του πολέμου στο Ιράκ και την αντιμετώπιση των προκλήσεων στο υποσύστημα της Μ. Ανατολής, προμηνύοντας το γεγονός ότι η εν λόγω περιοχή, παρέμενε ιδιαίτερα υψηλά στην κατάταξη της ατζέντας των θεμάτων που πρόκειται να απασχολήσουν τη διακυβέρνησή του.

Στη διεθνή πολιτική αν και οι Πρόεδροι επιλέγουν να προβάλλουν διαφορετικές πτυχές του εαυτού τους, αλλά και των προθέσεων των ΗΠΑ, διαχρονικά οι πολιτικοί στόχοι παραμένουν οι ίδιοι. Αυτό επαληθεύεται από τη στάση της Ουάσιγκτον απέναντι στο Ιράκ και στο Αφγανιστάν καθώς επιβεβαιώνεται η αδυναμία της νέας ηγεσίας των ΗΠΑ να εφαρμόσουν τις προεκλογικές δεσμεύσεις αναφορικά με την οριστική απόσυρση των στρατευμάτων από τις παραπάνω χώρες. (Λίτσας Σ. Ν., 2010) Ο Πρόεδρος Ομπάμα, αλλά και οι προκάτοχοί του έλαβαν τις αποφάσεις τους με βάση το πολιτικό κόστος που κάθε φορά αυτές συνεπάγονταν. Στην περίπτωση του πολέμου στο Ιράκ αναγνώριζαν ότι όσο οι απώλειες ζωών Αμερικανών στρατιωτών υπήρχουν ή και αυξάνονταν, θα υπήρχε και ανάλογη αποδοκιμασία ενδεχομένως από την κοινή γνώμη. Εντούτοις, σύμφωνα με τους Reifler & Gelpi (2006)³⁸ κρίσιμο για τη συνέχιση της πολιτικής και την διαρκή στήριξη και αποδοχή αυτής από τον αμερικανικό λαό παρέμενε το αίσθημα της διατήρησης της εφικτότητας της νίκης και η καλλιέργεια αυτής της εντύπωσης στο κοινό.

Ο Πρόεδρος των ΗΠΑ με την ανάληψη των καθηκόντων του στις 20 Ιανουαρίου 2009, κλήθηκε να αντιμετωπίσει ένα σύνολο προκλήσεων και προβλημάτων τόσο στο εσωτερικό της χώρας, όσο και σε διεθνές επίπεδο, συνεπεία των επιλογών της προηγούμενης διακυβέρνησης. Οι «*προληπτικοί πόλεμοι*» του Μπους είχαν ανοίξει τους ασκούς του Αιόλου στη Μ. Ανατολή,

38 «*The public's response to casualties will depend upon the context in which they occur, and one of the most important aspects of that context is the public's perception of the likelihood that the mission will succeed.*» (Reifler & Gelpi, 2006)

διαταράσσοντας την περιφερειακή ισορροπία και καλλιεργώντας την αντιπάθεια προς το αμερικανικό στοιχείο. Στο υποσύστημα της Μ. Ανατολής και της Βορείου Αφρικής (MENA³⁹) διαπιστώθηκε έντονη θρησκευτική πόλωση και σε συνδυασμό με την πολιτική αναταραχή που ακολούθησε του κινήματος της «Αραβικής Άνοιξης» καλλιεργήθηκε η εξάπλωση του Τζιχαντισμού. Επιπλέον η αδυναμία εξασφάλισης συνθηκών ομαλής συνέχειας στο μεταπολεμικό Ιράκ καλλιέργησε την αποστροφή της κοινής γνώμης στον αραβικό κόσμο απέναντι στις επιλογές των ΗΠΑ, ενώ οι συνεχείς απώλειες δεν άφησαν την αμερικανική κοινή γνώμη αδιάφορη.

Παράλληλα με τις συνεχείς τοποθετήσεις του Μπους αναφορικά με τον «Άξονα του Κακού»⁴⁰ και την απειλή που αυτός συνίσταται για την αμερικανική κοινωνία, χώρες όπως το Ιράκ, το Ιράν και η Βόρεια Κορέα, (Καστρισιανάκη, 2003) είχαν δαιμονοποιηθεί, ενώ ανάλογη δυσαρέσκεια στη διεθνή γνώμη είχε προκαλέσει και η προσπάθεια «εκβιαστικής συστράτευσης» με την δήλωση ότι «οι χώρες έχουν να επιλέξουν, είτε να είναι μαζί μας, είτε με τους τρομοκράτες».⁴¹ Σε διεθνές επίπεδο αξιοσημείωτο ήταν ότι άρχισαν να ξεπροβάλλουν δειλά-δειλά περιφερειακοί διεκδικητές· η παλιά γνώριμος Ρωσία διαμέσου της ενεργειακής της πολιτικής και η Κίνα εξαιτίας του υψηλού ρυθμού ανάπτυξης.

Τέλος, ο πρόεδρος Ομπάμα πέρα από τον πόλεμο του Ιράκ κληρονόμησε και τις δεσμεύσεις της συνθήκης αποχώρησης των αμερικανικών στρατευμάτων από την περιοχή, που είχε υπογράψει ο προκάτοχός του το 2008 και καθόριζε ότι όλες οι αμερικανικές μαχητικές δυνάμεις θα απομακρύνονταν πλήρως από το Ιράκ έως τις 31 Δεκεμβρίου 2011. Βέβαια οι σχετικές αναλύσεις θεσμικών οργάνων των ΗΠΑ (National Intelligence Council (NIC), 2007) τα προηγούμενα έτη είχαν ξεκαθαρίσει ότι η αυξανόμενη πόλωση της ιρακινής κοινωνίας, η επίμονη αδυναμία των δυνάμεων ασφαλείας και του κράτους εν γένει και η ευκολία προσφυγής στη βία που διαπιστωνόταν, οδηγούσαν

39 Η περιοχή της Μ. Ανατολής και της Βορείου Αφρικής έχει επικρατήσει να χαρακτηρίζεται και ως Middle East North Africa (MENA).

40 «...States like these, and their terrorist allies, constitute an axis of evil, arming to threaten the peace of the world.» The President's State of the Union Address (Bush, 2002)

41 *Either you are with us, or you are with the terrorists,*». (Voice of America News, 2009)

συλλογικά στην αύξηση της κοινωνικής και αντάρτικης βίας και του πολιτικού εξτρεμισμού και δεν ευνοούσαν τι προσπάθειες της ιρακινής κυβέρνησης για μακροπρόθεσμη σταθερότητα, πολιτική πρόοδο και οικονομική ανάκαμψη. Παρόλα αυτά από τις αρχές του 2007, το Εθνικό Συμβούλιο Πληροφοριών⁴² των ΗΠΑ εκτιμούσε ότι οι Ιρακινές Δυνάμεις Ασφαλείας⁴³ (ISF), εάν ενισχυθούν και υποστηρίζονται από τις δυνάμεις συνασπισμού, είναι σε θέση να μειώσουν τα επίπεδα βίας και να διατηρήσουν την ασφάλεια για τον πληθυσμό του Ιράκ. (NIC, 2007)

Το δόγμα διακυβέρνησης Ομπάμα συνοπτικά εκτιμάται από αναλυτές ότι περιλάμβανε δύο όψεις. Όταν υπήρχε άμεση απειλή για τα συμφέροντα των ΗΠΑ, ο Ομπάμα έδειξε ότι ήταν πολύ πρόθυμος να χρησιμοποιήσει μονομερή (σκληρή ισχύ) δύναμη, ακόμη και αν παραβίαζε την κυριαρχία μιας χώρας, και ακόμη και αν εξόργιζε τους συμμάχους. Ιστορικό παράδειγμα που επιβεβαιώνει την άποψη είναι η επιδρομή εξόντωσης του Osama Bin Laden. Σε αυτήν την τακτική ανήκει και η επιχείρηση «Ολυμπιακοί Αγώνες»⁴⁴, η οποία είναι ένα από τα μεγαλύτερα κρυφά προγράμματα που έχουν εκτελέσει οι Ηνωμένες Πολιτείες τα τελευταία χρόνια και αποτέλεσε σαφή παραβίαση της κυριαρχίας του Ιράν. Ταυτόχρονα όταν υπήρχαν περιπτώσεις όπου δεν διακυβεύονταν άμεσα αμερικανικά συμφέροντα, αλλά απειλούταν ένα είδος παγκόσμιου αγαθού, το οποίο μπορεί να περιλάμβανε κάτι σαν την ευθύνη για την προστασία των πληθυσμών από τους βάνουσους δικτάτορες -π.χ. η Λιβύη και η Συρία -, ο Πρόεδρος Ομπάμα επέλεγε να ξεκαθαρίσει ότι οι ΗΠΑ δεν πρόκειται να ηγούνταν, αλλά θα ανάγκαζαν και τους άλλους να πληρώνουν από κοινού.⁴⁵ Η πρακτική

42 National Intelligence Council

43 Iraqi Security Forces (ISF)

44 «Επιχείρηση Ολυμπιακοί Αγώνες» είναι το κωδικό όνομα για τις κυβερνοεπιθέσεις στο πυρηνικό πρόγραμμα του Ιράν. (Gates, 2012)

45«*The United States will use military force, unilaterally if necessary, when our core interests demand it—when our people are threatened, when our livelihoods are at stake, when the security of our allies is in danger... On the other hand, when issues of global concern do not pose a direct threat to the United States—when crises arise that stir our conscience or push the world in a more dangerous direction but do not directly threaten us—then the threshold for military action must be higher. In such circumstances, we should not go it alone. Instead, we must mobilize allies and partners to take collective action.* » (Scott, 2014)

αυτή είχε ενοχλήσει αρκετούς συμμάχους και ταυτόχρονα αναρωτιέται κανείς αν εγκαταλείπεται ή όχι, ο παραδοσιακός ηγετικός ρόλος των Ηνωμένων Πολιτειών. Η αμφιταλαντευόμενη - επιλεκτική πολιτική του Ομπάμα σχετικά με τον παρεμβατισμό των ΗΠΑ, φάνηκε να λειτούργησε στην περίπτωση της Λιβύης, οδήγησε όμως στην παράλυση της Συρίας όπου κανένας δεν ανέλαβε ηγετικό ρόλο στην περιοχή. Έτσι, το δόγμα του Ομπάμα αποτέλεσε μια νέα προσέγγιση για τον τρόπο που οι ΗΠΑ ασκούσαν πλέον εξουσία και σε γενικές γραμμές βασιζόταν στη διπλωματία, κατέληγε στην στρατιωτική επέμβαση μόνο εφόσον απειλούνταν άμεσα αμερικανικά συμφέροντα, αλλά και όταν ακόμα γινόταν αυτό, διεξαγόταν με αεροπορικές επιδρομές -ιδιαιτέρως με drones- μειώνοντας τις απώλειες των Αμερικανών. Ο Ομπάμα ασκεί την εξωτερική πολιτική των ΗΠΑ στη Μ. Ανατολή με στοιχεία νεορεαλισμού όπως ορίστηκαν από τον Kenneth Waltz. *«Ο νεορεαλισμός, κατανοεί την συμπεριφορά των κρατών σε θέματα εξωτερικής πολιτικής και κυρίως ασφάλειας και άμυνας αποδεχόμενος την προσωποποίηση του λογικού κράτους και την προϋποτιθέμενη και μη οριζόμενη γενική έννοια του «εθνικού συμφέροντος».* (Κουσκουβέλης, 2010) Οι ΗΠΑ κατά την διακυβέρνηση Ομπάμα στάθμιζε όλους τους παράγοντες και με εκτιμήσεις κόστους οφέλους επέλεγε την εμπλοκή τους ή όχι.

Ένα επιπλέον παράδοξο (Rothkopf, 2012) της διακυβέρνησης Ομπάμα σχετίζεται με τη χρήση στρατιωτικής ισχύος και την παρουσία των ΗΠΑ στο Αφγανιστάν και το Ιράκ. Προεκλογικά ο υποψήφιος των Δημοκρατικών δεσμεύτηκε για μείωση του αμερικανικού στρατιωτικού αποτυπώματος στην περιοχή και προωθούσε ένα προφίλ διακυβέρνησης με πίστη στις συμμαχίες τους, στήριξη στους διεθνείς οργανισμούς και περιορισμένη χρήση στρατιωτικής ισχύος. Εντούτοις ιδιαίτερα στα χρόνια της διακυβέρνησής του, οι παραπάνω προβλέψεις διαψευστήκαν. Αφενός οι ΗΠΑ στα πρώτα χρόνια προεδρίας Ομπάμα, σχεδόν διπλασίασαν τη στρατιωτική τους παρουσία στο θέατρο επιχειρήσεων Αφγανιστάν - Ιράκ, αφετέρου χρησιμοποίησαν στρατιωτική ισχύ όποτε το έκριναν αναγκαίο.⁴⁶ Η παραπάνω διαπίστωση επιβεβαιώνει την διαχρονική σταθερότητα και συνέχεια της αμερικανικής εξωτερικής πολιτικής, η οποία φαίνεται να χαράσσεται από θεσμικά γραφειοκρατικά όργανα του ομοσπονδιακού κράτους και να εφαρμόζεται από τους προέδρους των ΗΠΑ. Παρά το γεγονός ότι είναι σημαντική η επίδραση της προσωπικότητας του Προέδρου στη

46 (π.χ. οι επεμβάσεις με drone και οι κυβερνοεπιθέσεις στο Ιράν) (Rothkopf, 2012)

χάραξη και την άσκηση της εξωτερικής πολιτικής, αναμφισβήτητα η διαρκής εξυπηρέτηση των εθνικών συμφερόντων διαδραματίζει τον αποφασιστικότερο ρόλο.

Ο Ομπάμα διακυβέρνησε με ρεαλιστικές αρχές, υποστηρίζοντας ότι κανένα κράτος από μόνο του, δεν είναι σε θέση να αντιμετωπίσει τα σύγχρονα παγκόσμια διλήμματα ασφαλείας. Για αυτό προώθησε τη συνεργασία μέσα από διεθνείς οργανισμούς που θα εξασφαλίσουν την ειρήνη, την ασφάλεια και την οικονομική ευημερία. Επικρίθηκε ιδιαίτερα για την πολιτική των ΗΠΑ στη Συρία, καθώς απέφυγε την αποστολή χερσαίων στρατευμάτων, έδωσε σημασία στη χρήση της διπλωματίας, επέλεξε τις αεροπορικές επιχειρήσεις και στήριξε τοπικές δυνάμεις στα πλαίσια επιχειρήσεων δια αντιπροσώπων, με αποτέλεσμα να αφήσει χώρο στη Ρωσία και την Τουρκία να διαδραματίσουν πρωταγωνιστικό ρόλο στο περιφερειακό υποσύστημα της Μ. Ανατολής και να δημιουργηθεί η αίσθηση πολυπολικότητας στο υποσύστημα της Μ. Ανατολής.

Το Τέλος του Πολέμου και η Αναζωπύρωση του ISIS

« One of the most extraordinary chapters in the history of the American military will come to an end. Iraq's future will be in the hands of its people. America's war in Iraq will be over. »

President Obama stated in his speech to soldiers at Fort Bragg

Αν και η επίσημη κατοχή του Ιράκ έληξε νόμιμα το 2004 με την ίδρυση της προσωρινής ιρακινής κυβέρνησης, οι αμερικανικές και βρετανικές δυνάμεις συνέχισαν να επιχειρούν στο Ιράκ ως νόμιμες αρχές δυνάμεων κατοχής σύμφωνα με την UNSCR ⁴⁷ μέχρι το τέλος του 2008. Για τους Αμερικανούς, τα δικαιώματα και οι υποχρεώσεις του στρατού των ΗΠΑ, ως δυνάμεις κατοχής έληξαν «de jure» με την εφαρμογή της Συμφωνίας Ασφαλείας (SA)⁴⁸ την 1η Ιανουαρίου 2009, και πιο συγκεκριμένα την 1η Ιουλίου 2009, όταν οι αμερικανικές δυνάμεις αποχώρισαν από τις ιρακινές πόλεις σύμφωνα με τους όρους της SA. Ακολούθως, οι δυνάμεις των ΗΠΑ διατήρησαν τη δυνατότητα να εισέρχονται σε αστικές περιοχές, μόνο έπειτα από προηγούμενη ειδοποίηση και υπό

47 United Nations Security Council Resolution

48 Security Agreement

τη συνοδεία ιρακινών δυνάμεων ασφαλείας. Ακόμα κι έτσι όμως, επίσημοι Αμερικανοί και πολλές τάξεις ιδιωτών (καθώς και εξοπλισμός και προμήθειες) εισέρχονταν συνήθως στη χώρα έως και τον Δεκέμβριο του 2011, χωρίς επιθεώρηση από Ιρακινές αρχές. Τα ελικόπτερα και διάφορα ιπτάμενα μέσα παρέμειναν εξαιρετικά ορατά. Για πολλούς Ιρακινούς, ως εκ τούτου, το Ιράκ δεν ανέκτησε πλήρως την κυριαρχία του παρά μόνο έως ότου οι τελευταίες δυνάμεις των ΗΠΑ εγκατέλειψαν τη χώρα στις 18 Δεκεμβρίου 2011.

Δυστυχώς η ομαλή μεταρρύθμιση του Ιράκ δεν είχε εξασφαλιστεί και η πολιτική κρίση ξέσπασε άμεσα. Την επόμενη μέρα της 18ης Δεκεμβρίου 2011 όταν τα τελευταία στρατεύματα των ΗΠΑ έφυγαν από τη χώρα, ο πρωθυπουργός Μαλίκι εξέδωσε ένταλμα σύλληψης για τον αντιπρόεδρο Ταρίκ αλ-Χασίμι και πολλούς άλλους εξέχοντες ηγέτες των Σουνιτών. Το ένταλμα κατηγορούσε τον Χασίμι ότι σκηνοθέτησε ομαδικές δολοφονίες πολιτικών του αντιπάλων. Πολλοί παρατηρητές κατέληξαν στο συμπέρασμα ότι ο πρωθυπουργός ενήργησε αποφασιστικά και επιθετικά ώστε να περιθωριοποιήσει τους πολιτικούς του αντιπάλους και να εδραιώσει την εξουσία του, εκτιμώντας παράλληλα ότι αυτή θα ήταν η αρχή μιας παρατεταμένης περιόδου αυξημένου αυταρχισμού. Μια τέτοια εσωτερική πολιτική κρίση φάνηκε να υπονομεύει τους νεοσυσταθέντες πολιτικούς θεσμούς του Ιράκ και να απειλεί την ομαλή ενσωμάτωση των σουνιτών του Ιράκ στο πολιτικό σκηνικό. Η παραπάνω εσωτερική πολιτική αστάθεια σε συνδυασμό με την διατήρηση πυρήνων της Al Qaeda οδήγησαν το Ιράκ εκ νέου σε εσωτερικές διαμάχες και οι ένοπλες συγκρούσεις επανήλθαν στο εσωτερικό της χώρας, ευνοώντας την εξάπλωση του ISIS του οποίου οι δυνάμεις πέτυχαν σημαντικές νίκες και κατέκτησαν σημαντικές περιοχές της ιρακινής επικράτειας ανάμεσά τους και τη Μοσούλη. Μπροστά στον κίνδυνο της πλήρους κατάρρευσης του Ιράκ, κάτι που συνδεόταν με την απειλή των αμερικανικών συμφερόντων στην περιοχή, ο πρόεδρος Ομπάμα το 2014 (έχοντας ήδη ξεκινήσει τη δεύτερη διακυβέρνησή του) αποφάσισε άμεσα τη στρατιωτική προσβολή στόχων του ISIS, η οποία εκφράστηκε κυρίως με αεροπορικές επιδρομές. (πολεμικά αεροσκάφη και drones) Ταυτόχρονα ενέκρινε την αποστολή επιπλέον στρατιωτικών για την εκπαίδευση των Ιρακινών ενόπλων δυνάμεων, τη χρηματοδότηση των Κούρδων αγωνιστών καθώς και την παροχή στρατιωτικού υλικού στον πόλεμο κατά του ISIS. (Cohen, 2014) Ακολούθως ο Ομπάμα έλαβε σημαντικά μέτρα για να υποστηρίξει τον ιρακινό στρατό και τις ειδικές δυνάμεις, παρέχοντας συνεχή αεροπορική υποστήριξη για τον αγώνα κατά του ISIS, δεσμεύοντας κεφάλαια για να βοηθήσουν στην απομάκρυνση των ναρκών από τις απελευθερωμένες περιοχές, υλοποίησε προγράμματα της κοινωνίας των πολιτών

μέσω του USAID, ενώ σε διπλωματικό επίπεδο ενθάρρυνε τη διεξαγωγή διασκέψεων για την υποστήριξη του Ιράκ. (Gustafson, 2017)

Όταν ο Ομπάμα ανανέωσε την θητεία του στην εξουσία των ΗΠΑ το 2012, η κατάσταση στη Μ. Ανατολή και ιδιαίτερα στο Ιράκ δεν είχε βελτιωθεί ιδιαίτερα. Η διαδικασία εκδημοκρατισμού της χώρας δεν είχε στεφθεί με επιτυχία και αμέσως μετά την αποχώρηση των αμερικανικών στρατευμάτων, νέες συγκρούσεις είχαν ξεσπάσει. Τρομοκρατικές οργανώσεις εκμεταλλευόμενες την αστάθεια, είχαν αυξήσει την επιρροή τους στον πληθυσμό και ο ISIS είχε προσαρτήσει γεωγραφικές περιοχές και σύντομα έφτασε να απειλεί σπουδαίες πόλεις της χώρας.

Μεταξύ των παραπάνω ως σημαντική απειλή για την αστάθεια στην περιοχή παρέμενε η συμπεριφορά των Κούρδων. Οι Κούρδοι βρίσκονταν κοντά στην κατάκτηση της αυτονομίας τους και πλέον η ίδρυση ανεξάρτητου κουρδικού κράτους δεν έμοιαζε ως άπιαστο όνειρο. Ερμπίλ και Βαγδάτη ήταν σε διαμάχη για τη διαχείριση του πετρελαίου και οι Κούρδοι επεδίωκαν να εξάγουν το πετρέλαιο και να οικειοποιηθούν τα κέρδη, δίχως τον έλεγχο της κεντρικής κυβέρνησης του Ιράκ. Ενώ τα τεχνικά ζητήματα ήταν περίπλοκα, και αμφότερες οι πλευρές αρνούνταν μερικές φορές να συνεργαστούν, η πρωταρχική ευθύνη βάσει του ιρακινού συντάγματος, και στην πραγματικότητα της κεντρικής κυβέρνησης, ήταν να αναζητήσουν κοινή λύση με τους Κούρδους στο πλαίσιο ενός εθνικού προγράμματος ανάπτυξης και εξαγωγής πετρελαίου. Η συνεχιζόμενη αποτυχία θα οδηγήσει τελικά σε μια de facto συμμαχία Τουρκίας- KRG για την εξαγωγή πετρελαίου και φυσικού αερίου προς και μέσω της Τουρκίας. Αυτό θα είχε δραματικά αρνητικές επιπτώσεις στη σταθερότητα του Ιράκ, και ακόμη και στην ενότητα, εάν οι πλευρές δεν κατάφερναν να δημιουργήσουν ένα εναλλακτικό όραμα για τη συμμετοχή του KRG, της ιρακινής κυβέρνησης και της Τουρκίας. Μόνο οι Ηνωμένες Πολιτείες μπορούσαν να ασκήσουν καταλυτικό ρόλο, να κυριαρχήσουν στους αξιωματούχους του Κουρδιστάν (και ίσως στην Τουρκία) και να πιάσουν την ιρακινή κυβέρνηση να είναι ευέλικτη. (Shukri, 2017)

Ο Ομπάμα σε δημόσιες εμφανίσεις δήλωνε : *«Μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, ορισμένα από τα πιο δαπανηρά μας σφάλματα προήλθαν, όχι εξαιτίας της συστολής μας, αλλά της προθυμίας μας να ορμάμε σε στρατιωτικές περιπέτειες, χωρίς να έχουμε μελετήσει τις επιπτώσεις, χωρίς να έχουμε εξασφαλίσει διεθνή υποστήριξη και νομιμοποίηση και χωρίς να έχουμε ενημερώσει το αμερικανικό κοινό»*, αφήνοντας σαφής αιχμές έναντι του προκατόχου της προεδρίας των ΗΠΑ. (CATO Institute,

Brookings Institute, & Reuters, 2014) Το δόγμα Ομπάμα για την χρησιμοποίηση της ισχύος εκφραζόταν μέσα από το ρητό: «*Μονομερής δύναμη για τις άμεσες απειλές,*⁴⁹ *πολυμερής δύναμη για τις έμμεσες απειλές των αμερικανικών συμφερόντων.*⁵⁰»

Επανεκλογή Ομπάμα και Αλλαγή Προσανατολισμού για τις ΗΠΑ: Από τη Μ. Ανατολή στην Ανατ. Ασία

Μετά την επανεκλογή του το 2012 ο Ομπάμα δημοσίευσε τη δεύτερη Εθνική Αμυντική Στρατηγική όπου διαπιστώνεται μια αλλαγή προσανατολισμού των συμφερόντων των ΗΠΑ, αυτή τη φορά προς την Ανατολική Ασία και τον Ειρηνικό Ωκεανό. Επισημανθηκε η ανάγκη δημιουργίας ενός διεθνούς συστήματος στηριζόμενο σε κανόνες, στο οποίο οι ΗΠΑ θα διατηρούσαν πρωταγωνιστικό ρόλο. Η στρατιωτική ισχύς διατήρησε την υψηλή αξία της, ενώ επισημανθηκε για άλλη μια φορά η σπουδαιότητα της Αμερικανικής οικονομίας που αποτελούσε το σημαντικότερο πυλώνα του έθνους. Στο δεύτερο δημοσιευμένο κείμενο Εθνικής Αμυντικής Στρατηγικής του Ομπάμα, εισάγονταν έννοιες όπως η «*έξυπνη εμπλοκή*» η οποία αναφερόταν στη συμμετοχή και άλλων δρώντων στο πλευρό των ΗΠΑ, οι οποίες από κοινού θα δραστηριοποιούνταν για την εξισορρόπηση στο υποσύστημα του Ειρηνικού και της Ασίας, όπου η Β. Κορέα αποτελούσε ένα σημαντικό κίνδυνο. Οι ΗΠΑ με όπλα τη διπλωματία και την ισχυρή ηγεσία, θα συνέχιζαν να στέλνουν το μήνυμα της αποτροπής και εφόσον αυτό δεν θα ήταν αρκετό τότε η στρατιωτική ισχύς θα ήταν διαθέσιμη για την διατήρηση της ισορροπίας. Ο Ομπάμα επέμενε δημοσίως ότι «*οι ΗΠΑ είναι μια χώρα του Ειρηνικού Ωκεανού και θα διαδραμάτιζε σημαντικότερο ρόλο στη διαμόρφωση της εν λόγω περιφέρειας*»⁵¹ και κατήθυνε το αμερικανικό ενδιαφέρον σε αυτήν την περιφέρεια.

49 Εννοεί τις άμεσες απειλές εναντίον των συμφερόντων των ΗΠΑ.

50 «*Unilateral force to counter direct threats, multilateral force to counter indirect threats—this syllogism captures the essence of President Obama’s doctrine*» (Gobush, 2016)

51 Μετάφραση : «*President Barack Obama has made clear that the United States is "a Pacific nation" and that it will "play a larger and long-term role in shaping this region and its future.*» (Davidson & Flournoy , 2012)

Όσον αφορά την περιοχή της Μ. Ανατολής η προεδρία Ομπάμα δηλώνει ότι θα συνεχίσει τις προσπάθειες για την αποτροπή δημιουργίας πυρηνικού οπλοστασίου από το Ιράν, θα προωθούσε τη λύση ειρηνικής συμβίωσης Ισραήλ και Παλαιστίνης με την ύπαρξη δύο κρατών, ενώ αναφορικά με το Ιράκ ξεκαθάριζε ότι οι ΗΠΑ θα είχαν ρόλο υποστηρικτικό στον αγώνα της Ιρακινής κυβέρνησης να αντιμετωπίσει την τρομοκρατία, να διατηρήσει την τάξη και να ανοικοδομήσει τη χώρα οδηγώντας την στην ανάπτυξη.

Κριτική Ομπάμα

Ο Πρόεδρος Ομπάμα δανειζόμενος στοιχεία από τους ιδεαλιστές στήριξε την διακυβέρνησή του στην υπόθεση ότι οι μεγάλες δυνάμεις μοιράζονται από κοινού συμφέροντα. Οι σχέσεις μεταξύ τους δεν θα πρέπει να αντιμετωπίζονται πλέον με βάση τη θεωρία παιγνίων μηδενικού αθροίσματος. Όλοι έχουν να προσκομίσουν όφελος και υπάρχει περιθώριο αυτό να γίνει. Το δόγμα Ομπάμα θέλει να προωθήσει αμοιβαίου κέρδους⁵² καταστάσεις μεταξύ των διεκδικητών και δεν θα πρέπει να καλλιεργείται ο ανταγωνισμός μεταξύ τους, αλλά η συνεργασία. Κατά τον Ομπάμα οι ΗΠΑ πρέπει να συγκαλούσαν τα υπόλοιπα κράτη και συντονίζοντας την ισχύ τους να επεδίωκαν την εξεύρεση κοινών λύσεων που θα προήγαγαν τα συμφέροντα όλων. Πάνω σε αυτή τη θεώρηση επεδίωξε την επανεκκίνηση των σχέσεων με το Πεκίνο και τη Μόσχα. Ο Ομπάμα προωθούσε την ουδετερότητα των ΗΠΑ καθώς ισχυριζόταν ότι θα πρέπει να διατηρεί την αντικειμενικότητά της ως ηγεμονική δύναμη προκειμένου να διασφαλίζει την ισορροπία του διεθνούς συστήματος. (Kagan, 2010)

Οι αποφάσεις του Ομπάμα στην πολιτική αποδεικνύουν ότι διακατεχόταν από το ρεύμα της Σχολής Τζέφερσον καθώς πάντα συνεκτιμούσε το όφελος με το ενδεχόμενο κόστος των αποφάσεων και όταν εξυπηρετούνταν τα αμερικανικά συμφέροντα αποφάσιζε να παρέμβει. Αυτό αποδείκνυε και η αποφυγή εμπλοκής στη Συρία, η οποία από πολλούς εκλήφθηκε ως αδυναμία λήψης απόφασης. Στην πραγματικότητα, λαμβάνοντας υπόψη την εμπειρία από τους δύο εξοντωτικούς πολέμους στο Ιράκ και το Αφγανιστάν, ο Ομπάμα επέλεξε να μην εμπλακεί καθώς το αναλογιζόμενο όφελος δεν αντιστάθμιζε το ενδεχόμενο κόστος της επέμβασης. Ακόμα όταν επέλεξε να χρησιμοποιήσει τη

52 win- win

στρατιωτική ισχύ της χώρας του, (π.χ. στη Λιβύη και στο Ιράκ) το έπραξε με ιδιαίτερα προσεκτικό τρόπο αποσκοπώντας στο μέγιστο αποτέλεσμα με τις ελάχιστες δυνατές απώλειες. Ο Ομπάμα υπήρξε ο πρώτος πρόεδρος των ΗΠΑ ο οποίος εκμεταλλεύτηκε στο έπακρο τη σύγχρονη τεχνολογία, και διεξήγαγε τους πολέμους του, «εξ αποστάσεως» με τη χρήση επί των πλείστων αεροπορικών επιδρομών. Προώθησε στο έπακρο τη χρήση των drones και βελτιστοποίησε την επιχειρησιακή (Holland, 2016) χρησιμοποίησή τους. Το δόγμα Ομπάμα αποτέλεσε τη σύγχρονη εξέλιξη του ρεύματος Τζέφερσον: «*Η εφαρμογή της λιγότερο ριψοκίνδυνης δυνατής εξωτερικής πολιτικής από μια υπερδύναμη*»⁵³

Σχετικά με την πολιτική των ΗΠΑ στο Ιράκ, ο Ομπάμα δέχτηκε δριμύ κριτική για την αποχώρηση των αμερικανικών στρατευμάτων από τη χώρα, δίχως προηγουμένως να έχει εξασφαλιστεί η πορεία εκδημοκρατισμού των Ιρακινών. Αποτέλεσμα αυτής της εσπευσμένης αναδίπλωσης των αμερικανικών στρατευμάτων αποτέλεσε η αναταραχή που ακολούθησε μετά το 2011 και η επέκταση του ISIS. Το κόστος της παραπάνω επιλογής θα πρέπει να βαρύνει από κοινού τον πρόεδρο Μπους, διότι αυτός υπέγραψε τις συμφωνίες αποχώρησης των αμερικανικών στρατευμάτων από το Ιράκ δεσμεύοντας σε σημαντικό βαθμό τον διάδοχό του.

Επιπλέον, λανθασμένη επιλογή θα μπορούσε να χαρακτηριστεί η μη εμπλοκή των ΗΠΑ στη Συρία, γεγονός που συντέλεσε στην επέκταση του ISIS από τη Συρία στο γειτονικό Ιράκ. (CATO Institute, Brookings Institute, & Reuters, 2014) Με αυτή την επιλογή οι ΗΠΑ όχι μόνο επέτρεψαν την επέκταση του ISIS, αλλά ταυτόχρονα τεκμηρίωσαν την αμφισβήτησή τους ως ηγεμονική δύναμη στην περιοχή, δίνοντας χώρο για εμπλοκή της Ρωσίας και της Τουρκίας στη Συρία, με αποτέλεσμα να διεκδικούν ηγετικό ρόλο στο υποσύστημα της Μ. Ανατολής. Το γεγονός αυτό βέβαια δεν μεταφράζεται σε διάρρηξη της υπεροπλίας της Ουάσιγκτον στην περιοχή, αλλά σημαίνει ότι η αμερικανική περιφερειακή ηγεμονία που εδραιώθηκε το 1991 με τον πόλεμο του Κόλπου αποτελεί πλέον παρελθόν. (Indyk, 2016)

⁵³ Μετάφραση: «...*the least dangerous foreign policy currently possible for the greatest superpower the world has ever known*». (Holland, 2016)

Τέλος κριτική ο Ομπάμα δέχτηκε και για την έλλειψη αποφασιστικότητας να τιμωρήσει το 2013 τον Άσσαντ για τη χρήση χημικών όπλων εναντίον των Κούρδων μαχητών, που ήρθε σε αντίθεση με την πρότερη υποστήριξη που είχε παράσχει στους Κούρδους όταν αυτοί πολεμούσαν ενάντια στον ISIS. (Χάλαφ, 2019)

4.2 Προεδρία Τραμπ

«One of the reasons I want to keep it (Iraq), is because I want to be looking a little bit at Iran, because Iran is a real problem. »

Donald Tramp to CBS when visiting al-Asad Air Base
(Gilsinan, 2020)

Οι ηγεμονικές παρεμβάσεις των ΗΠΑ στα Βαλκάνια, τη Β. Αφρική και τη Μέση Ανατολή, συντέλεσαν στην αποδυνάμωση της αμερικανικής ισχύος και στην κατά καιρούς απώλεια διεθνούς στήριξης ή ακόμα και συναίνεσης. Το σύνθημα *«Πάνω από όλα η Αμερική»*⁵⁴ που χρησιμοποιεί ο Τραμπ, φαίνεται μια αμφιλεγόμενη ιδέα για έναν πρόεδρο των ΗΠΑ, αλλά η φράση έχει μια μακρά γενεαλογία στην πτέρυγα των Ρεπουμπλικάνων και χρονολογείται από την εποχή του απομονωτισμού και του μη παρεμβατισμού των ΗΠΑ, πίσω στις δεκαετίες του 1930 και 1940. Με αυτή τη δήλωση ο Τραμπ ενστερνιζόμενος πλήρως τις αρχές του απομονωτισμού-προστατευτισμού,⁵⁵ έθεσε ως σημαντικότερη προτεραιότητα την υπεράσπιση των αμιγώς εθνικών συμφερόντων και δεσμεύτηκε για τη σταδιακή μείωση της πολιτικής και στρατιωτικής παρουσίας στη διεθνή σκηνή.

Ο πρόεδρος Τραμπ φαίνεται να οικοδόμησε την εξωτερική του πολιτική στον Τζακσονισμό. Η Τζακσονική σχολή περιλαμβάνει τους εθνικιστικούς «νεοαπομονωτιστές» και στην μεταψυχροπολεμική της εξέλιξη δεν ισοδυναμεί με τον απομονωτισμό της δεκαετίας του 1930, αλλά προωθεί την απεμπλοκή των ΗΠΑ από τις διεθνείς πολυμερείς δεσμεύσεις. Ουσιαστικά πρόκειται

54 Μεταφρ. *«Putting America first» hardly seems a controversial idea for a U.S. president, but the phrase has a long lineage in Republican politics dating back to the isolationist, noninterventionist wing of the party in the 1930s and 1940s»*. (Yahoo Politics Contributors, 2016)

55 (Παπασωτηρίου, 2018)

για εθνικιστική παράδοση με ισχυρά ερείσματα στη συντηρητική μερίδα του πληθυσμού των ΗΠΑ. Οι Τζακσονικοί προωθούν αφενός την υπεράσπιση των αμερικανικών εθνικών συμφερόντων με μονομερή αποφασιστικά μέτρα, αφετέρου αντιστρατεύονται στην εμπλοκή των ΗΠΑ σε πολυμερή διεθνιστικά σχήματα που εξυπηρετούν το ιδεαλιστικό «καλό της ανθρωπότητας». Στους κόλπους του Κογκρέσο ο Τζακσονισμός υλοποιείται μέσω νόμων που επέβαλλαν οικονομικές κυρώσεις σε αντίπαλα κράτη καθώς επίσης και διαμέσου της αντίθεσης των Ρεπουμπλικάνων σε νέες πολυμερείς συμφωνίες π.χ. για την προστασία του περιβάλλοντος (Πρωτόκολλο του Κιότο). (Τασιός, 2020) Στην ίδια κατηγορία κατατάσσεται η αμφισβήτηση του προέδρου Τραμπ απέναντι στον Διεθνή Οργανισμό Υγείας όταν ξέσπασε η Πανδημία του Κορονοϊού.

Σε δημόσιες τοποθετήσεις του, είχε εκφράσει την αντίθεσή του στην στρατιωτική επέμβαση των ΗΠΑ στο Ιράκ και ταυτόχρονα υποστήριζε ότι ο αμερικανικός στρατός έπρεπε να παραμείνει στο Ιράκ ώστε να εξουδετερωθεί ο ISIS και να περιορισθεί η επίδραση του γειτονικού Ιράν. Ο Τράμπ ανέλαβε την προεδρία το 2017 και παρέλαβε από τον Ομπάμα μια κατάσταση συνεχιζόμενης έντασης στην περιοχή της Μ. Ανατολής. Ο ίδιος αναγνώριζε τη σημασία του Ιράκ ιδιαιτέρως ως στρατηγικό εταίρο στην προσπάθεια ανάσχεσης του Ιράν. Ο Τραμπ αναγνώριζε το Ιράν ως απειλή, ιδιαιτέρως το αναπτυσσόμενο πυρηνικό πρόγραμμα του και αποφασίσε να διατηρήσει τις αμερικανικές δυνάμεις στο Ιράκ, καθώς θεωρούσε ότι έτσι μπορούσε να συνεχίσει την ανάσχεση του Ιράν. «Ο Τραμπ δεν ήθελε να αποχωρήσει από το Ιράκ διότι η χώρα συνδεόταν με τρεις εχθρούς του» αναφέρει η Katie Gilsinan σε άρθρο της στο The Atlantic (2020) Καταρχήν ο ISIS. Με τη διατήρηση των αμερικανικών στρατευμάτων στο Ιράκ οι ΗΠΑ ήταν σε θέση να συνεχίζουν τον πόλεμο κατά της τρομοκρατίας. Δεύτερον με το Ιράν, καθώς από εκεί μπορούσε να συνεχίσει την ανάσχεση της Τεχεράνης και τρίτον με τον Ομπάμα. Ο Τραμπ έχει διδαχθεί από την αποχώρηση Ομπάμα από το Ιράκ και δεν ήθελε να υποπέσει στο ίδιο λάθος με τον προκάτοχό του, ο οποίος επέσυρε τα αμερικανικά στρατεύματα από το Ιράκ παραδίδοντας τη χώρα στο χάος και στην αναρχία.

Ο πρόεδρος Τραμπ συνέχισε την πολιτική Ομπάμα και εστίασε ακόμη περισσότερο στην ανατολική Ασία δίνοντας έμφαση στη ανάσχεση των δύο άλλων δυνάμεων της Ρωσίας και της Κίνας. Επέλεξε τις εξ αποστάσεων επιχειρήσεις έχοντας λάβει υπόψη του τα διδάγματα από τις πρόσφατες χερσαίες επιχειρήσεις στο Ιράκ και το Αφγανιστάν. Οι αεροπορικές επιδρομές ακριβείας (π.χ περίπτωση δολοφονίας Σουλεϊμανί) χρησιμοποιήθηκαν ως επίδειξη ισχύος και διαβεβαίωσαν περί

της αποφασιστικότητας του Αμερικανού Προέδρου να συνεχίσει τον πόλεμο ενάντια στην τρομοκρατία. Στη κείμενο της Εθνικής Αμυντικής Στρατηγικής που δημοσίευσε παρέμεινε ακλόνητος στις αξίες που χαρακτηρίζουν διαχρονικά τις αμερικανικές κυβερνήσεις δηλώνοντας πως παρά το γεγονός ότι οι αμερικανικές δυνάμεις θα συνδράμουν τις Ιρακινές αρχές στο έργο της ανοικοδόμησης, εντούτοις οι Ιρακινοί θα έχουν τον πρωταγωνιστικό ρόλο.

Πολύ σύντομα μετά την ανάληψη της προεδρίας ο 45ος Πρόεδρος των ΗΠΑ διέψευσε τις προσδοκίες για συνέχιση των καταστατικών δεσμεύσεων των ΗΠΑ στην περιοχή της Μ. Ανατολής, υιοθετώντας μια εκτός πλαισίου⁵⁶ στάση σε σειρά σημαντικών ζητημάτων διεθνούς πολιτικής, απορρίπτοντας τις εισηγήσεις των ομοσπονδιακών μηχανισμών και των συναρμόδιων επιτροπών του Κογκρέσου. Χαρακτηριστικά παραδείγματα αποτελούν (α) η αποκήρυξη της διεθνούς συμφωνίας για το πυρηνικό πρόγραμμα του Ιράν που είχε αποτελέσει πρωτοβουλία του προέδρου Ομπάμα, (β) η μονομερής αναγνώριση⁵⁷ της Ιερουσαλήμ (06 Δεκ 2017), ως νέας πρωτεύουσας του Ισραήλ και η μεροληπτική μεσολάβηση Τράμπ για την επίλυση του παλαιστινιακού, (γ) η μη προώθηση των εδαφικών και πολιτικών διεκδικήσεων της συριακής Ανώτατης Κουρδικής Επιτροπής (Kurdish Supreme Committee in Syria) (Hersher, 2017) στη Βόρεια Συρία. (Μπουζούκος, 2020) Στην ίδια λίστα περιλαμβάνεται και η απροθυμία του Προέδρου να στηρίξει τον έντονο προβληματισμό της Γερουσίας για την εν εξελίξει ρωσοτουρκική προσέγγιση και να τροποποιήσει τη στάση του απέναντι στην Τουρκία επιβάλλοντας κυρώσεις. Σε επίπεδο εσωτερικής (αμερικανικής) ασφάλειας χαρακτηριστικό της παράλογης συμπεριφοράς του Τραμπ αποτελεί το Εκτελεστικό Διάταγμα 13769, με τίτλο «*Προστασία του Έθνους από Ξένη Τρομοκρατική Είσοδο στις Ηνωμένες Πολιτείες*», πολιτικά επισημασμένο ως «μουσουλμανική απαγόρευση» το οποίο απαγόρευε την είσοδο στις ΗΠΑ σε πολίτες προερχόμενους από ορισμένες μουσουλμανικές χώρες ανάμεσά τους και το Ιράκ. Τελικά το διάταγμα χαρακτηρίστηκε ως αντισυνταγματικό και ακυρώθηκε.⁵⁸

56 Μετάφραση του όρου «Out of the box»

57 Η σχετική δήλωση του Προέδρου Τράμπ διατίθεται στον ιστότοπο:

<https://www.whitehouse.gov/briefingsstatements/statement-president-trump-jerusalem/>

Μια σημαντική εξέλιξη για τη Μ. Ανατολή αποτέλεσε η απόφαση του προέδρου Τράμπ, τον Οκτώβριο του 2019 να αποσύρει αμερικανικά στρατεύματα από τα βόρεια σύνορα της Συρίας και εμμέσως να δώσει το πράσινο φως στον Τούρκο πρόεδρο Ερντογάν να ξεκινήσει το βομβαρδισμό εναντίων κουρδικών τμημάτων. Η στάση αυτή σε συνδυασμό με την απόφαση Ομπάμα να μην τιμωρήσει τον πρόεδρο Άσσαντ για χρήση χημικών όπλων εναντίων των Κούρδων θέτει εν αμφιβόλω τις σχέσεις ΗΠΑ - Κούρδων και βάζει ενδεχομένως τέλος στις βλέψεις των τελευταίων για δημιουργία ανεξάρτητου κράτους.

Ο Τραμπ διατήρησε το ενδιαφέρον στο Ιράκ, πλην όμως εστίασε στο γειτονικό Ιράν, το επίκεντρο του ενδιαφέροντος της εξωτερικής πολιτικής των ΗΠΑ. Ενώ δημοσίως δήλωνε ότι οι ΗΠΑ πλήρωναν βαρύ τίμημα για το ιρακινό πετρέλαιο, συνέχισε την υποστήριξη της ιρακινής κυβέρνησης στον πόλεμο κατά της τρομοκρατίας, αλλά και στον περιορισμό της επίδρασης του Ιράν. Αποκορύφωμα της παραπάνω πολιτικής αποτελεί η πρόσφατη 59 αμερικανική επίθεση στο διεθνές αεροδρόμιο της Βαγδάτης που κόστισε τη ζωή σε οκτώ άτομα, ανάμεσά τους και ο πανίσχυρος Ιρανός στρατηγός Κασέμ Σουλεϊμανί. Μετά την επίθεση ο πρόεδρος Τραμπ δήλωσε μεταξύ άλλων: *«Αναλάβαμε δράση χθες για να σταματήσουμε έναν πόλεμο, όχι να ξεκινήσουμε έναν. Πιάσαμε τον Σουλεϊμανί στα πράσα και τον εξοντώσαμε. Αισθανόμαστε ανακουφισμένοι που η πορεία του σταμάτησε. Είμαι έτοιμος και προετοιμασμένος να κάνω ό,τι είναι αναγκαίο και αυτό αναφέρεται ιδιαίτερα στο Ιράν. Δεν αποζητούμε αλλαγή καθεστώτος στο Ιράν. Η επιθετικότητα του καθεστώτος στην περιοχή, συμπεριλαμβανομένης και της χρήσης πολιτοφυλακών για αποσταθεροποίηση των γειτόνων, πρέπει να τελειώσει και πρέπει να τελειώσει τώρα.»* εκφράζοντας την αποφασιστικότητά του για την ανάσχεση του Ιράν.» (efsyn.gr, 2020)

Κριτική Τραμπ

Ο Ντόναλντ Τραμπ υπήρξε μετά τον Ομπάμα, ο 2ος κατά σειρά πρόεδρος των ΗΠΑ που χρησιμοποίησε στην προεκλογική του ρητορική την αποχώρηση των στρατευμάτων των ΗΠΑ από

59 Έλαβε χώρα τον Ιανουάριο του 2020

το Ιράκ. Τοποθετώντας την «Αμερική ως πρώτη προτεραιότητα»⁶⁰ προσπάθησε να πείσει για τις προθέσεις του περί περιορισμού του στρατιωτικού αποτυπώματος των ΗΠΑ στη Μ. Ανατολή. Παρ' όλα αυτά η γεωπολιτική αξία της εν λόγω περιοχής και η συστηματική προσπάθεια διείσδυσης νέων διεκδικητών τον εγκλώβισε να ακολουθήσει παρόμοια πολιτική με τους προκατόχους του. Δηλαδή έντονη δημόσια κριτική της εμπλοκής των ΗΠΑ στο Ιράκ προκειμένου να διατηρεί την εύνοια της αμερικανικής κοινής γνώμης αλλά σταθερή και επιλεκτική παρουσία στη Μ. Ανατολή προκειμένου να εξυπηρετηθούν στο έπακρο τα αμερικανικά συμφέροντα.

Υπό μια έννοια η κυβέρνηση Τραμπ βρέθηκε εγκλωβισμένη στον αέναο φαύλο κύκλο της αμερικανικής ένοπλης εμπλοκής από τον οποίο όμως επιθυμεί διακαώς να δραπετεύσει.

4.3 Προεδρία Μπάιντεν

«...*America Must Lead Again.* »

Joseph R. Biden, Jr.

March/April 2020 Foreign Affairs

Μετά την πολιτική επικράτηση του Μπάιντεν στις προεδρικές εκλογές του Νοεμβρίου 2020 ο νέος πρόεδρος των ΗΠΑ αναμένεται να αναλάβει τα καθήκοντα του τον Ιανουάριο του 2021 και να εφαρμόσει τη δική του εξωτερική πολιτική στη Μ. Ανατολή και το Ιράκ. Ο Μπάιντεν διαθέτει πολύχρονη εμπειρία στον τομέα, καθώς διατέλεσε αντιπρόεδρος της κυβέρνησης Ομπάμα και ασχολήθηκε ενδελεχώς με τις υποθέσεις της περιοχής. Σημαντική πηγή για τις μελλοντικές του κινήσεις αποτελεί ένα άρθρο που δημοσίευσε ο ίδιος στο περιοδικό Foreign Affairs την άνοιξη του 2020 με τίτλο «*Γιατί η Αμερική πρέπει να ηγηθεί πάλι;*».⁶¹ Στο άρθρο του λοιπόν τοποθετεί την Ουάσιγκτον ξανά σε ηγετικό ρόλο στη διεθνή σκηνή και αναφέρει ότι οι ΗΠΑ με το παράδειγμά τους πρέπει να ηγηθούν και να υπάρξει συλλογική δράση ενάντια στους παγκόσμιους κινδύνους του πλανήτη. Εστιάζοντας στη Μ Ανατολή αναφέρει ότι αν και δεν αποτελεί την κύρια προτεραιότητά

60 «America first...»

61 (The Power of America's Example The BIDEN Plan For Leading The Democratic World To Meet The Challenges Of The 21st Century, 2020)

του αδιαμφισβήτητα θα διατηρήσει το ενδιαφέρον του για αυτήν. Τα αμερικανικά ενδιαφέροντα στην περιοχή παραμένουν η καταπολέμηση της τρομοκρατίας, η διατήρηση της ασφάλειας του Ισραήλ, το Ιράν και η διατήρηση των σχέσεων με τη Σαουδική Αραβία. Όσον αφορά το Ιράκ, αναφέρει ότι το συγκαταλέγει μαζί με το Ιράν και το Λίβανο στις χώρες στις οποίες θα αυξηθούν οι πιέσεις από πλευράς ΗΠΑ, για την επικράτηση της ελευθερίας της έκφρασης, καταπολέμηση της διαφθοράς και προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Αναφορικά με τα αμερικανικά στρατεύματα στην περιοχή της Μ. Ανατολής, ο Μπάιντεν προβλέπεται να διατηρήσει την τακτική του Τραμπ, καθώς υπερασπίστηκε την άποψη της επιστροφής των αμερικανικών δυνάμεων πίσω στην πατρίδα τους και τη συνέχιση των επιχειρήσεων με μικρές «έξυπνες δυνάμεις»⁶². Αναμένεται λοιπόν ότι θα διατηρήσει μικρό αριθμό ειδικών δυνάμεων και στοιχείων πληροφοριών των ΗΠΑ, σε συνδυασμό με drones, για να βοηθήσει τους τοπικούς εταίρους στην καταπολέμηση εξτρεμιστικών οργανώσεων.

Καίριο ερώτημα βέβαια αποτελεί η μελλοντική στάση του Μπάιντεν απέναντι στους Κούρδους του Ιράκ. Αρκετοί αναλυτές επικαλούνται την στάση Μπάιντεν το 2006, όταν είχε προτείνει την ομοσπονδοποίηση του Ιράκ και τη δημιουργία νέων κρατικών οντοτήτων με κριτήριο τις φυλετικές και εθνοτικές διαχωριστικές γραμμές, γεγονός που θα οδηγούσε στη δημιουργία ενός κουρδικού κράτους στα σύνορα Ιράκ Τουρκίας (Gosh, 2020) και θα ξεκινούσε μια νέα εποχή στις σχέσεις Ιράκ-ΗΠΑ.

62 Smart power

5^ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΙΑΠΙΣΤΩΣΕΙΣ - ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ - ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Η αντιμετώπισή της σοβιετικής απειλής μεταπολεμικά απαιτούσε την ισχυρή προβολή ισχύος, σε διάφορες περιοχές του πλανήτη με ιδιαίτερη γεωπολιτική αξία συμπεριλαμβανομένης και της Μ. Ανατολής. Η «προεδρική πρωτοκαθεδρία» αναφορικά με την λήψη αποφάσεων σταδιακά θεμελιώθηκε αν και αποσπασματικά τέθηκε υπό αμφισβήτηση. ΟΙ ΗΠΑ αμφιταλαντεύονται διαχρονικά ανάμεσα στον απομονωτισμό και τον ήπιο επεκτατισμό-παρεμβατισμό, ανάλογα της εκάστοτε πολιτικής τάσης που επικρατεί.

Μεταψυχροπολεμικά οι παρεμβάσεις δεν προϋπόθεταν διεθνή νομιμότητα και εκδηλώνονταν πάντα για να προστατεύσουν τα αμερικανικά συμφέροντα ανά την υφήλιο. Ιδιαίτερα δύσκολη υπήρξε κατά καιρούς η εξασφάλιση της εσωτερικής νομιμοποίησης και αποδοχής των στρατιωτικών επεμβάσεων από την αμερικανική κοινή γνώμη. Σε αυτή την προσπάθεια οι αμερικανικές κυβερνήσεις κατέφευγαν στις αρχές των ιδεαλιστών περί παγκόσμιας ειρήνης, διατήρησης της τάξης και διασφάλισης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, προκειμένου να πειστεί ο Αμερικανός πολίτης περί του δίκαιου και του νόμιμου του αγώνα. Μπροστά σε αυτό το δίλημμα ο πρόεδρος Μπους ο νεότερος, επικαλούμενος το νόμιμο δικαίωμα της αυτοάμυνας και την έννοια της συλλογικής άμυνας⁶³ του ΝΑΤΟ, ηγήθηκε της συμμαχίας και εισέβαλε στο Αφγανιστάν και έπειτα στο Ιράκ. Για την παραπάνω απόφασή του, ο Πρόεδρος Μπους ο νεότερος επικρίθηκε έντονα και δεν κατάφερε να εξασφαλίσει ανάλογη υποστήριξη σε στρατιωτικές συμμαχικές δυνάμεις, (με εξαίρεση τη Μεγ. Βρετανία) με αποτέλεσμα οι ΗΠΑ να αναλάβουν το μεγαλύτερο κόστος του εγχειρήματος. Η απουσία διεθνούς αποδοχής στέρησε τη στήριξη του εγχειρήματος από συμμαχικές δυνάμεις και δυσχέρανε ακόμα περισσότερο την αποδοχή των αμερικανικών στρατευμάτων από τους Ιρακινούς ως απελευθερωτές. Εάν οι επιχειρήσεις στο Ιράκ διεξαγόntonταν υπό την αιγίδα του ΟΗΕ, ενδεχομένως να ήταν ευκολότερη και η διατήρηση της ισορροπίας μετά την πτώση του καθεστώτος Χουσεΐν. Οι Ιρακινοί αναμφισβήτητα απαλλάχτηκαν από το αυταρχικό καθεστώς του Χουσεΐν, δεν αποδέχτηκαν όμως την κατοχή της χώρας τους από τα αμερικανικά στρατεύματα που δεν ήταν προετοιμασμένα να διαχειριστούν μια τέτοια κατάσταση και η χώρα τους καταδικάστηκε να βρίσκεται σε μια κατάσταση

63 Collective defence

έντασης, ανασφάλειας και εσωτερικής βίας. «Οι Ιρακινοί μπορεί να κέρδισαν την ελευθερία τους, όμως έχασαν την ασφάλειά τους.» (AITaher, 2020)

Ένα σημαντικό λάθος των Αμερικανών αναφορικά με τον αντικειμενικό σκοπό της επιχείρησης «*Iraqi Freedom*» ήταν το γεγονός ότι επιδίωξαν την εξουδετέρωση και τη διάλυση του Ιρακινού στρατού και των δυνάμεων ασφαλείας του Ιράκ. Έτσι, αμέσως μετά την κατάκτηση του Ιράκ, τη σταθεροποίηση των στρατευμάτων και την έναρξη του εκδημοκρατισμού και της ανοικοδόμησης της χώρας, οι στρατιωτικές δυνάμεις των ΗΠΑ έπρεπε να αναλάβουν το ρόλο της δύναμης που θα επέβαλε την τάξη και την ασφάλεια στη χώρα. Αυτός ο ρόλος ήταν δυσδιάκριτος και μη αποδεκτός στα μάτια των ιρακινών, οι οποίοι συνέχιζαν να τους αντιμετωπίζουν ως στρατεύματα κατοχής και αρνούσαν να συνεργαστούν μαζί τους. Συμπεραίνεται λοιπόν ότι σε ανάλογες περιπτώσεις η χρήση της στρατιωτικής ισχύος για την επιβολή της τάξης μετά την κατάπαυση πυρός, δεν θα πρέπει να αποτελεί τη λύση, αλλά να επιδιώκεται η δραστηριοποίηση δυνάμεων καταστολής της αναρχίας και επιβολής του νόμου, που συνήθως τέτοιες είναι οι δυνάμεις της αστυνομίας στα πλαίσια μια ειρηνευτικής δύναμης .

Η επέμβαση της κυβέρνησης Μπους στο Ιράκ θεωρήθηκε από πολλούς αναλυτές υπεύθυνη, για την εξάπλωση του ISIS. Το παραπάνω συμπέρασμα προκύπτει καθώς η ανατροπή του καθεστώτος Χουσεΐν, προκάλεσε σημαντικό κενό εξουσίας στη χώρα με αποτέλεσμα να αναδυθούν οι έντονες διαμάχες και διχοτομικές τάσεις Σουνιτών, Σιιτών και Κούρδων και τελικά να επικρατήσει η αναρχία. Πολλοί ισχυρίζονται ότι θα ήταν προτιμότερο να επιλεγεί η προσέγγιση του Μπους του πρεσβύτερου απέναντι στο Ιράκ, ο οποίος επενέβη, αλλά επέτρεψε στο καθεστώς Χουσεΐν να διατηρηθεί στην εξουσία και να διατηρήσει την εσωτερική ισορροπία και την πολιτική τάξη. (Hendrickson & Tucker, 2005) Κατ' επέκταση λανθασμένη θεωρείται και η επιλογή των αμερικανικών κυβερνήσεων να αναδιπλώσουν τα στρατεύματά τους δίχως να λάβουν υπόψη τους το κενό που θα άφηναν πίσω τους. Αυτό το λάθος το πιστώνεται ο Μπους ο νεότερος αρχικά, που υπέγραψε τη συνθήκη αποχώρησης με την ιρακινή κυβέρνηση, ακολούθως η Υπουργός εξωτερικών Χίλαρυ Κλίντον(επί προεδρίας Ομπάμα) που δεν κατάφερε να διαπραγματευτεί με επιτυχία την επιβράδυνση της υλοποίησης και ο πρόεδρος Ομπάμα που εφάρμοσε τη συνθήκη. Τέλος ανάλογο μερίδιο ευθύνης αναλογεί και στον Ντόναλντ Τραμπ, που ακολούθησε την ίδια τακτική αποχώρησης.

Όλα τα παραπάνω οδήγησαν το Ιράκ σε μια κατάσταση αναρχίας, αστάθειας και κοινωνικής ανασφάλειας. Υπό αυτές τις συνθήκες, της εσωτερικής αναταραχής οποιοδήποτε πρόγραμμα της Ουάσιγκτον ή του ΟΗΕ, που αποσκοπούσε στην ανοικοδόμηση των υποδομών της χώρας, έπρεπε να διαθέσει ένα σοβαρό ποσοστό των πόρων για να εξασφαλισθεί η ασφάλεια του εργαζόμενου προσωπικού, με αποτέλεσμα το τελικό αποτέλεσμα των προγραμμάτων αυτών να επιτύγχαναν ελάχιστα από τους στόχους τους και τελικά η πρόοδος της ανοικοδόμησης της χώρας μετά από σχεδόν 20 χρόνια να είναι περιορισμένη. (Hendrickson & Tucker, 2005)

Υπό το πρίσμα των χαρακτηρισμών του Walter Russell Mead (1996) ο Ομπάμα χαρακτηρίζεται οπαδός της σχολής του Τζέφερσον ενώ ο Τραμπ αυτής του Τζάκσον. Ο πρώτος πιστεύει ότι οι ΗΠΑ πρέπει να εστιάσουν με ότι αδυναμίες υπάρχουν στη δημοκρατία στο εσωτερικό της χώρας τους, ενώ ο δεύτερος θεωρεί ότι οι ΗΠΑ δεν θα πρέπει να εμπλέκονται σε ξένες διαμάχες. Και οι δύο έχουν κοινό στοιχείο τον «επιλεκτικό» απομονωτισμό υπό την έννοια δηλαδή της μη παρέμβασης των ΗΠΑ εφόσον προηγουμένως δεν προκληθούν. (Fay, 2016)

Οι ΗΠΑ στη μεταψυχροπολεμική περίοδο, κυριαρχώντας ως ηγεμονική δύναμη κλήθηκαν να λάβουν μέρος ως εγγυητές σε διάφορες διαμάχες ανά την υφήλιο· Βοσνία, Κόσσοβο, Ιράκ, Αφγανιστάν, Συρία. Στη σύγχρονη διεθνή σκηνή διαπίστωσαν ότι αν και αποτελούν το 4% περίπου του παγκόσμιου πληθυσμού κατέχουν το ένα τέταρτο του παγκόσμιου πλούτου. (Καθημερινή News Room, 2020) Η παραπάνω δυσαναλογία, συνεκτιμώντας του περιορισμένου πόρους οδήγησε τους πρόσφατους προέδρους των ΗΠΑ να αντιληφθούν ότι δε διαθέτουν αρκετά μέσα ώστε να επιβληθούν σε παγκόσμιο επίπεδο και να διατηρούν ενεργά στρατεύματα προληπτικά παντού. Πλέον εφαρμόζοντας το δόγμα της έξυπνης δύναμης⁶⁴ του Ομπάμα εφαρμόζουν την τακτική της επιλεκτικής επέμβασης, εφόσον το ενδεχόμενο κέρδος υπερτερεί του αναλογιζόμενου ρίσκου. Η επιλεκτική παρεμβατικότητα μεταφράστηκε από διεκδικητές ως αδυναμία και έτσι, την τελευταία δεκαετία ξεπρόβαλλαν περιφερειακοί διεκδικητές στα υποσύστημα της Μ. Ανατολής και της Μεσογείου.

Στο προαναφερθέν πλαίσιο, ισχυροί δρώντες όπως η Ρωσία και η Κίνα, επαναπροσδιόρισαν τη στάση τους, αλληλεπίδρασαν οικονομικά και εμπορικά με τα κράτη της περιοχής και

64 Smart power

παρεμβαίνουν πολιτικοστρατιωτικά. Οι ΗΠΑ διακατεχόμενες από έντονη ανασφάλεια, προσπαθούν να εξισορροπήσουν με τους υπόλοιπους ανταγωνιστές και στο υποσύστημα της Μ. Ανατολής επανεκκινούν τοπικούς αντιπροσώπους, για να λειτουργήσουν συλλογικά και συνεργατικά, ώστε να διασφαλίσουν τα κοινά συμφέροντα.

Αναφορικά με τη λειτουργία των θεσμών διαμόρφωσης και εφαρμογής της εξωτερικής πολιτικής των ΗΠΑ, διαπιστώνεται ότι η πλουραλιστικότητα του ομοσπονδιακού κράτους σε συνδυασμό με την ισχυρή θέση θεσμικών γραφειοκρατικών οργάνων στην Ουάσιγκτον, εξασφαλίζουν τη συνέχεια της αμερικανικής εξωτερικής πολιτικής, με γνώμονα την εξυπηρέτηση των σταθερών συμφερόντων του έθνους. Ανεξάρτητα από ποια παράταξη θα προέρχεται ο Πρόεδρος, ο στόχος παραμένει ίδιος: Προώθηση του αμερικανικού ηγεμονικού ρόλου και υπεράσπιση των εθνικών συμφερόντων σε κάθε σημείο της υφηλίου. (Fay, 2016)

Επιπλέον, αξιοσημείωτο παραμένει το γεγονός ότι η εξωτερική πολιτική των ΗΠΑ ανεξαρτήτως προσωπικοτήτων, πολιτικών παρατάξεων και εξωτερικών επιδράσεων χαρακτηρίζεται από συνέχεια και πάντα είναι προσανατολισμένη να εξυπηρετεί τα εθνικά αμερικανικά συμφέροντα. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί το γεγονός ότι τρεις διαδοχικοί πρόεδροι Μπους - Ομπάμα - Τραμπ εστίασαν στο Ιράκ, στη θετική εξέλιξη του πολέμου και στη σταδιακή αποχώρηση των αμερικανικών στρατευμάτων, ανεξαρτήτως αν προσωπικά αμφισβητούσαν την αποτελεσματικότητα της τακτικής αυτής.

Τέλος, όσον αφορά το Ιράκ και το μέλλον του, είναι βέβαιο ότι όσο θα κυριαρχείται από αποσχιστικά ρεύματα, η κατάσταση δεν θα παρουσιάσει σπουδαίες αλλαγές. Πέρα από τη διαμάχη Σουνίτων-Σιιτών καταλυτικό ρόλο διαδραματίζει το Κουρδικό στοιχείο με την τάση ανεξαρτητοποίησης που το διακατέχει. Επιπλέον όσο στην εσωτερική πολιτική σκηνή θα επικρατούν προσωπικότητες που στερούνται οράματος ενότητας και σύμπνοιας, οι εσωτερικές διαμάχες θα διαιωνίζονται και θα αποτυγχάνει κάθε προσπάθεια ανασυγκρότησης, εκδημοκρατισμού και ανάπτυξης. της χώρας, που εάν επιτευχθεί θα συντελέσει στη σταθερότητα του υποσυστήματος της Μ. Ανατολής.

Κρίσιμο και αναπάντητο παραμένει το ερώτημα κατά πόσο η κατάσταση θα σταθεροποιηθεί στο μέλλον και το Ιράκ θα καταφέρει πραγματικά να ανοικοδομηθεί, να εκδημοκρατηθεί και να

αποκαταστήσει την εσωτερική του τάξη, ώστε να διατηρήσει τον πληθυσμό του, να ανακτήσει το σπουδαίο ρόλο του στο υποσύστημα της Μ. Ανατολής και να συνεισφέρει με τα ενεργειακά του αποθέματα στην ανάπτυξη της παγκόσμιας οικονομίας.

Βιβλιογραφία

Ξενόγλωσση

1. Fay, M. (2016, Νοέμβριος). *Obama, Trump, and Jacksonian Foreign Policy*. Ανάκτηση Νοέμβριος 2020, από niskanencenter.org: <https://www./obama-trump-jacksonian-foreign-policy/>
2. Ahmad, P. R. (2014). The US-Iraqi Relations 1945-2003. *International Journal of Business, Humanities and Technology*, 4,-6,10.
3. AITaher, N. (2020, Νοέμβριος). *Disillusioned Iraq: trust in government still low 17 years after US invasion*. Ανάκτηση Νοέμβριος 2020, από thenationalnews.com: <https://www.thenationalnews.com/world/mena/disillusioned-iraq-trust-in-government-still-low-17-years-after-us-invasion-1.1116313>
4. Association Foreign Policy. (2020). *Foreign Policy Association*. (Foreign Policy Association) Ανάκτηση Νοέμβριος 2020, από Foreign Policy Association: https://www.fpa.org/features/index.cfm?act=feature&announcement_id=45&show_sidebar=0
5. Baker, J. A., & Hamilton, L. H. (2006). *The Iraq Study Group Report*. Ανάκτηση Οκτώβριος 2020, από www.usip.org: https://web.archive.org/web/20090601191410/http://www.usip.org/isg/iraq_study_group_report/report/1206/iraq_study_group_report.pdf
6. Barfi, B. (2017, Ιούνιος). Η Αραβική Εξίσωση και ο Ρόλος των ΗΠΑ. *tanea.gr*. Ανάκτηση Οκτώβριος 2020, από <https://www.tanea.gr/2017/06/11/world/i-arabiki-eksiswsi-kai-o-rolos-twn-ipa/>
7. Bentley, M., & Holland, J. (2017). *The Obama Doctrine A Legacy of Continuity in US Foreign Policy?* (Τόμ. 1). New York: Routledge.

8. Biden, J. R. (2007, Φεβρουάριος). *A Conversation on Iraq with Senator Joseph R. Biden, Jr.* Ανάκτηση Σεπτέμβριος 2020, από www.brookings.edu: <https://www.brookings.edu/wp-content/uploads/2012/04/20070215biden.pdf>
9. Bush, G. W. (2002, Ιανουάριος). *georgewbush-whitehouse.archives.gov*. Ανάκτηση Οκτώβριος 2020, από President Delivers State of the Union Address: <https://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2002/01/print/20020129-11.html>
10. CATO Institute, Brookings Institute, & Reuters. (2014, Ιούλιος). *Η Εξωτερική Πολιτική Ομπάμα στο Μικροσκόπιο*. Ανάκτηση Οκτώβριος 2020, από kathimerini.gr: <https://www.kathimerini.gr/world/775054/i-exoteriki-politiki-ompama-sto-mikroskopio/>
11. CIA - The World Fact Book. (2020). *CIA - The World Fact Book*. Ανάκτηση Οκτώβριος 2020, από CIA - The World Fact Book: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/iz.html>
12. clintonwhitehouse2.archives.gov. (1999, Απρίλιο 5). *The NATO 50th Anniversary Summit*. Ανάκτηση Οκτώβριος 22, 2020, από <https://clintonwhitehouse2.archives.gov/WH/New/NATO/overview.html>
13. Cohen, T. (2014, Σεπτέμβριος). *Obama escalates ISIS campaign in Iraq, broadens it to war-ravaged Syria*. Ανάκτηση Οκτώβριος 2020, από CNN: <https://edition.cnn.com/2014/09/11/politics/isis-obama-speech/index.html>
14. Colucci, L. (2012). *The National Security Doctrines of the American Presidency: How They Shape Our Present and Future* (Τόμ. 1). Santa Barbara California: ABC-CLIO LCC.
15. Cordesman, A. (2020, Μάιος). *washingtoninstitute.org*. Ανάκτηση Σεπτέμβριος 2020, από A U.S.-Iraq Strategic Dialogue: A Question of Interests and Expectations: <https://www.washingtoninstitute.org/fikraforum/view/Iraq-Strategic-Dialogue-United-States#:~:text=But%20the%20response%20to%20this,a%20major%20war%20with%20Iran.>

16. Davidson, J., & Flournoy, M. (2012, Ιούλιος). *Obama's New Global Posture*. Ανάκτηση Αύγουστος 2020, από Foreign Affairs: <https://www.foreignaffairs.com/articles/united-states/2012-06-14/obamas-new-global-posture>
17. DCAF. (2008, Νοέμβριος). *DCAF.ch*. Ανάκτηση από Geneva Centre for the Democratic Control of Armed Forces (DCAF): https://www.dcaf.ch/sites/default/files/publications/documents/US-Iraqi_SOFA-en.pdf
18. efsyn.gr. (2020, Ιανουάριος). Μπουρλότο στη Μέση Ανατολή από τη δολοφονία Ιρανού στρατηγού. *Η Εφημερίδα των Συντακτών*. Ανάκτηση Νοέμβριος 2020, από https://www.efsyn.gr/kosmos/225369_μπουρλοτο-sti-mesi-anatoli-apo-ti-dolofonia-iranoy-stratigoy
19. Gates, G. (2012). Obama Order Sped Up Wave of Cyberattacks Against Iran. *The New York Times*. Ανάκτηση από <https://www.nytimes.com/2012/06/01/world/middleeast/obama-ordered-wave-of-cyberattacks-against-iran.html>
20. Gilsinan, K. (2020, Φεβρουάριος). *Iraq Is the One War Zone Trump Doesn't Want to Leave*. Ανάκτηση Ιούλιος 2020, από [theatlantic.com: https://www.theatlantic.com/politics/archive/2020/02/trump-troops-iraq-iran-soleimani_isis/605908/](https://www.theatlantic.com/politics/archive/2020/02/trump-troops-iraq-iran-soleimani_isis/605908/)
21. Gobush, M. (2016, Ιούλιος). *Moral Multilateralism: The Obama Doctrine's Christian Realism*. Ανάκτηση Σεπτέμβριος 2020, από [providencemag.com: https://providencemag.com/2016/07/moral-multilateralism-obama-doctrine-christian-realism/#_edn7](https://providencemag.com/2016/07/moral-multilateralism-obama-doctrine-christian-realism/#_edn7)
22. Gosh, B. (2020, Αυγούστος). *Γιατί Τρέμουν οι Τούρκοι το Σοβαρό Ενδεχόμενο Εκλογής Τζο Μπάιντεν*. Ανάκτηση Νοέμβριος 2020, από [Kourdistorportocali.com: https://kourdistorportocali.com/news-desk/giati-tremoy-n-oi-toyrkoi-to-megalo-endechomeno-eklogis-tzo-mpainten/](https://kourdistorportocali.com/news-desk/giati-tremoy-n-oi-toyrkoi-to-megalo-endechomeno-eklogis-tzo-mpainten/)

23. Grier, P. (2005, Μάιος). *The Rising Economic Cost of the Iraq War*. Ανάκτηση Οκτώβριος 2020, από Christian Science Monitor,: <https://www.csmonitor.com/2005/0519/p01s03-usmi.html>
24. Guilbaut, S. (1983). *How New York Stole the Idea of Modern Art* (Τόμ. 1). Chicago: The University of Chicago Press.
25. Gustafson, E. (2017, Ιανουάριος). *thehill.com*. Ανάκτηση Οκτώβριος 2020, από <https://thehill.com/blogs/congress-blog/foreign-policy/315247-obamas-legacy-in-iraq>
26. Hahn, P. (2014, Σεπτέμβριος). *wbur.org*. Ανάκτηση από <https://www.wbur.org/hereandnow/2014/09/24/iraq-history-hahn>
27. Halliday, F. (2010). *Η Μέση Ανατολή στις Διεθνείς Σχέσεις*. Αθήνα: Εκδόσεις Ξεφάρá.
28. Hendrickson, D. C., & Tucker, R. W. (2005). *Revisions in Need of revising: What Went Wrong in the Iraq War*. *strategicstudiesinstitute.army.mil*. Ανάκτηση Νοέμβριος 2020, από <http://www.strategicstudiesinstitute.army.mil/>
29. Hersher, R. (2017, Φεβρουάριος). *Federal Judge Stays Trump Travel Order, But Many Visas Already Revoked*. Ανάκτηση Οκτώβριος 2020, από *npr.org*: <https://www.npr.org/sections/thetwo-way/2017/02/03/513306413/state-department-says-fewer-than-60-000-visas-revoked-under-travel-order>
30. Hinnebusch, R. (2007, March). The American Invasion of Iraq; Causes and Consequencies. *Perceptions*, σσ. 6,14-15.
31. History.com Editors. (2017, Αύγουστος 10). *History.com*. Ανάκτηση από Iran-Contra-Affairs: <https://www.history.com/topics/1980s/iran-contra-affair>
32. History.com Editors. (2019, Ιούνιος 7). *www.history.com*. Ανάκτηση November 8, 2020, από <https://www.history.com/topics/cold-war/detente>
33. Hodge, C. C., & Nolan, C. J. (2007). *U.S. Presidents and Foreign Policy: From 1789 to the Present*. Santa Barbara California: ABC-CLIO.

34. Holland, J. (2016). Obama as Modern Jeffersonian. Στο J. Holland, *The Obama Doctrine: A Legacy of Continuity in US Foreign Policy?* Routledge. Ανάκτηση από <http://eprints.whiterose.ac.uk/95843/3/03.CHAPT3%20Holland.pdf>
35. Holloway, C. (2015, Σεπτέμβριος 15). *Alexander Hamilton and American Foreign Policy*. Ανάκτηση Οκτώβριος 2020, από The Heritage Foundation: <https://www.heritage.org/political-process/report/alexander-hamilton-and-american-foreign-policy>
36. Indyk, M. (2016, Μάρτιος). *The end of the U.S.-dominated order in the Middle East*. Ανάκτηση Αύγουστος 2020, από Brookings Institute: <https://www.brookings.edu/blog/order-from-chaos/2016/03/15/the-end-of-the-u-s-dominated-order-in-the-middle-east/>
37. *inteltoday.org*. (2018, Νοέμβριος 18). Ανάκτηση Νοέμβριος 2020, από On This Day — Ayatollah Khomeini Declares US “The Great Satan” (November 5 1979): <https://inteltoday.org/2018/11/05/on-this-day-ayatollah-khomeini-declares-us-the-great-satan-november-5-1979/>
38. Kagan, R. (2010, Ιανουάριος). *Obama's Year One*. Ανάκτηση Αύγουστος 2020, από carnegieendowment.org/: <https://carnegieendowment.org/2010/01/11/obama-s-year-one-pub-24688>
39. Kaplan, L. S. (1987). *Entangling Alliances with None: American Foreign Policy in the Age of Jefferson*. Ohio: The Kent State University Press.
40. Khalil, H. H., & Abbas, N. F. (2017). Iraq in the American Presidential Debate Discourse: A Critical Discourse Analysis. *International Journal of English Linguistics*. doi:<https://doi.org/10.5539/ijel.v8n2p260>
41. Mackinder, H. J. (1904). The Geographical Pivot of History. *The Geographical Journal*, 170(4), 436. Ανάκτηση Οκτώβριος 2020, από https://www.iwp.edu/wp-content/uploads/2019/05/20131016_MackinderTheGeographicalJournal.pdf
42. Mahboob, A. (1994). *Iraqi Foreign Policy since Revolution*. New Delhi: Mittal Publications.

43. Mead, W. R. (1996). Hamilton's Way. *World Policy Journal*, 13, 89-106.
44. Mearsheimer, J. J. (2001). *The Tragedy of Great Power Politics*. New York: W.W. Norton & Company.
45. National Intelligence Council (NIC). (2007). *Prospects for Iraq's Stability: A Challenging Road Ahead*. Ιανουάριος. National Intelligence Council. Ανάκτηση Οκτώβριος 2020, από <https://fas.org/irp/dni/iraq020207.pdf>
46. National Security Council. (2005). *Victory in Iraq*. Ουάσιγκτον. Ανάκτηση Οκτώβριος 2020, από <https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&ved=2ahUKEwid77Tv-bztAhUAxAlHXeZBj4QFjAAegQIAxAC&url=https%3A%2F%2Fwww.hsdl.org%2F%3Fview%26did%3D457955&usg=AOvVaw2bAIZz9VRndFKkqny2Fh-v>
47. Newsroom in.gr , ΑΛΤΕΡ ΕΓΚΟ, & Reuters. (2007, Σεπτέμβριος). Νέα Δικαστική Αμφισβήτηση για τη Συνταγματικότητα του Patriot Act στις ΗΠΑ. Ανάκτηση από <https://www.in.gr/2007/09/27/world/nea-dikastiki-amfisbitisi-gia-ti-syntagmatikotita-toy-patriot-act-stis-ipa/>
48. Office of the Press Secretary. (2002, Ιούνιος 01). *georgewbush-whitehouse.archives.gov*. Ανάκτηση Νοέμβριος 2, 2020, από <https://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2002/06/20020601-3.html>
49. Reifler, J., & Gelpi, C. (2006, Σεπτέμβριος). Casualties, Polls, and the Iraq War. *Political Science Faculty Publications.*, σ. 198. Ανάκτηση Οκτώβριος 2020, από https://scholarworks.gsu.edu/political_science_facpub/8
50. Ross, D. B., & Jeffrey, J. F. (2013, Μάρτιος). *washingtoninstitute.org*. Ανάκτηση Νοέμβριος 2020, από <https://www.washingtoninstitute.org/uploads/Documents/pubs/StrategicReport12.pdf>

51. Rothkopf, D. (2012). *The Obama Paradox*. Ανάκτηση Οκτώβριος 2020, από Carnegie Endowment for International Peace: <https://carnegieendowment.org/2012/06/04/obama-paradox-pub-48340>
52. Schifferes, S. (2003, Μάρτιος). US names 'coalition of the willing'. *news.bbc.co.uk*. Ανάκτηση Οκτώβριος 2020, από <http://news.bbc.co.uk/2/hi/americas/2862343.stm>
53. Scott, H. (2014, Μάιος). Obama To Use West Point Speech To Lay Out Foreign Policy Doctrine.” , May 28, 2014. National Public Radio. Ανάκτηση από https://providencemag.com/2016/07/moral-multilateralism-obama-doctrine-christian-realism/#_edn7
54. Shane, H., & Aid, M. M. (2013). The U.S. Knew Hussein Was Launching Some of the Worst Chemical Attacks in History -- And Still Gave Him a Hand. *Foreign Policy*. Ανάκτηση από https://web.archive.org/web/20140915042349if_/http://www.foreignpolicy.com/articles/2013/08/25/secret_cia_files_prove_america_helped_saddam_as_he_gassed_iran?page=0%2C2
55. Shukri , N. A. (2017, Ιανουάριος). Explaining US Foreign Policy Towards Kurdistan Region of Iraq (2003-2015). *PhD. Thesis*.
56. Simmons, G. (1994). *Iraq: From Sumer to Post-Saddam*. Νέα Υόρκη: St, Martin’s Press,.
57. Spykman , N. J. (2004). *Η Γεωγραφία της Ειρήνης*. 2004: Εκδόσεις Παπαζήση.
58. Stratfor Analysis. (2016, Ιούλιος). *worldview.stratfor.com*. Ανάκτηση Σεπτέμβριος 2020, από <https://worldview.stratfor.com/article/geopolitics-united-states-part-1-inevitable-empire>
59. *The Power of America's Example The BIDEN Plan For Leading The Democratic World To Meet The Challenges Of The 21ST Century*. (2020). Ανάκτηση Οκτώβριος 2020, από Joe Biden.com: <https://joebiden.com/americanleadership/>
60. The Security Council,. (2003). *Resolution 1483 (2003)*. Ανάκτηση από undocs.org: [https://www.undocs.org/S/RES/1483\(2003\)](https://www.undocs.org/S/RES/1483(2003))

61. The White House. (1989, Οκτώβριος). *fas.org*. Ανάκτηση Οκτώβριος 2020, από National Security Directive 26: <https://fas.org/irp/offdocs/nsd/nsd26.pdf>
62. The White House. (1990, Μάρτιος). *nssarchive.us*. Ανάκτηση από National Security Strategy 1990: <https://nssarchive.us/wp-content/uploads/2020/04/1990.pdf>
63. The White House. (1991, Ιανουάριος). *fas.org*. Ανάκτηση Οκτώβριος 2020, από National Security Directive 54: <https://fas.org/irp/offdocs/nsd/nsd54.pdf>
64. The White House. (1991, Ιανουάριος). *fas.org*. Ανάκτηση Οκτώβριος 2020, από National Security Directive 54: fas.org
65. The White House. (1991, Αύγουστος). *nssarchive.us*. Ανάκτηση Οκτώβριος 2020, από National Security Strategy 1991: <https://nssarchive.us/wp-content/uploads/2020/04/1991.pdf>
66. The White House. (1993, Ιανουάριος). *nssarchive.us*. Ανάκτηση Οκτώβριος 2020, από National Security Strategy 1993: <https://nssarchive.us/wp-content/uploads/2020/04/1993.pdf>
67. The White House. (1994, Ιούλιος). *nssarchive.us*. Ανάκτηση Οκτώβριος 2020, από National Security Strategy of Engagement and Enlargement: <https://nssarchive.us/wp-content/uploads/2020/04/1994.pdf>
68. The White House. (1999, Δεκέμβριος). *nssarchive.us*. Ανάκτηση Οκτώβριος 2020, από National Security Strategy for a New Century: <https://nssarchive.us/wp-content/uploads/2020/04/2000.pdf>
69. The White House. (2000, Δεκέμβριος). *National Security Strategy for a New Age*. Ανάκτηση Οκτώβριος 2020, από nssarchive.us: <https://nssarchive.us/wp-content/uploads/2020/04/2001.pdf>
70. The White House. (2002, September). *nssarchive.us*. Ανάκτηση από The National Security Strategy of the United States: <https://nssarchive.us/wp-content/uploads/2020/04/2002.pdf>
71. The White House. (2008, Νοέμβριος). Strategic Framework Agreement for a Relationship of Friendship and Cooperation between the United States of America and the Republic of Iraq.

Ανάκτηση Οκτώβριος 2020, από <https://photos.state.gov/libraries/iraq/216651/US-IRAQ/us-iraq-sfa-en.pdf>

72. The White House. (2010, Μάιος). *National Security Strategy*. Ανάκτηση από nssarchive.us: <https://nssarchive.us/wp-content/uploads/2020/04/2010.pdf>
73. U.S. Department of State Publication. (1983). *Peace and War: United States Foreign Policy, 1931-1941*. Washington, D.C.: U.S., Government Printing Office,. Ανάκτηση Sep 2020, από <https://www.mtholyoke.edu/acad/intrel/WorldWar2/fdr8.htm>
74. United States Congress. (1988). *United States. Congress. Senate. Select Committee on Secret Military Assistance to Iran and the Nicaraguan Opposition*. Ουάσινγκτον: U.S. Government Printing Office.
75. US Energy Info Administration. (2020, Οκτώβριος). https://www.eia.gov/dnav/pet/PET_MOVE_IMPCUS_A2_NUS_EP00_IM0_MBBL_A.htm.
Ανάκτηση Οκτώβριος 2020, από https://www.eia.gov/dnav/pet/PET_MOVE_IMPCUS_A2_NUS_EP00_IM0_MBBL_A.htm
76. Voice of America News. (2009, Οκτώβριος). <https://www.voanews.com/archive/bush-you-are-either-us-or-terrorists-2001-09-21>. *Voice of America News*. Ανάκτηση από <https://www.voanews.com/archive/bush-you-are-either-us-or-terrorists-2001-09-21>
77. Waltz, K. (2011). *Θεωρία Διεθνούς Πολιτικής*. Αθήνα: Εκδόσεις Ποιότητα.
78. Wright, R. (2004, Απρίλιος). Series of U.S. Fumbles Blamed for Turmoil in Postwar Iraq. *Washington Post*,.
79. www.worldometers.info. (2020, Σεπτέμβριος). <https://www.worldometers.info/oil/iraq-oil/>.
Ανάκτηση από <https://www.worldometers.info/oil/iraq-oil/>
80. Yahoo Politics Contributors. (2016, Απρίλιος). *Trump's 'America First' neo-isolationism*.
Ανάκτηση Οκτώβριος 2020, από

<https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:tqyO12E4gocJ:https://news.yahoo.com/trumps-america-first-neo-isolationism-113331890.html+&cd=1&hl=el&ct=clnk&gl=gr>

81. Αρβανιτόπουλος, Κ. (2000). *Η Αμερικανική Πολιτική Μετά τον Ψυχρό Πόλεμο*. Αθήνα: Εκδόσεις Ποιότητα.
82. Αρβανιτόπουλος, Κ. (2000). *Η Αμερικανική Εξωτερική Πολιτική Μετά τον Ψυχρό Πόλεμο*. Αθήνα: Εκδόσεις Ποιότητα.
83. Αρβανιτόπουλος, Κ. (2009). *Το Θεσμικό Πλαίσιο Διαμόρφωσης της Εξωτερικής Πολιτικής των ΗΠΑ*. Αθήνα: Εκδόσεις Ποιότητα.
84. Βερέμης, Θ. (2005). Καθημερινή. Ανάκτηση από <https://www.kathimerini.gr/opinion/699847/thriskeia-kai-koinonia-stis-ipa/>
85. Δαϊρετζής, Ε. (2019, Οκτώβριος). Υπουργείο Εξωτερικών. Ανάκτηση 2020, από <http://www2.mfa.gr/infodocs/Annual%20Report%204%20iq.pdf>
86. Διεθνής Οργανισμός Ενέργειας. (2020, Οκτώβριος). *International Energy Association*. Ανάκτηση από <https://www.iea.org/data-and-statistics?country=IRAQ&fuel=Oil&indicator=OilProd>
87. Καθημερινή News Room. (2020, Ιούνιος). *Eurostat: Δεύτερη Μεγαλύτερη Οικονομία στον Κόσμο η Ε.Ε. – Μειωμένη η Συμβολή της στο Παγόσμιο ΑΕΠ*. Ανάκτηση Νοέμβριος 2020, από [kathimerini.gr: https://www.kathimerini.gr/economy/international/1081018/eurostat-deyteri-megalyteri-oikonomia-ston-kosmo-i-e-e-meiomeni-i-symvoli-tis-sto-pagosmio-aep/](https://www.kathimerini.gr/economy/international/1081018/eurostat-deyteri-megalyteri-oikonomia-ston-kosmo-i-e-e-meiomeni-i-symvoli-tis-sto-pagosmio-aep/)
88. Καστρισιανάκη, Μ. (2003, Δεκέμβριος). *bbc.co.uk*. Ανάκτηση Οκτώβριος 2020, από Ο «άξονας του κακού»: http://www.bbc.co.uk/greek/worldnews/story/2003/12/031225_worldreview4.shtml
89. Κολιόπουλος, Κ. (2008). *Η Στρατηγική Σκέψη από την Αρχαιότητα έως Σήμερα*. Αθήνα: Εκδόσεις Ποιότητα.

90. Κουρκουβέλας, Λ. (2012). Ο Τζωρτζ Κένναν, το Στέιτ Ντιπάρτμεντ και η Στρατικοποίηση του Δυτικού Κόσμου, 1947-1950. Στο Π. Ήφαιστος, Κ. Κολιόπουλος, & Ε. Χατζηβασιλείου, *Η Έναρξη του Ψυχρού Πολέμου 1941-1950: Στρατηγικά ή Ιδεολογικά Αίτια*. (σ. 71). Αθήνα: Εκδόσεις ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΔΙΕΘΝΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ, ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ.
91. Κουσκουβέλης, Η. (2000). *Θεωρία Διεθνών Σχέσεων στον Ψυχρό Πόλεμο Αποτροπή και Πυρηνική Στρατηγική*. Αθήνα: Εκδόσεις Ποιότητα.
92. Κουσκουβέλης, Η. (2010). *Εισαγωγή στις Διεθνείς Σχέσεις*. Εκδόσεις Ποιότητα.
93. Λίτσας, Σ. (2014). *Ιλιάδα και Διεθνής Πολιτική*. Αθήνα: Εκδόσεις Ποιότητα.
94. Λίτσας, Σ. Ν. (2010). *Πόλεμος και Ορθολογισμός*. Αθήνα: Εκδόσεις Ποιότητα.
95. Μπουζούκος, Π. (2020, Ιούνιος). Εξωτερική πολιτική των ΗΠΑ στην Ανατολική Μεσόγειο και οι Διαφοροποιήσεις σε Αυτήν από το 2015 και Μετά (Αλλαγή Στάσης Τουρκίας, Παρουσία Ρωσικού Στόλου στην Ανατολική Μεσόγειο). Εκδόσεις ΑΔΙΣΠΟ.
96. Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών. (2020, Νοέμβριος). Ανάκτηση Οκτώβριος 2020, από Office of the Iraq Programme: <https://www.un.org/Depts/oip/map.html>
97. Παπασωτηρίου, Χ. (2006). *Αμερικανικό Πολιτικό Σύστημα και Εξωτερική Πολιτική 1945-2002*. Αθήνα: Εκδόσεις Ποιότητα.
98. Παπασωτηρίου, Χ. (2018). *Η Αμερικανική Πολιτική. Από τον Φράνκλιν Ρούζβελτ στον Ντόναλντ Τράμπ*. Αθήνα: Εκδόσεις Ποιότητα.
99. Τασιός, Π. (2020, Νοέμβριος). Η Προεδρία Ντόναλντ Τραμπ στην Εξωτερική Πολιτική. *Foreign Affairs The Hellenic Edition*. Ανάκτηση Νοέμβριος 2020, από <http://www.foreignaffairs.gr/articles/73001/petros-tasios/i-proedria-ntonalt-tramp-stin-eksoteriki-politiki?page=show>
100. Τσουκαλάς, Κ. (2004). Πόλεμοι και Κυριαρχία στη Νέα Χιλιετία. *Ελληνική Επιθεώρηση Πολιτικής Επιστήμης*, 12-59 (49) (43) . doi:<https://doi.org/10.12681/hpsa.14719>

101. Χάλαφ, Ρ. (2019, Οκτώβριος). *Πως φτάσαμε στο αιματοκύλισμα; Τα κοινά λάθη του Μπάρακ Ομπάμα και του Τραμπ στη Συρία*. Ανάκτηση Οκτώβριος 2020, από hellasjournal.com: <https://hellasjournal.com/2019/10/pos-ftasame-sto-aimatokylyisma-ta-koina-lathi-toy-mparak-ompama-kai-toy-tramp-sti-syria/>